

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Karol ERMICH (1904–1976) – doktor nauk leśnych, docent na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego, następnie w Zakładzie Badań Leśnych Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, a w końcu w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie, profesor na Wydziale Leśnym Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie, autor prac z zakresu ekologii leśnej, organizator Zakładu Geografii i Ekologii Roślin w obrębie Katedry Systematyki Roślin i Paleobotaniki (na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ), współorganizator reaktywowanego Wydziału Leśnego na WSR w Krakowie, członek Komisji Nauk Rolniczo-Leśnych Oddziału Krakowskiego PAN, Rady Naukowej Instytutu Botaniki PAN w Krakowie, Komitetu Nauk Leśnych PAN i innych.

Fotografia o wymiarach 4 × 6,5 cm wykonana w styczniu 1950 r., autor nieznan. Zdjęcie ze zbiorów mgr inż. arch. Anny Ermich-Dadas, córki K. Ermicha.

Opracował: Piotr KÖHLER

Helena TOMCZYK (1911–1998) – botanik farmaceutyczny, dr nauk przyrodniczych, adiunkt w Instytucie Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, odkrywca emiliny (nieznanego dotychczas alkaloidu pirolizydynowego), sekretarz naukowy redakcji *Dissertationes Pharmaceuticae*, następnie *Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy* (kontynuacji czasopisma *Dissertationes Pharmaceuticae*).

Fotografia 4 × 6 cm, wykonana po II wojnie światowej. Właściciel: Małgorzata Trompeteur (siostrzenica Heleny Tomczyk).

Opracował: Piotr KÖHLER

ROZSTANIA • OBITUARIES

PROF. DR HAB. ANNA SADOWSKA
 20 III 1937 LWÓW – 10 X 2005 WROCŁAW

W październikowy poniedziałek do środowiska polskich paleobotaników i geologów dotarła smutna wiadomość, że odeszła z naszego grona dr hab. Anna Sadowska, profesor zwyczajny, wieloletni kierownik Zakładu Paleobotaniki Instytutu Nauk Geologicznych, była Prodziekan d/s socjalnych studentów Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego.

Była znakomitą wykładownicą zarówno paleobotaniki – dziejów rozwoju roślin w historii życia na ziemi, jak i ukochanej przez nią palinologii. Uznając, że dla badań w tej dziedzinie podstawę stanowi znajomość pyłku roślin współczesnych, była inicjatorką, współautorką i wieloletnim redaktorem ukazującej się w od-

dzielnych zeszytach *Kartoteki palinologicznej roślin polskich*. Ukoronowaniem jej działalności dydaktycznej jest nowoczesny podręcznik pt. *Palinologia*, którego, razem z prof. Sonią Dybową-Jachowiczową była inicjatorką i współautorką (Dybova-Jachowicz, Sadowska 2003), a który będzie służyć przynajmniej kilku pokoleniom geologów i paleobotaników.

Mimo obowiązków dydaktycznych profesora na Uniwersytecie – wielu godzin wykładów i ćwiczeń, prowadzenia prac magisterskich i doktorskich, kierowania Zakładem Paleobotaniki oraz sprawowania wielu funkcji administracyjnych – znajdowała czas na żmudne i czasochłonne badania naukowe – obserwacje mikroskopowe, wykonanie tysięcy spektrum pyłkowych i ich interpretację.

Zmarła była wybitną postacią w polskiej paleobotanice. W swej pracy naukowej skoncentrowała się głównie na badaniach palinologicznych neogenu. Była w tej dziedzinie ekspertem i wytrawnym naukowcem. Całe swe życie naukowe związała z Wrocławiem i jego okolicą, a dzięki znakomitej współpracy z geologami, miała do dyspozycji materiał do badań z bardzo interesującego i bogatego paleobotanicznie regionu. Z niego pochodzą bowiem najważniejsze stanowiska flor neogeńskich, jak Sośnica, Ruszów, Kłodzko, Gozdnicza, Mirostowice, Gnojna czy Rębiszów.

Bogaty florystycznie trzeciorzęd Polski południowo-zachodniej miał w prof. Annie Sadowskiej znakomitego znawcę i interpretatora. Jej to głównie zawdzięczamy naszą dzisiejszą wiedzę o szacie roślinnej, klimacie oraz biostratygrafii lądowych osadów neogenu Dolnego Śląska. Co więcej, jej palinologiczne badania w zachodniej części zapadliska przedkarpackiego udokumentowały wiek pokładów węgla brunatnych z warstw kłodnickich i kędzierzyńskich oraz doprowadziły do korelacji lądowych osadów Niżu Polskiego z utworami morskimi zapadliska.

Wyniki swoich badań prof. Anna Sadowska prezentowała na wielu konferencjach krajowych i zagranicznych oraz w licznych publikacjach (Zastawniak, Köhler 2001). Jej rozległa wiedza i doświadczenie w badaniach palinologicznych trzeciorzędu oraz bogate materiały, którymi dys-

ponowała, były ważkim wkładem w pracach nad dziełem o wielkim znaczeniu dla europejskich badań palinologicznych jakim jest *Atlas of pollen and spores of the Polish Neogene* (Stuchlik et al. 2001, 2002), którego dwa tomy zostały już ukończone, a dwa kolejne będą powstawały, niestety już bez Jej udziału i współautorstwa.

Profesor A. Sadowska była osobą niezwykle czynną w życiu naukowym – była członkiem Międzynarodowej Federacji Towarzystw Palinologicznych (IOP), Komitetu Botaniki Polskiej Akademii Nauk, Komisji Paleontologii Komitetu Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk oraz Komisji Nauk o Ziemi Polskiej Akademii Nauk. Była przewodniczącą Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz Sekcji Paleobotanicznej PTB, członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Jako długoletni członek Rady Naukowej Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie była egzaminatorem i recenzentem wielu rozpraw doktorskich z zakresu paleobotaniki trzeciorzędu, broniących w tym Instytucie.

Zasługi na polu naukowym i dydaktycznym były doceniane w czasie Jej intensywnego życia naukowego; była więc odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz wielokrotnie była laureatką nagród Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego.

W kontaktach osobistych Pani Profesor Sadowska była osobą przemiłą i uroczą; zawsze pogodna – promieniała radością życia i optymizmem. Była człowiekiem prawym, zawsze lojalnym, życzliwym dla innych. W sposobie bycia była osobą o wysokiej kulturze osobistej, pełną wdzięku i elegancji. Taką zostanie na zawsze w naszej pamięci.

Spoczęła na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu.

LITERATURA

- DYBOVA-JACHOWICZ S., SADOWSKA A. 2003. *Palinologia*. Wydawnictwa Instytutu Botaniki PAN, Kraków.
- STUHLIK L., ZIEMBIŃSKA-TWORZYDŁO M., KOHLMAN-ADAMSKA A., GRABOWSKA I., WYŻYŃSKA H., SŁODKOWSKA B., SADOWSKA A. 2001. *Atlas of pollen and*

spores of the Polish Neogene. Vol. 1 – Spores. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

STUHLIK L., ZIEMBIŃSKA-TWORZYDŁO M., KOHLMAN-ADAMSKA A., GRABOWSKA I., WYŻYŃSKA H., SADOWSKA A. 2002. *Atlas of pollen and spores of the Polish Neogene*. Vol. 2 – Gymnosperms. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

ZASTAWNIAK E., KÖHLER P. 2001. Polskie badania paleobotaniczne trzeciorzędu. *Botanical Guidebooks* 25: 1–159.

Ewa ZASTAWNIAK
Maria ZIEMBIŃSKA-TWORZYDŁO

PROFESOR JADWIGA WILKOŃ- MICHALSKA (1921–2005) JAKA POZOSTANIE W MOJEJ PAMIĘCI

**Professor Jadwiga Wilkoń-Michalska
(1921–2005) – how I will remember Her**

W piękny letni dzień, 4 lipca 2005 roku, pożegnaliśmy zmarłą 27 czerwca prof. dr hab. Jadwigę Wilkoń-Michalską, emerytowanego profesora zwyczajnego nauk biologicznych, wieloletniego kierownika Zakładu Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Uroczystości pogrzebowe odbyły się kolejno w Kościele Najświętszej Marii Panny na toruńskim Starym Mieście, w Auli UMK i na Cmentarzu Parafialnym Najświętszego Serca Jezusowego w Bydgoszczy,

gdzie spoczęła obok swojego męża, fizjologa roślin, Leszka Michalskiego.

Po raz pierwszy spotkałam ówczesną panią docent J. Wilkoń-Michalską we wrześniu 1979 roku, w Mogilanach pod Krakowem, gdy jako początkujący asystent uczestniczyłam w ogólnopolskim Zebraniu Roboczym nt. „Ekologia i biologia gatunków roślin w świetle badań eksperymentalnych, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków ekspansywnych”. Zapamiętałam Ją jako żarliwą dyskusantkę (w trakcie realizacji programu naukowego) i osobę niezwykle dowcipną, wesołą, sypiącą anegdotami jak z rękawa (to w czasie wieczornego spotkania towarzyskiego).

Bliżej zetknęłam się z Nią dopiero w 1985 roku na etapie recenzji mojej rozprawy doktorskiej. W maju tegoż roku pojechałam do Torunia z egzemplarzem pracy. Jechałam całą noc z Białowięży – robiłam taką turę między miejscami zamieszkania obu moich recenzentek. Byłam wtedy po raz pierwszy w Toruniu. Gdy dotarłam do UMK, do Zakładu Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody, któremu szefowała Pani J. Wilkoń-Michalska, ta przede wszystkim zainteresowała się, jaką miałam podróż, a gdy się dowiedziała, że jechałam całą noc, od razu poprosiła jedną z pracownic technicznych, aby poszła do sklepu po wiktuały i przyrządziła mi śniadanie. Jakież wspaniały smak miała bułeczka z masłem i żółtym serem, i gorąca herbata, po takiej męczącej nocy! Potem Pani Profesor znalazła mi wolny pokój, żebym mogła w spokoju trochę odpocząć, gdy Ona będzie przeglądała pracę. Co prawda, po paru godzinach poczułam spory zawód, gdy mi zakomunikowała, że nie może się teraz zająć recenzją, bo wyjeżdża do sanatorium w Szczawnicy, i najlepiej byłoby, żebym Jej tam właśnie moją pracę dostarczyła, ale ostatecznie nie okazało się to dla mnie wielkim problemem. Przebywałam wtedy na urlopie zdrowotnym, skorzystałam więc z przydziału na wczasy pracownicze w Cyrhli k. Zakopanego, skąd miałam znakomitą bazę wypadową do Szczawnicy. Dzięki tej wyprawie mogłam podziwiać przepiękną panoramę Tatr (równie piękną, jak dotąd, udało mi się oglądać jeszcze

tylko dwukrotnie). Zapamiętałam także zgoła inny widok: wsi Nowe Maniowy, przeniesionej z dna przysięgłego Zbiornika Czorsztyńskiego i wybudowanej na zupełnym „szczyrku”. Przygnębiający był obraz szeregowej zabudowy, której nie towarzyszyło bodaj jedno drzewko ani krzaczek. Sprawa zalewu i zapory przewijała się w trakcie naszej rozmowy z prof. Michalską, wówczas członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody, która opowiadała mi o bojach – bezskutecznych zresztą – o zaniechanie tej sztandarowej budowy realnego socjalizmu.

Najczęstsze kontakty z Panią Profesor Wilkoń-Michalską miałam w okresie przygotowywania przez Nią recenzji redakcyjnej mojej rozprawy habilitacyjnej (koniec 1994 roku). Bywałam wtedy u Niej w domu (właśnie późnym latem tegoż roku zachorowała poważnie, co już do końca życia skutkowało obniżeniem sprawności fizycznej). Spędzałyśmy długie godziny na rozmowach, niekoniecznie naukowych. Okres ten zbliżył nas na tyle, że przez następne 10 lat pozostawałyśmy w serdecznej korespondencji. Wymiana kartek i listów nie była może zbyt ożywiona – 2 lub 3 razy do roku – jednak korespondencja pani Profesor była przesycona głęboką treścią, refleksjami nad pracą twórczą, nauczaniem i zwyczajnym codziennym życiem, nad miłością, przyjaźnią, ale i nad całą gamą negatywnych ludzkich uczuć – zawiścią, złośliwością, małostkowością, pychą, od których nie jest wolne także nasze środowisko, wreszcie w ostatnich latach – nad odchodzeniem, przemijaniem. Z tej korespondencji wyłania się obraz niezwykle wrażliwego, mądrego, ciepłego, życzliwego, dobrego Człowieka, który dawał mi cenne wskazówki w odniesieniu do różnych aspektów zawodowej i życiowej drogi. (Inna sprawa, że w niektórych kwestiach okazałam się niezbyt pojętną uczennicą.) Wybranymi myślami chciałabym podzielić się z Kolegami botanikami, oficjalne pożegnanie pozostawiając Uczniom i Współpracownikom Pani Profesor z UMK.

Na początku swojej „kierowniczej kariery” najwyraźniej pożaliłam się na nadmiar obowiązków, obiektywne – i nie tylko – trudności w prowadzeniu zakładu. Pani Profesor napisała wówczas:

Na pewno masz więcej obowiązków. Teraz jako samodzielny pracownik musisz przyzwyczaić się do tego, że dużo zależy od Twojej decyzji i los zakładu też w dużym stopniu będzie się kształtował według Twojej woli i konsekwentnego działania. [...] W zakładzie toleruj zainteresowania innych, bo ważne jest, żeby ludzie nie pracowali pod presją. Przekazuj im zapał, chęć do pracy. Materialistyczne podejście młodszej kadry wypływa z obecnie pojmowanego świata, ale i to przemienie, jak im się poprawi materialnie, to zaczną szukać idei, zaangażowania, bo tylko to daje radość tworzenia. [...] Radzę Ci nie brać za dużo na swoje barki, bo sądząc po sobie, wiele rzeczy nie dokończyłam – a to też szkoda (8 listopada 1997 roku).

Dosyć często wyrażała swój niepokój o szerzenie się negatywnych postaw w nauce. W liście pisanym 10 grudnia 2003 roku przeczytałam:

O „wpychaniu się” na cudze podwórko szczególnie dużo mówi się wśród florystów. Nie podoba mi się bardzo stanowisko tych, którzy uważali swoje fragmenty krajobrazu (gdzie byli florystycznie i ekologicznie, faunistycznie też zaangażowani) za „poletka Pana Boga” i za swoje. Niektórzy botanicy nawet na zjazdach naukowych nie pokazują swoich poletek. Boją się wykrywania zjawisk czy gatunków przez konkurentów z innych ośrodków czy nawet z tego samego zakładu, w którym pracują. Mieliśmy też takich i do tego czasu pokutuje ta tradycja (w ujemnym tego słowa znaczeniu). Ale to nie jest rozwój nauki i radość tworzenia. To trudne w każdej grupie badań. Szefowie muszą być na poziomie, bo inaczej sprawy ambicyjne grają ogromną rolę i prawdziwie pojęta nauka upada.

Innym razem (18 kwietnia 2004 roku) charakteryzowała środowisko naukowe w takich oto słowach:

Myślę, że w nauce pycha, zazdrość i tego rodzaju negatywne wartości rozwijają się też u wielkich ludzi. Dużo jest w świecie naukowym też wad i złych spojrzeń, i tym samym działań.

Sporo miejsca w korespondencji poświęciła Pani Profesor wspomnieniom z lat studenckich, pisząc o swoich kolegach i nauczycielach. W okresie, gdy jeszcze – nie z własnego wyboru – parałam się dydaktyką biologii, napisała:

Metodyka może być też interesująca, ale trzeba mieć wyposażony gabinet zarówno w instrumenty, jak

i odpowiednie zbiory. Ja pamiętam, jak w Krakowie mieliśmy zajęcia z metodyki nauczania zoologii, prowadził dr chyba Dziubałtowski, miał piękne zbiory motyli, muszli itp. Podobnie prof. Szafer prowadził metodykę nauczania botaniki. Zajęcia prowadził najczęściej w Ogrodzie Botanicznym lub przy biurku na materiałach muzealnych i zielniku. Zwrócił nam uwagę na wiele interesujących zjawisk w przyrodzie, o których nie mówi się w podręcznikach, ale trzeba umieć je dostrzegać (18 października 1995 roku).

Do swoich krakowskich wspomnień powróciła kilka lat później, pisząc w liście z 10 grudnia 2003 roku:

[...] zachwycałam się okresem studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim, zaraz po wojnie zaczętych i ukończonych, miałam prawdziwych mistrzów nauki i świetnych pedagogów. Ale w czasie wojny brakowało nam młodym nauki – garnęliśmy się do wiedzy, nie przejmując się trudnościami (brak podręczników, ciężkie warunki bytowe, itp., itp.). [...] Mój wzór nauczyciela to między innymi profesor Szarski. Wielki uczonec, zwłaszcza w dziedzinie ewolucji (głównie kręgowców, w tym zwłaszcza płazów), społecznik – u nas był dwukrotnie rektorem, wrócił potem do Krakowa – uczył mnie też przed wyjazdem do Torunia [...] Ostatni list jaki do nas i studentów swych napisał: „Moje wykłady kiedyś się przydawały, a teraz przykrywa je kurz starości, nowe technologie et cetera – ale została pamięć ze strony żyjących jeszcze studentów i asystentów, których uczyłem. To jest bardzo ważne pokochać nauczanie i przyjaźń z uczniami. I tu musimy sami sobie utorować drogę, która prowadzi, że zamieszkamy w sercach nie tylko naszych dzieci”.

Pasją naukową, której Profesor Michalska pozostała wierna do końca, była roślinność solniskowa. Warto przypomnieć, że Pani Profesor jest autorką pierwszej polskiej monografii z zakresu biologii i ekologii populacji roślin, poświęconej solirodowi zielnemu (*Salicornia patula*). Również na mojej zawodowej drodze nie mogło zabraknąć halofitów. Do egzaminu doktorskiego Pani Profesor poleciła mi przejrzeć całą polską literaturę „solniskową” (w większości Jej autorstwa), ale ponadto także światową monografię na temat halofitów, której tytułu ani autorów już nie pamiętam. W 1985 roku nie było tej publikacji w żadnej z polskich

bibliotek. Udało mi się zamówić ją za granicą poprzez wypożyczalnię międzybiblioteczną Biblioteki UMCS w Lublinie. I owszem, książka przysłała, tyle że... w parę tygodni po obronie pracy doktorskiej. Ale egzamin doktorski jakoś zdałam.

Przy okazji 52. Zjazdu PTB w Poznaniu, we wrześniu 2001 roku, uczestniczyłam w wycieczce terenowej, w programie której jednym z punktów były solniska w okolicach Inowrocławia. Pani Prof. Michalska – chodziła już wtedy z laseczką, a w trakcie wyjazdu towarzyszyła Jej córka Hania – znalazłszy się w swoim żywiole, straciła niemal rachubę czasu i gdyby nie coraz bardziej stanowcze napomnienia Pani Hani („Mamo, nie zdążymy na ostatni pociąg do Torunia”), pewnie opuścilibyśmy solniskowe poletka dopiero głęboką nocą.

Profesor Jadwigę Wilkoń-Michalską cechowała wielka radość życia na każdym jego etapie. Kochała spotkania towarzyskie, zabawę, żarty. Nie zapomnę tradycyjnej uroczystej kolacji z okazji 49. Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Kielcach (wrzesień 1992 roku), gdy pani Profesor, która jak się okazuje, już wtedy przekroczyła 70-tkę, wiodła prym w tańcach i jako jedna z ostatnich zeszła z parkietu. Sama zaangażowana naukowo do późnych lat uważała, że praca – nawet najbardziej satysfakcjonująca – nie powinna nam przesłaniać zwykłych radości życia. Niejednokrotnie dawała temu wyraz w listach. Oto fragment z 8 listopada 1997 roku:

[...] Wyczuwam w Tobie bratnią duszę, że przejmujesz się wieloma sprawami i jesteś raczej „refleksjonistką”, chociaż lubisz się też „powygłupiać” i wszystkich rozweselać.

W kilka lat później (17 grudnia 2000 roku) pisała:

Nie zapracuj się na „amen”, bo na życie trzeba dużo czasu też poświęcić – choćby po to, żeby na stare lata wspominać i nie odczuwać pustki,

a w liście z 18 kwietnia 2004 roku dodała:

[...] trzeba nauczyć się odmawiać przyjmowania wielu funkcji, które pozornie dają dużą satysfakcję,

ale łączą się również z przemęczeniem i chaosem. (Za dużo mam pracy – nie mam czasu na przyjemności i radości. Muszę coś z siebie dawać, ale nie powinnam też rezygnować ze swojej młodości i szczęścia).

Z wiekiem Pani Profesor coraz częściej podsumowywała swoje życie, godziła się z losem, a pierwsze oznaki pojawiły się już w 1995 roku, po śmierci męża. W liście z 7 czerwca 1995 roku, w odpowiedzi na kondolencje, napisała między innymi:

Zdaję sobie sprawę, że dużo zależy od tego, żeby się pogodzić z losem; przyjąć to, że nie ma Leszka, za stan naturalny, że każdy z nas musi odejść. Rozmawiam z Nim, jakby był obecny.

Ostatnia kartka napisana przez Nią już po śmierci Profesora Janusza Bogdana Falińskiego, która tak poruszyła środowisko botaniczne, opatrzona datą 29 grudnia 2004 roku, zawiera takie oto słowa:

Przeraziłam się nagłą śmiercią Janusza Falińskiego. Był o przeszło 10 lat młodszy ode mnie. Ja już powoli słabnę, ale jeszcze warto choć chwilę być na tym świecie.

W czasie ceremonii pogrzebowej parokrotnie padły słowa z ewangelii św. Pawła: „Człowiek nie żyje dla siebie i nie umiera dla siebie”. Pani Profesor Jadwiga Wilkoń-Michalska z pewnością nie żyła tylko dla siebie, do końca swoich dni mocno przeżywała wszystkie sprawy rodzinne, interesowała się pracami Zakładu, myślała o swoich uczniach. W liście z 10 grudnia 2003 roku tak mnie napominała:

Staraj się, by w życiu stosować hasło „Na próżno żyje ten, który nikomu nie pomaga”.

Myślę, że wraz z Jej odejściem umarła także jakaś częśćka nas – tych, którzy Ją znali bliżej i zaskarbili sobie Jej sympatię.

PODZIĘKOWANIA. Dziękuję Bliskim Pani Profesor za wyrażenie zgody na opublikowanie fragmentów Jej listów. Poza dodaniem niezbędnych znaków przestankowych, ich zapis pozostawiam w zgodzie z oryginałem.

Bożenna CZARNECKA

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

140. ROCZNICA POWOŁANIA KOMISJI FIZJOGRAFICZNEJ TOWARZYSTWA NAUKOWEGO KRAKOWSKIEGO

140th anniversary of establishing of the Physiographical Committee of the Academic Society of Cracow (Poland)

Komisja Fizjograficzna powstała w 1865 r. w obrębie Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Po jego przekształceniu w Akademię Umiejętności została zorganizowana na nowo w 1873 r. i funkcjonowała do 1945 r., kiedy to została rozwiązana. W okresie swej działalności była tą agendą Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności, która prowadziła własne badania przyrodnicze, w tym botaniczne. Była pierwszym w Polsce organem planowego badania kraju, gdyż wszystkie wcześniej podjęte próby nie dały oczekiwanych rezultatów (Fedorowicz 1963: 145, Köhler 2002: 79).

Z okazji przypadającej w tym roku 140. rocznicy powołania Komisji Fizjograficznej Polska Akademia Umiejętności wraz z Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie zorganizowała posiedzenie naukowe pt. „Z przeszłości Komisji Fizjograficznej...”, które odbyło się w dniu 18 listopada 2005 r. w auli PAU. Otwarcia posiedzenia dokonał prezes PAU, prof. dr hab. Andrzej Białas. Następnie wiceprezydent Krakowa, dr Henryk Bątkiewicz, odczytał list od prezydenta Krakowa, prof. dr hab. Jacka Majchrowskiego, do prezesa PAU i uczestników zebrania. Przed częścią referatową głos zabrał prof. dr hab. Adam Strzałkowski, przewodniczący Komisji Historii Nauki PAU, i podziękował prof. dr hab. Jerzemu Pawłowskiemu za przygotowanie sesji.

Podczas posiedzenia wygłoszono pięć referatów. W założeniach referenci mieli przedstawić dzieje i osiągnięcia poszczególnych sekcji do

1894 r., a tylko w uzasadnionych przypadkach – do I wojny światowej. Mgr Joanna Czechowska (Archiwum Nauki PAN i PAU) w referacie „Widziana oczyma współczesnych. Komisja Fizjograficzna TNK i AU w świetle materiałów z zasobu Archiwum Nauki PAN i PAU” zapoznała zebranych z dziejami komisji. Działalność najstarszych czterech sekcji Komisji Fizjograficznej zaprezentowali: prof. dr hab. Janina Trepińska (UJ) – „Sekcja Meteorologiczna”, prof. dr hab. Stefan W. Alexandrowicz (AGH) – „Sekcja Orograficzno-Geologiczna”, dr hab. Piotr Köhler (UJ) – „Sekcja Botaniczna” i prof. dr hab. Jerzy Pawłowski (ISEZ PAN – Kraków) – „Sekcja Zoologiczna”. W dyskusji po referatach podkreślono dobrą organizację pracy Komisji Fizjograficznej, interesowano się również ówczesnymi relacjami między Krakowem – siedzibą komisji, a Lwowem – siedzibą władz Galicji. PAU planuje wydać referaty.

Posiedzeniu towarzyszyła wystawa dokumentów ze zbiorów Archiwum Nauki PAN i PAU związanych z Komisją Fizjograficzną. Można było zobaczyć m.in. 6 pudeł z kartkową bibliografią J. Majera (1862), księgę pamiątkową ofiarowaną w 1911 r. zoologowi Władysławowi Kulczyńskiemu, długoletniemu sekretarzowi Komisji Fizjograficznej, a składającą się z cennych fotografii wielu polskich przyrodników, mapę „Fauna” z 1894 r. wykonaną przez W. Kulczyńskiego na Wystawę Krajową we Lwowie przedstawiającą ówczesny stan zbadania Galicji pod względem zoologicznym, arkusz „Przemysłany” *Atlasu Geologicznego Galicji*, drukowane formularze „Spostrzeżenia pojawów w świecie roślinnym i zwierzęcym”, czy fiszki z kartkowego katalogu zielnika Komisji Fizjograficznej.

Wydawałoby się, że kolejna rocznica (poprzednia – patrz: Köhler 1996) tak zasłużonej dla polskiej botaniki instytucji, jaką bez wątpienia była Komisja Fizjograficzna, powinna wzbudzić większe zainteresowanie wśród krakowskich botaników. Tak się jednak nie stało. Nie wiadomo czy z powodu niedostarczenia w odpowiednim czasie zaproszeń, czy z jakichś innych przyczyn, botanicy nie dopisali.

LITERATURA

- FEDOROWICZ Z. 1963. Zarys rozwoju fizjografii Polski ze szczególnym uwzględnieniem faunistyki (od czasów najdawniejszych do roku 1918). *Memorabilia Zoologica* 10: 5–185.
- KÖHLER P. 1996. 130. rocznica powstania Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności. *Wiad. Bot.* 40(1): 57.
- KÖHLER P. 2002. Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. *Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności*. t. 2, ss. 373.
- MAJER J. 1862. Literatura fizjografii ziemi polskiej. *Roczn. Tow. Nauk. Krak.* 30: 49–234.

Piotr KÖHLER

PRO MEMORIA

320-lecie urodzin Jakuba Teodora Kleina (15 VIII 1685 – 27 II 1759), przyrodnika, ur. w Królewcu, zm. w Gdańsku, sekretarza rady

miejskiej Gdańska, właściciela prywatnego ogrodu botanicznego oraz muzeum przyrodniczego w Gdańsku, autora prac z zakresu botaniki (m.in. wyniki obserwacji dokonywanych we własnym ogrodzie), zoologii, paleontologii, medycyny, mineralogii i górnictwa.

185-lecie urodzin Józefa Łagowskiego (1820–1872), lekarza, zbieracza roślin na Kaukazie i Syberii, ur. w Stepaniu pow. rówieński na Wołyniu, zm. w Irkucku; odbywając służbę wojskową przebywał na Kaukazie i w Turcji; zesłany na Syberię za udział w powstaniu 1863 r., osiadł w Irkucku, gdzie zdobył rozległą praktykę lekarską. W zgromadzonych przez niego zielnikach znalazły się nowe

taksony opisane przez innych autorów, m.in. rodzaj *Lagovskia* wyróżniony przez R. Trautvettera.

140-lecie urodzin Juliana Steinhausa (6 VII 1865 – ok. 1919–1920), lekarza, popularyzatora wiedzy botanicznej, ur. w Warszawie, zm. w Brukseli; zgromadził kolekcję roślin zarodnikowych i grzybów; opublikował artykuły popularnonaukowe, głównie we „Wszechświecie”.

175-lecie śmierci Jakuba Fryderyka Hoffmanna (16 IX 1758 – 17 X 1830), lekarza, przyrodnika, ur. w Ostródzie na Mazurach, zm. w Warszawie, profesora historii naturalnej Szkoły Lekarskiej w Warszawie oraz Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego, założyciela Ogrodu Botanicznego (w 1811 r.) Akademii Lekarskiej, tłumacza na język polski podręczników botaniki K. L. Willdenowa.

50-lecie śmierci Wacława Ołtuszewskiego (17 X 1901 – 12 VII 1955), botanika, palinologa, ur. w Węgrowie na Podlasiu, zm. w Poznaniu, pracownika naukowego Uniwersytetu Poznańskiego, docenta WSR w Poznaniu, autora publikacji głównie z zakresu palinologii dotyczących m.in. historii lasów Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego i Wielkopolski oraz torfowisk Pomorza i okolic Łodzi.

25-lecie śmierci Tadeusza Dominika (7 XI 1909 – 7 XI 1980), mykologa, fitopatologa, ur. we Włocławku, zm. w Szczecinie, pracownika naukowego m.in. Uniwersytetu Poznańskiego, Uniwersytetu oraz WSR we Wrocławiu, profesora WSR (AR) w Szczecinie, badacza mykoryzy, zwłaszcza drzew, autora systemu klasyfikacyjnego mykoryz ze szczególnym uwzględnieniem ektomykoryz („mykoryz ektotroficznych”); ogłosił także popularny klucz do oznaczania hub (1957) oraz skrypty z zakresu patologii ogólnej roślin i podstaw mykologii.

Alicja ZEMANEK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

HISTORIA BOTANIKI NA XVII MIĘDZYNARODOWYM KONGRESIE BOTANICZNYM (WIEDEŃ, 17–23 VII 2005)

History of botany during the XVII International Botanical Congress (Vienna, 17–23 VII 2005)

W ramach XVII Międzynarodowego Kongresu Botanicznego, który odbył się w dniach 17–23 lipca 2005 roku w Wiedniu, w swojej sekcji spotkali się m.in. naukowcy zajmujący się historią botaniki. Sesję prowadzili: Christa Riedl-Dorn – dyrektor Archiwum Muzeum Historii Naturalnej w Wiedniu oraz Walter Lack – dyrektor Muzeum Botanicznego w Berlin-Dahlem. Wiodący wątek obrad koncentrował się przede wszystkim na zagadnieniu historii botaniki w Austrii. Taki też był tytuł przewodni sekcji grupującej historyków botaniki. Wygłoszono siedem referatów.

W pierwszym referacie C. Riedl-Dorn przedstawiła rozwój botaniki w Austrii na przestrzeni wieków, sylwetki najslawniejszych austriackich uczonych oraz ich dokonania. Ważnym aspektem w poznawaniu flory świata były austriackie wyprawy naukowe. Organizowano podróże do środkowej i południowej Ameryki, południowej i zachodniej Afryki, Australii, południowo-wschodniej Azji, na Hawaje, do Chin. Najslawniejszą z nich była ekspedycja do Brazylii. Z każdej przywożono bogate materiały, które wzbogacały kolekcję cesarską.

Następny referat wygłosił W. Lack. Dotyczył on najświetniejszego okresu botaniki austriackiej zwanego „złotym wiekiem”, który zawierał się w latach 1750–1850. Wiązał się on z silnymi zainteresowaniami botanicznymi czterech pokoleń austriackiej rodziny cesarskiej. Jej członkowie założyli ogród botaniczny przy Uniwersytecie Wiedeńskim oraz drugi, prywatny przy swojej podwiedeńskiej, letniej rezydencji Schönbrunn.

Obecnie ogród cesarski potrafi jeszcze zachwycić ogromem swojego założenia, ale zwiedzającemu towarzyszy wrażenie, że lata swojej największej świetności ma on już za sobą. Kluczowymi postaciami tego okresu byli profesorowie botaniki: Nicolaus Joseph Freiherr von Jacquin, jego syn Joseph Franz i Stephan Ladislaus Endlicher. Oba referaty doskonale urozmaicał bogaty materiał ilustracyjny.

Referat dotyczący znakomitego austriackiego malarza przyrody, Ferdinanda Bauera (1760–1826), wygłosił D. J. Mabberly. Artysta brał udział w wyprawach naukowych, w czasie których wykonywał precyzyjne szkice spotykanych roślin i zwierząt, na podstawie których, po powrocie z podróży, tworzył barwne dzieła. Było to możliwe, ponieważ stosował on interesującą metodę polegającą na przypisaniu kolorom i ich odcieniom konkretnych numerów. Jego „kod kolorów” składał się z setek cyfr.

Na temat austriackich badań botanicznych na terenie Iranu wypowiadał się H. U. Riedl. Zostały one rozpoczęte około połowy XIX wieku. Kolekcje zebrane podczas różnych wypraw, przechowywane przez Muzeum Historii Naturalnej i Uniwersytet Wiedeński, posłużyły do opracowania przez K. H. Rechinger „Flory Iranu”.

M. Petz-Grabenbauer przedstawił referat dotyczący Richarda Wettsteina von Westersheim i jego teścia Antona Kenera von Marilaun. Uczniowie byli wybitnymi botanikami, obaj zapisali się jako dyrektorzy wiedeńskiego Ogrodu Botanicznego. Richard Wettstein był organizatorem II Międzynarodowego Kongresu Botanicznego, który odbył się w Wiedniu dokładnie sto lat temu.

Janowi Ingen-Houszowi – odkrywcy procesu fotosyntezy był poświęcony referat B. Lötscha. Referujący zapoznał słuchaczy z ciekawszymi szczegółami życia uczonego i aspektami jego najdonioślejszego odkrycia. Zanim Ingen-Housz wykonał eksperymenty, które zapisały jego imię w historii nauki, był związany z cesarskim dworem austriackim Marii Teresy, gdzie pełnił funkcję specjalisty od szczepień przeciw ospie.

Jedynym referatem, który nie nawiązywał do głównego zagadnienia była prezentacja przed-

Fot. 1. Uczestnicy sesji historii botaniki podczas XVII Międzynarodowego Kongresu Botanicznego.

Phot 1. The participants of the session on history of botany, XVII International Botanical Congresses.

stawiona przez K. Sutora. Dotyczyła ona zielnika, który jest zachowany w Muzeum Morawskim. Został on założony przez K. K. Munch-Bellinghausena. Obecnie zaplanowane jest elektroniczne skopiowanie zielnika.

W sekcji zaprezentowano również trzy poster, z zapowiedzianych pięciu. Przedstawione zostało życie i działalność naukowa polskiego fizjologa roślin Emila Godlewskiego sen. (przez I. Krzeptowską). Opisana została przez H. Bothe'a kolekcja znaczków z całego świata z motywami wiążącymi się z pierwiastkiem azotem. M. Skalicky opracował kolekcję tablic dydaktycznych i innych z różnych dziedzin botaniki. Jest ona przechowywana na Wydziale Botaniki i Fizjologii Roślin Czeskiej Akademii Rolniczej w Pradze, a ostatnio podjęto działania w celu zachowania jej w formie elektronicznej.

Temat historii botaniki w Austrii został wyczerpująco omówiony przez referujących.

Szkoda jednak, że słabo dopisali historycy botaniki z pozostałych krajów, przez co nie zostały zaprezentowane inne zagadnienia z tej dziedziny wiedzy. Prawdopodobnie był to jeden z powodów tego, że dyskusja była podejmowana tylko sporadycznie.

Uzupełnieniem obrad było odwiedzenie Muzeum Historii Naturalnej, po którym oprowadzała C. Riedl-Dorn. Przedstawione zostały pamiątki z austriackich wypraw naukowych. Tutaj również znajduje się w ekspozycji niezwykle kosztowny bukiet kwiatów wykonany z brylantów i innych drogich kamieni, który był darem Marii Teresy dla jej małżonka Franciszka I. Po zapoznaniu się z wymienioną ekspozycją, która stanowiła niewielki fragment całości wystawy Muzeum, uczestnicy konferencji mieli możliwość obejrzenia cennych zbiorów archiwalnych niedostępnych dla zwiedzających. Zaprezentowany został zbiór rzadkich zielników

(XVI–XIX w.) i bogata kolekcja tablic z pięknymi ilustracjami botanicznymi autorstwa między innymi N. J. von Jacquina, H. W. Schotta, F. L. Bauera i J. Ibmayera.

Konferencji towarzyszyła również specjalna wystawa w Austriackiej Bibliotece Narodowej. Ekspozycję umieszczono w zachwycającym pomieszczeniu barokowej biblioteki tzw. „Prunksaal” (z niemieckiego: Prunk – przepych, Saal – sala). Na wystawie zaprezentowano największe osiągnięcia w zakresie ilustracji botanicznej na podstawie unikatowej kolekcji. Ekspozycja rozpoczynała się od ilustracji z dzieła *Codex Vindobonensis* Dioskuridesa, a następnie przechodziła chronologicznie poprzez najbardziej znane zielniki wystawione w oryginale. Przedstawieni byli następujący autorzy i ich dzieła: Leonhart Fuchs *Kräuterbuch*, Pietro Andrea Mattioli *Commentari... in sex libros Pedacii Dioscoridis*, Basilius Besler *Hortus Eystettensis*, Carolus Clusius *Reriariorum aliquot stirpium...*, Nicolas Joseph Jacquin *Hortus botanicus Vindobonensis* (pozycja dedykowana Marii Teresie) i *Flora Austriaca*. Dzieła te zawierały piękne ryciny roślin, które często były ręcznie kolorowane.

Dzięki wysiłkowi gospodarzy uczestnicy Kongresu mieli możliwość szczegółowego zapoznania się z dziejami botaniki w Austrii. Wystawa w Austriackiej Bibliotece Narodowej i zwiedzanie Archiwum Muzeum Historii Naturalnej cieszyły się dużym powodzeniem nie tylko wśród osób zajmujących się historią botaniki.

Izabela KRZEPTOWSKA

**VIII MIĘDZYNARODOWY KONGRES
FYKOLOGICZNY (DURBAN – REPUBLIKA
POŁUDNIOWEJ AFRYKI,
13–19 SIERPNI 2005)**

**8th International Phycological Congress
(Durban, South Africa, 13–19 August 2005)**

Międzynarodowy Kongres Fykologiczny w Durbanie zorganizowany został przez Międzynarodowe Towarzystwo Fykologiczne we

współpracy z Amerykańskim Towarzystwem Fykologicznym i Towarzystwem Fykologicznym Afryki Południowej. Przewodniczącymi Komitetu Organizacyjnego byli Richard Pienaar i Stuart Sym ze School of Animal, Plant & Environmental Sciences z Uniwersytetu Witwatersrand z Afryki Południowej, natomiast w Międzynarodowym Komitecie Organizacyjnym (liczącym 74 osoby) stronę polską reprezentowała prof. dr hab. Barbara Kawecka. Wszystkie sesje plenarne, poszczególne sympozja tematyczne i sesje posterowe odbywały się w Międzynarodowym Centrum Konferencyjnym ICC w Durbanie, w którym nad porządkiem spraw organizacyjnych samej konferencji, programem dla osób towarzyszących i bezpieczeństwem czuwali przedstawiciele Turners Conferences. Sprawnie działająca codziennie od godziny 8 rano do 17:30 rejestracja i biuro informacji, dzięki dużemu zaangażowaniu Kerry de Langa i Ashona Maharaj, na bieżąco pomagały rozwiązać wszystkie problemy i wątpliwości uczestników konferencji, a także zorganizować dla osób towarzyszących liczne wycieczki w obrębie samego miasta, jak i jego okolic.

W konferencji udział wzięło 327 naukowców z całego świata (obecni byli m.in. przedstawiciele Australii, Argentyny, Brazylii, Chile, Chin, Czech, Francji, Hiszpanii, Holandii, Indii, Japonii, Kanady, Korei, Mozambiku, Niemiec, Rosji, Słowacji, Szwecji, Tajwanu, Tajlandii, USA, Wielkiej Brytanii, Włoch). Polskę reprezentowali: prof. dr hab. Adam Latała (Uniwersytet Gdański), prof. dr hab. Teresa Mrozińska (Akademia Świętokrzyska), prof. dr hab. Andrzej Witkowski (Uniwersytet Szczeciński), dr Małgorzata Bąk (Uniwersytet Szczeciński), dr Joanna Czerwik-Marcinkowska (Akademia Świętokrzyska) i dr Beata Messyas (Uniwersytet im. A. Mickiewicza).

Abstrakty wszystkich prezentowanych referatów, komunikatów i posterów w łącznej liczbie 279, zostały opublikowane w czasopiśmie Międzynarodowego Towarzystwa Fykologicznego (International Phycological Society) – *Phycologia* (July 2005, vol. 44, No. 4, Supplement).

Program naukowy obejmował wykład plenarny przeznaczony dla wszystkich uczestników (każdego dnia rano). Wykłady te stanowiły jednocześnie wprowadzenie do tematyki dalszych, bardziej szczegółowych, prowadzonych równolegle 3–5 sesji. Wykłady plenarne wygłosili: prof. John Bolton, prof. Arthur Grossman, prof. Bland Finlay i dr Rita Colwell. Po południu odbywały się powiązane z omawianą tematyką badawczą sesje posterowe, a po nich dalsze sesje referatowe. Pierwszy wykład, tuż po ceremonii otwarcia, wygłosił prof. John Bolton; dotyczył on historii, stanu obecnego i przyszłości fykologii w Afryce Południowej („Phycology in South Africa: past, present and future”). Z aplauzem przyjęto zaproponowaną przez referującego nomenklaturę systematyczną: *Homo botanicus* subsp. *phycophillus*.

Pierwszego dnia wygłoszono łącznie 45 referatów w obrębie 5 sesji dotyczących zagadnień genetyki i ekologii gatunków inwazyjnych, zegara biologicznego mikroorganizmów, wykorzystania wyników molekularnych i morfologicznych w systematyce glonów oraz dotyczące różnorodności mikro- i makroglonów.

Zaprezentowano 24 postery powiązane z tematyką wygłoszonych wcześniej referatów. Plakaty zostały pogrupowane w układzie systematycznym, czyli osobno sinice, zielenice, dinofity, bruzdnice, krasnorosty i brunatnice. Najnowsze informacje z zakresu genetyki i budowy molekularnej komórki wykorzystano do przedstawienia zmian w filogenezie zielenic, krasnorostów i brunatnic. Interdyscyplinarny charakter wielu badań populacji glonów, szczególnie makroglonów, pozwala lepiej zrozumieć ich zmienność morfologiczną, która nadal jest jedną z ważniejszych cech przy oznaczaniu do rodzaju i gatunku. Coraz większą popularność zyskują badania mikrostruktury pancerzyków bruzdnic w połączeniu z morfometrią w analizach taksonomicznych tej grupy. Niewątpliwie najbardziej szczegółowe wyniki swoich badań związane z tymi właśnie zagadnieniami przedstawili badacze z Japonii. Molekularne analizy prowadzone wcześniej głównie na glonach hodowanych w laboratorium, zaczynają dotyczyć

także materiału z badań *in vivo*. Wyniki takich badań pozwalają lepiej zrozumieć procesy ekologiczne zachodzące w różnych ekosystemach wodnych, w poszczególnych strefach klimatycznych. Również w Polsce prowadzone są badania molekularne nawiązujące do taksonomii i filogenezy glonów z grupy *Chlorophyta* (zielenice). Jeden z prezentowanych posterów dotyczący gatunku *Basiclecladia chelonum* (Collins) Hoffman et Tilden przedstawiły na konferencji prof. T. Mrozińska i dr J. Czerwik-Marcinkowska. Opisywany przez autorki materiał został zebrany na Kubie ze skorupy słodkowodnego żółwia, a następnie wprowadzony do hodowli na pożywce agarowej. Analiza uzyskanego materiału, przeprowadzona zarówno w mikroskopie świetlnym jak i TEM transmisyjnym, pozwoliła na wyodrębnienie zasadniczych różnic w obrębie grupy *Cladophorophyceae*.

Drugiego dnia obrad wygłoszono 42 referaty. Referat plenarny przedstawił profesor Arthur Grossmann i dotyczył on realnych możliwości wykorzystania wskaźników genetycznych w badaniach reakcji *Chlamydomonas reinhardtii* na zmiany zachodzące w środowisku („The use of genomic tools to examine the responses of *Chlamydomonas reinhardtii* to its environment”). Natomiast sesje referatowe dotyczyły: roli upraw mikro- i makroglonów w ujęciu ekologicznym i gospodarczo-ekonomicznym, genomiki u glonów, mechanizmów molekularnych i chemicznych w procesie biomineralizacji u fitoplanktonu oraz tendencji zmian systematycznych w obrębie poszczególnych grup glonów. Przedstawiono 27 posterów dotyczących różnorodności gatunkowej i przemysłowego wykorzystania glonów. Wieloaspektowość zagadnienia różnorodności dotyczyła nie tylko zróżnicowania wielkości mikro- i makroglonów, ale także grup ekologicznych (fitoplankton, neuston, epifity, bentos, glony aerofityczne i epibiontyczne) oraz biotopów wodnych, poczynając od Kameczatki i kończąc na Antarktydzie. W tej sesji posterowej swoje wyniki badań dotyczące zmian klimatycznych w jeziorze Zeribar w oparciu o okrzemki i makroszczałki roślin z osadów dennych przedstawiła dr M. Bąk wraz ze współautorami.

Profesor Bland Finlay w swoim referacie plenarnym, wygłoszonym w czwartek, próbował odpowiedzieć na pytanie czy mikroskopijnej wielkości organizmy eukariotyczne są najistotniejszą grupą na naszej planecie („Are microbial eukaryotes the most speciose group on the planet?”). Na sesjach poświęconych: reakcji glonów na zmiany klimatyczne, problematyki fotosyntezy glonów (od Calvina po dzień dzisiejszy) oraz systematyki krasnorostów słodkowodnych i morskich, wygłoszono 37 referatów, a podczas sesji posterowej przedstawiono 29 plakatów. W tym dniu swoje postery prezentowali także Polacy. Dr B. Messyasz wraz z grupą współpracowników z Niemiec, w ramach sesji „Ekologii populacji” dokonała porównania wpływu zmian klimatycznych (lato deszczowe i upalne) na rozwój fitoplanktonu w dwóch jeziorach europejskich o zbliżonych cechach morfometrycznych: Kociołek (Wielkopolski Park Narodowy) i Holzmaar (The Eifel Volcanic Field koło Kolonii). Natomiast prof. A. Latała przedstawił poster dotyczący światła jako czynnika stresogennego, powodującego zmiany w kompozycji barwników i przebiegu fotosyntezy w komórkach sinicy z Morza Bałtyckiego – *Phormidium amphibium*.

Ostatniego dnia konferencji wygłoszono 42 referaty i zaprezentowano 20 posterów nawiązujących do systematyki okrzemek, problemów metodycznych badań fykologicznych, biologii różnych populacji fitoplanktonu oraz molekularnej i ekologicznej odpowiedzi glonów na stres. Wykład plenarny pt. „Oceany, klimat i zdrowie ludzi” (Oceans, climate, and human health) wygłosiła dr Rita Colwell. O rewizji kolekcji okrzemek litoralu morskiego Malcolm H. Giffena z Afryki Południowej mówił prof. A. Witkowski. Kolekcja posiadała tylko dokumentację rysunkową i profesor A. Witkowski podjął się wykonania zdjęć spod mikroskopu świetlnego i skaningowego na bazie istniejących preparatów oraz weryfikacji oznaczonego materiału. Ze względu na wartość historyczną i różny stopień zachowania preparatów wysunięta została propozycja ponownego pobrania prób ze stanowisk wytypowanych 100 lat temu

przez M. H. Giffena. Najnowsze badania kolekcji pozwoliły na stwierdzenie obecności gatunków nowych dla flory okrzemek.

Wszystkie przedstawione referaty stanowiły dobrą podstawę do licznych dyskusji i rozważań nad obecnym stanem rozpoznania glonów na wszystkich poziomach badań. Wiele uwagi poświęcono także rozmieszczeniu geograficznemu glonów morskich. Ich stan skatalogowania i opis występowania nie we wszystkich częściach świata jest zadowalający, nawet w Europie. Jak podali badacze z Wielkiej Brytanii, u wybrzeży Anglii obecnie aż 13 gatunków glonów morskich należy do zagrożonych. Są wśród nich krasnorosty, brunatnice i zielenice. Zagrożone są nie tylko poszczególne gatunki, ale także siedliska z dużymi populacjami rzadkich gatunków glonów. Do tej pory nie powstała w Wielkiej Brytanii czerwona księga ginących glonów morskich. W podobnej sytuacji są także inne kraje położone przy Oceanie Atlantyckim i Indyjskim. Prezentowane postery cieszyły się również dużym zainteresowaniem, a zamieszczone zdjęcia autorów pozwalały na szybkie odszukanie prelegenta i dalszą kontynuację dyskusji nad prezentowanymi wynikami, również podczas przerw między sesjami i w kuluarach hotelowych.

Organizatorzy kongresu starali się dostarczyć wszystkim uczestnikom wielu niezapomnianych wrażeń z pobytu w Afryce Południowej. Stąd mogliśmy uczestniczyć w wieczorze powitalnym, niezapomnianym wieczorze afrykańskim (zorganizowanym w uShaka Stretch), uroczystej kolacji (w trakcie której odbył się występ hinduskiej i afrykańskiej grupy wokalnno-tanecznej), wreszcie w spotkaniu pożegnalnym. Mieliśmy niepowtarzalną okazję poprobować nie tylko tradycyjnych potraw afrykańskich (paszteciki z mięsem, *vetkoek* czyli kulki z ciasta smażone w głębokim tłuszczu), lecz również specjalności kuchni takich krajów, jak Etiopia, Mali czy Senegal.

Niewątpliwie Republika Południowej Afryki zadziwia różnorodnością środowiska naturalnego i niezwykle bogactwem flory i fauny. Mogliśmy się o tym przekonać podczas licznych wycieczek zorganizowanych

przez Turners Conferences (zarówno tych przed- i pokongresowych, jak i odbywających się w trakcie trwania samego kongresu). Jedyną przeszkodą w przeżyciu tak bogatego programu był brak wolnego czasu i niezwykle istotne kwestie finansowe. My zdecydowałyśmy się zwiedzić Durban i Kraj Zulusów oraz uczestniczyć w dwóch wycieczkach. Ten malowniczy region (którego wybrzeże obmywają ciepłe wody Oceanu Indyjskiego) słynie z podzwrotnikowego klimatu, plantacji trzciny cukrowej, piaszczystych plaż i zachowanych w naturalnym stanie rezerwatów dzikich zwierząt. W Durbanie zwiedziłyśmy ogród botaniczny, założony w 1849 roku jako stacja eksperymentalna roślin tropikalnych. Dom Orchidei im. Ernesta Thorpa, jednego z pierwszych tutejszych kustoszy, zasłynął jako najstarsza wystawa botaniczna w RPA. Niezwykły zbiór sagowców i palm, rosnących tu na obszarze 15 km², należy do największych na świecie. Obejmuje on także niezwykle rzadkie gatunki, np. męski okaz zgłownienia pochodzący z lasów w Ngoye, który udało się przesadzić w 1916 roku. Spośród 480 gatunków drzew należy wymienić najstarsze w RPA, a pochodzące z Ameryki Południowej okazy jakarandy. Do innych ciekawostek należy ścieżka dla niewidomych z informacjami w alfabecie Braille'a, herbarium, sztuczne jezioro i ogród herbaciany. Nasz pobyt przypadła na koniec pory zimowej, bowiem sierpień, to ostatni jej miesiąc. Ogród botaniczny powitał nas kwitnącymi azaliami i rododendronami oraz przepięknymi srebnikami (to jeden z popularniejszych rodzajów Afryki Południowej). W Durbanie warto zobaczyć również Muzeum Nauk Przyrodniczych, usytuowane na parterze ratusza miejskiego, którego budowę ukończono w 1910 roku. Ekspozyty obejmują różnorodną tematykę, od dzikiej fauny i flory Południowej Afryki do geologii. Jest tam też sala poświęcona ptakom, wystawa dinozaurów i egipska mumia. Niezapomniane wrażenia pozostawia także wędrówka na „Golden Mile” i pobyt w „Morskim Świecie”, który składa się z akwarium i delfinarium. W głównym zbiorniku żyją różne tropikalne ryby, żółwie morskie i płaszczki.

Dwa razy dziennie płetwonurkowie wchodzą do zbiornika, aby karmić jego mieszkańców. W delfinarium organizuje się występy delfinów, fok i pingwinów.

Kolejna nasza wyprawa to Dolina Tysiąca Wzgórz, inaczej Dolina Umgeni (Valley of 1000 Hills). Ciągnie się ona od wybrzeża w Durbanie do Nagle Dam na wschód od Pietermaritzburga. W tej części RPA dominuje jedna grupa ludności, a mianowicie Zulusi. Nazwa Zulu (niebo) pochodzi od jednego z dawnych wodzów (Czaki). Jego potomkowie nazywani byli *abakwa Zulu*, czyli lud Zulu. Górzysty krajobraz i tradycyjne wioski zuluskie (*kraal*), farma krokodyli i węży, to główne przyczyny dla których warto zobaczyć te tereny. Mieliśmy możliwość podziwiać niezwykłą wioskę-skansen, wysłuchać opowieści przewodnika o fascynujących dziejach narodu zuluskiego, ilustrowanych tradycyjnymi tańcami, walką wręcz i rzutami dżdż.

W trakcie trwania kongresu środa była jedynym dniem, w którym wszyscy uczestnicy wyjeżdżali na różne zaproponowane wcześniej przez organizatorów wycieczki. My wybrałyśmy Park Hluhluwe-Umfoloji (964 km² powierzchni), znany na całym świecie ze swego programu ochrony nosorożców. Nietknięte ręką ludzką tereny, które leżą w jego granicach, obejmują falujące pagórki, podzwrotnikową puszcę, las akacji oraz rzeki, wzdłuż których rosną palmy. W 1895 roku utworzono tu dwa rezerwaty dzikich zwierząt – Hluhluwe i Umfolozi. Ich celem była ochrona ginącego nosorożca na terenie Południowej Afryki. Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku rezerwaty połączono korytarzem, a w 1989 roku utworzono z nich jeden obszar. Obecnie jest to czwarty co do wielkości rezerwat w RPA. Należy też do czołowych ostoi dzikiej zwierzyny w kraju. Różnorodna roślinność dostarcza pożywienia wielu gatunkom zwierząt. Są tu olbrzymie stada niali, impali, gnu, kudu, zebra, bawołów, a także słoni (ich populacja liczy 200 sztuk), nosorożce (1200 nosorożców białych i 400 czarnych), żyrafy, lwy, lamparty, hieny i gepardy. Na terenie parku, na wysokości 450 m, znajduje się obóz Hilltop Camp, z którego można oglądać piękne

widoki leżących poniżej terenów i odpocząć po trudach bezkrwawego safari. Co prawda ze słynnej afrykańskiej „Wielkiej Piątki” (nazwa ta, pochodząca z żargonu myśliwych, oznacza pięć najgroźniejszych gatunków zwierząt, będących jednocześnie najbardziej poszukiwanym trofeum myśliwskim) widzieliśmy tylko słonia i bawoła afrykańskiego oraz nosorożca czarnego. Ale może to i lepiej, że nie wypatrzył nas żaden lew czy lampart. Przecież kolejny kongres już za cztery lata, i to w Japonii! Nasz kolega prof. Adam Latała skorzystał z wycieczki pokongresowej i zwiedził jeden z najświetniejszych na świecie, ale także jeden z największych i najstarszych, Park Narodowy im. Krugera, którego tereny biegną wzdłuż północno-wschodniej granicy RPA. Na powierzchni niemal 2 mln ha ochronie podlega tam olbrzymia liczba gatunków roślin i zwierząt. Żyją w nim lwy, lamparty, słonie, bawoły, nosorożce, gepardy, żyrafy, hipopotamy, a także wiele gatunków antylop i mniejszych zwierząt – łącznie 147 gatunków ssaków, ponad 500 gatunków ptaków, 114 gatunków gadów i 49 gatunków ryb. Afryka Południowa potrafi oczarować i zachwycić wszystkich.

Joanna CZERWIK-MARCINKOWSKA,
Beata MESSYASZ

**WARSZTATY TERENOWE SEKCJI
BRIOLOGICZNEJ PTB „SŁOWINIEC 2005”
(IZBICA, 7–11 WRZEŚNIA 2005)**

**Field workshop of the Bryological Section
of the Polish Botanical Society
„Słowiński National Park 2005”
(Izbyca, Poland, 7–11 September 2005)**

W tym roku Sekcja Briologiczna PTB zorganizowała swoje coroczne warsztaty briologiczne na terenie Słowińskiego Parku Narodowego. Warsztaty odbyły się w dniach 7–11 września, a ich uczestnikami byli członkowie Sekcji oraz zainteresowani briologią doktoranci rozmaitych uczelni, także zagranicznych (Uniwersytet Karola w Pradze) (Fot. 1). Godne

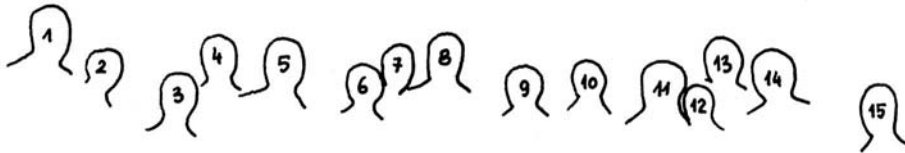
podkreślenia jest zainteresowanie dyrekcji Parku naszymi warsztatami. Nie tylko udzielono nam zgody na odwiedzenie obszarów objętych ścisłą ochroną rezerwatową, ale też kilkusobowa grupa pracowników aktywnie uczestniczyła w warsztatach, doskonaląc swoje umiejętności rozpoznawania mchów i wątrobowców.

Tematem wiodącym warsztatów była specyfika brioflory wybranych biotopów SPN, a ich celem były obserwacje gatunków znanych często tylko z kluczy i okazów zielnikowych na właściwych im siedliskach oraz studia terenowe nad zmiennością morfologiczną torfowców, związaną ze zróżnicowaniem warunków ekologicznych. Przewodnikiem po osobliwościach przyrodniczych tego obszaru, unikatowych nie tylko w skali naszego kraju, takich jak: międzywymowe wilgotne wrzosowiska bażynowe, atlantyckie torfowiska czy nadmorskie bory bażynowe, był Krzysztof Gos, autor opracowania dotyczącego flory mchów SPN.

Nie sposób opisać wrażeń, jakie wywołują zagubione wśród suchych piasków enklawy higrofilnej roślinności z rozległymi kopułami mchu płonnika i dywanem drobnych wilgociolubnych brio-efemerofitów. Przez dwa dni oczy briologów syciły się różnorodnością gatunkową flory torfowców, których rozpoznawania, pod okiem K. Gosa, nauczyliśmy się zarówno w terenie, jak i w pracowni. Dyrekcja SPN wyraziła bowiem zgodę na nasze wejście na jeden z największych w Polsce kompleksów torfowiskowych położony na południowym brzegu jeziora Łebsko. Tam też wielu z nas zobaczyło po raz pierwszy w życiu jak wygląda i co po sobie pozostawia przemyślowa eksploatacja torfu.

A wieczorami briolodzy w niczym nie odróżniają się w swoich zwyczajach od reszty botaników. Przy ognisku bywało więc i wesoło, i chmielowo, i rubasznie.

Nocne rozmowy zaowocowały też wstępnym uzgodnieniem miejsca i celu przyszłorocznych warsztatów. Po tegorocznej, edukacyjnej wizycie na północy kraju, w następnym roku planujemy odwiedzić południe Polski, na którym wciąż jeszcze odnajdujemy obszary słabo zinwentaryzowane pod względem briologicznym.

Fot. 1. Uczestnicy warsztatów briologicznych „Słowińiec 2005” (Fot. W. Pisarek).

Phot. 1. The participants of bryological workshop „Słowiński National Park 2005” (Phot. W. Pisarek).

1 – M. Szczepaniak, 2, 3, 4 – pracownicy SPN, 5 – W. Pisarek, 6 – M. Staniaszek, 7 – P. Górski, 8 – K. Gos, 9 – E. Fudali, 10 – M. Podolski, 11 – A. Stebel, 12 – S. Wierzcholska, 13 – P. Urbański, 14 – M. Wilhelm, 15 – E. Laskotová.

We wrześniu 2006 r. chcielibyśmy spotkać się w Ojcowskim Parku Narodowym, aby opracować wstępną listę mszaków tego obszaru.

Ewa FUDALI

**DRUGA SESJA NAUKOWA „PRZYRODA–
NAUKA–KULTURA. W POSZUKIWANIU
JEDNOŚCI NAUKI I SZTUKI”
(KRAKÓW, 23–24 WRZEŚNIA 2005)**

**Second scientific session “Nature–Science–
Culture. Seeking the unity of nature and art”
(Cracow, Poland, 23–24 September 2005)**

Drugie już spotkanie pod hasłem „Przyroda–Nauka–Kultura” (Fot. 1) zostało zorganizowane

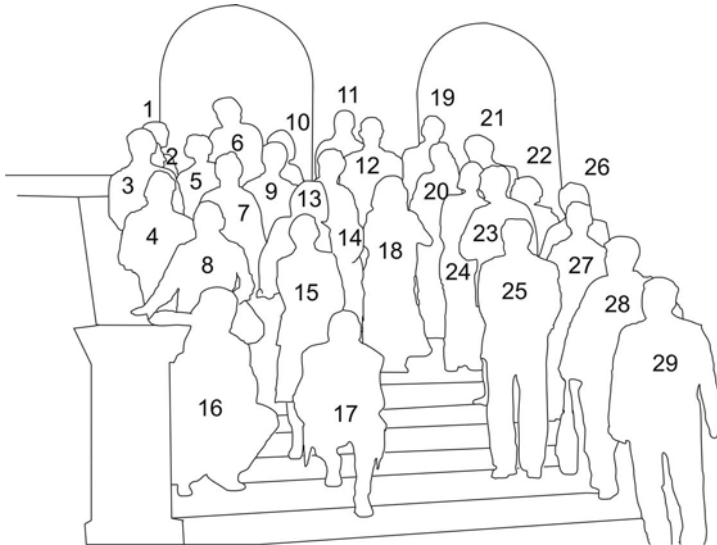
przez Ogród Botaniczny Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Sekcję Historii Botaniki Polskiego Towarzystwa Botanicznego, w dniach 23–24 września 2005 roku. Spotkanie odbyło się w budynku Collegium Śniadeckiego UJ, a także częściowo w Ogrodzie Botanicznym UJ. Jego myślą przewodnią było hasło „W poszukiwaniu jedności nauki i sztuki”. Zgromadziło specjalistów z tak różnych dziedzin, jak elektronika, architektura, historia sztuki i oczywiście biologia. Wśród takiego bogactwa wyróżniały się dwa nurty, a jednocześnie bloki tematyczne konferencji: „Humanistyczny kontekst nauk przyrodniczych” (8 referatów) oraz „Natura i sztuka” (12). Jednak ten formalny podział nie wyczerpywał z pewnością bogactwa wątków poruszonych przez prelegentów.

Tak było niewątpliwie w przypadku wystąpienia prof. Ryszarda Tadeusiewicza „Droga od odkryć przyrodniczych poprzez badania naukowe do nowych form kultury na przykładzie historii rozwoju elektroniki” otwierającego konferencję, a jednocześnie blok tematyczny „Humanistyczny kontekst nauk przyrodniczych”. Autor prezentacji wyszedł od humanistycznego kontekstu elektroniki, w tym od rozważań greckich filozofów nad właściwościami bursztynu („elektrum”), wskazał na dokonania ludzi Renesansu: humanistów, artystów i uczonych zarazem. Następnie prześledził, jak elektryczność i jej badanie przestało być jedynie przedmiotem zainteresowań przyrodników, a zaczęło kształtować świat, w tym także sztukę i całą sferę ludzkiego życia, którą nazywamy kulturą, o czym możemy się przekonać zwłaszcza w czasach współczesnych. Kolejna prelegentka, dr hab. Maria Kapiszewska ukazała odmienne znaczenie humanistycznego kontekstu nauki. W swoim referacie „Składniki diety roślinnej jako remedium na choroby cywilizacyjne” zajęła się wzajemnymi powiązaniem zmian kulturowych i ewolucyjnych w historii naszego gatunku, a zwłaszcza przemianami sposobu odżywiania. W nich właśnie należy szukać przyczyn wielu chorób, a więc problemów z pozoru czysto medycznych. Przykład nieco innego powiązania ewolucjonizmu z naukami humanistycznymi przedstawiła prof. Anna Dąbrowska w referacie „Wpływ nauk przyrodniczych na językoznawstwo XIX wieku”. Był on ilustracją nurtu w językoznawstwie próbującego przedstawić rozwój i różnicowanie się języków, analogicznie do powstawania gatunków drogą doboru naturalnego.

Bardzo konkretnym zagadnieniem zajęła się mgr Anna Maria Kielak („Zaginiony zielnik Elizy Orzeszkowej w zbiorach Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”). Ukazała znaną pisarkę jako głęboko zainteresowaną zachowaniem kultury ludowej poprzez zapisanie nazw ludowych wielu roślin i ich zastosowań medycznych. Powiązanie badań przyrodniczych z zachowaniem i rozwojem kultury narodowej podkreśliła również prof. Wanda Grębecka w wystąpieniu „Problemy ochrony rodzimego

krajobrazu a tożsamość narodowa”. Do tematyki ludowej wiedzy o roślinach powróciła dr Anna Trojanowska w referacie „Święci i zioła w wierzeniach i praktyce polskiej wsi”. Zwróciła uwagę zwłaszcza na bogatą symbolikę religijną i mitologiczną związaną z ziołami, widoczną m.in. w nazewnictwie ludowym roślin. Mgr Piotr Klepacki kontynuował wątek, przedstawiając wyniki swoich badań w prezentacji „Użytkowanie roślin przez mieszkańców wsi sąsiadujących z Magurskim Parkiem Narodowym i Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej” (Fot. 2). Jeszcze jeden aspekt humanistycznego wymiaru nauk przyrodniczych zasygnalizował dr hab. Piotr Köhler w prelekcji „Obszary polarne w dydaktyce Uniwersytetu Jagiellońskiego”. Ukazał w nim długą i czasem zawiłą historię dydaktyki poruszającej temat obszarów polarnych na tle historii odkryć w geografii.

Płynne przejście do drugiego bloku tematycznego konferencji („Natura i sztuka”) zapewniła dr Małgorzata Szafrńska referatem „Ogrody filozofii. Humanistyczny ogród jako miejsce pracy naukowej”. Przedstawiła w nim ogród renesansowy jako dzieło sztuki ogrodniczej, ale przede wszystkim jako miejsce, w którym rodziły się nowe idee i odkrycia. Zastanowiła się przy tym nad wpływem takiego właśnie miejsca powstawania na kształt nauki. Dwa następne referaty dotyczyły związku traw ze sztuką i kulturą. Pierwszy, prof. Ludwika Freya, traktował o poezji traw – roślin z pozoru niepozornych, a jednak od wieków opiewanych przez poetów. Temat kontynuował prof. Stanisław Kozłowski, w rozważaniach „Bo piękno łąk na to jest”. Centralnym punktem jego referatu była próba odpowiedzi na pytanie, czy współczesne studia wyższe, oprócz czysto praktycznej wiedzy, rozwijają też umiejętność spostrzegania i zachwyty pięknem przyrody. Do tematu roli traw nawiązała też prof. Romana Czapik cytując „pochwałę traw” z *Podróży Guliwera* J. Swifta, w żartobliwy sposób odnosząc ten tekst do roli naukowca we współczesnym świecie. Po zakończeniu części merytorycznej pierwszego dnia konferencji odbył się koncert muzyki ogrodowej grupy „Orfeusz”, a następnie spotkanie

Fot. 1. Uczestnicy konferencji przed Collegium Śniadeckiego UJ (Fot. M. Lankosz-Mróż).

Phot.1. Participants of the conference in front of the Śniadecki Collegium of the Jagiellonian University (Phot. M. Lankosz-Mróż).

1 – dr Małgorzata Szafrąńska, 2 – prof. Romana Czapiak, 3 – mgr Łukasz Moszkowicz, 4 – mgr Izabela Moszkowicz, 5 – prof. Wanda Grębecka, 6 – mgr Elżbieta Nowotarska, 7 – mgr Teresa Bielska, 8 – prof. Anna Bach, 9 – dr hab. Józef Mitka, 10 – dr Anna Trojanowska, 11 – mgr Rafał Perkowski, 12 – prof. Ludwik Frey, 13 – mgr Ewa Kaczmarzyk, 14 – dr hab. Andrzej Jankun, 15 – prof. Karolina Targosz, 16 – mgr inż. Roman Muranyi, 17 – prof. Bogdan Zemanek, 18 – prof. Alicja Zemanek, 19 – prof. Tomasz Majewski, 20 – mgr Wiesława Frey, 21 – prof. Stanisław Kozłowski, 22 – dr Iwona Arabas, 23 – mgr Rafał Nestorow, 24 – mgr Magdalena Skrabska, 25 – dr Kazimierz Kozak, 26 – mgr Mariola Kukier-Wyrwicka, 27 – prof. Anna Dąbrowska, 28 – dr Hanna Werblan-Jakubiec, 29 – prof. Krzysztof Rostański

Fot. 2. Piotr Klepacki przedstawiający wyniki swoich badań (Fot. M. Lankosz-Mróż).

Phot. 2. Piotr Klepacki presenting his research (Phot. M. Lankosz-Mróż).

towarzystwie w szklarni Ogrodu Botanicznego UJ. Kolejny to dowód na bliskie związki nauk przyrodniczych i kultury.

Początek drugiego dnia konferencji upłynął pod znakiem ilustracji przyrodniczej. Jej historię i wpływ na rozwój botaniki przedstawił doc. Andrzej Jankun w prezentacji zatytułowanej „Znaczenie ilustracji w historii botaniki”. Następnie prof. Alicja Zemanek i prof. Bogdan Zemanek zajęli się szczegółowo analizą wartości naukowej jednego z najlepszych przykładów ilustracji roślin w referacie „Ilustracja botaniczna Renesansu a kształtowanie się wiedzy empirycznej – morfologia roślin na akwarelach z kolekcji *Libri picturati* A18-30”. Prof. Karolina Targosz ukazała szczególne elementy historii ilustracji, przedstawiając referat: „Natura pictrix – antropomorficzne i zoomorficzne orchidee Martina Bernhardiego de Bernitz i Jacoba Breyniusa”, wskazując na częste ukazanie twarzy, homunkulusów i zwierząt jako elementów kwiatów storczyków. Analizą ilustracji zajęła się też mgr Elżbieta Kozdęba-Łojek w referacie „Florilegium jako katalog kwiatów. Prezentacja roślin

na kartach florilegium nowożytnego”. Zwróciła uwagę zwłaszcza na bogatą symbolikę florilegiów będących z pozoru prostymi katalogami kwiatów, a przez to równocześnie na symbolikę elementów ogrodów. Kulturowym uwarunkowaniem ogrodów, choć bardzo odmiennych, zajęła się też prof. Anna Bach w prezentacji „Nauka i sztuka w ogrodach japońskich”. Znaczenie i rozwój symboliki przedstawiła na tle historycznych przemian ogrodów w Japonii, inspirowanych wydarzeniami historycznymi, prądami filozoficznymi i religijnymi. Symbolika religijna była przedmiotem rozważań dr Zofii Włodarczyk („Ornamentyka roślinna w tekstach biblijnych”). Prelegentka starała się zidentyfikować rośliny wspomniane w Biblii i odczytać ich znaczenie symboliczne, a także odnieść je do obecnych w Starym Testamencie opisów budowli. Roślinnym aspektem dekoracji znacznie późniejszych budowli zajęła się też dr inż. Beata Makowska w referacie „Elementy roślinne w dekoracji krakowskich kamienic przełomu XIX i XX wieku i ich spójność z ówczesną myślą architektoniczną”. Prelegentka

podkreśliła przy tym charakterystyczne cechy architektury secesyjnego Krakowa. Analiza symboliki, ale i klimatu intelektualnego początków Renesansu odpowiedzialnego za powstanie „Primavery i Narodzin Wenus” była natomiast przedmiotem wystąpienia dr Danuty Nespiaak zatytułowanego „Sandro Botticelli – od Primavery do Lacrimoso”. Kolejną prezentację „Fotografia przyrodnicza na pograniczu nauki, sztuki i edukacji” przedstawił mgr inż. Roman Muranyi. Zwrócił on uwagę na konieczność, ale i szanse, jakie w docieraniu do szerokiego odbiorcy i edukacji daje fotografia przyrodnicza.

Obecność na spotkaniu specjalistów z różnych dziedzin, mówiących z perspektywy własnych zainteresowań o miejscach styku nauk przyrodniczych z kulturą i sztuką, wskazuje na wspólny humanistyczny mianownik wszystkich badań naukowych. Po pierwsze – poprzez osobę badacza, po drugie – poprzez głęboki wzajemny wpływ, jaki wywierają na siebie nauki przyrodnicze i ścisłe oraz sztuka i humanistyka. I choćby dla uświadomienia prawdziwości tej tezy warto organizować tego typu spotkania na pograniczu.

Kamil KULPIŃSKI

BOTANIKA NA XXII KONGRESIE HISTORII NAUKI (PEKIN, CHINY, 24–30 VII 2005)

**Botany in the 22nd International Congress of History of Science
(Beijing, China, 24–30 July 2005)**

Międzynarodowe Kongresy Historii Nauki organizowane są przez Oddział Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki (International Union of History and Philosophy of Science, Division of History of Science). Pierwszy odbył się w 1929 r. w Paryżu. Od tego czasu co trzy lata (od 1977 r. co cztery) organizowane są w różnych miastach najczęściej Europy i Ameryki Północnej. W Europie Środkowej gościły już w Pradze (1937), w Warszawie i Krakowie (1965 r. – jedyny raz w Polsce), w Moskwie (1971) i w Bukareszcie (1981). Dopiero trzeci

raz kongres odbył się w Azji (po raz pierwszy – w 1953 r. w Jerozolimie, drugi raz – w 1974 r. w Tokio i Kyoto). Obecny, XXII Międzynarodowy Kongres Historii Nauki odbył się w Pekinie w dniach 24–30 lipca 2005 r. Organizatorem był Instytut Historii Nauk Przyrodniczych Chińskiej Akademii Nauk, a przewodniczącym – prof. Liu Dun z tegoż instytutu. Patronat nad kongresem objął Lu Yongxiang, wiceprzewodniczący Stałego Komitetu Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych Chińskiej Republiki Ludowej i prezydent Chińskiej Akademii Nauk oraz prof. prof. Ke Jun i Xi Zezong, członkowie Chińskiej Akademii Nauk.

W kongresie wzięło udział 925 uczestników z 57 państw. Najwięcej, co zrozumiałe, było z Chińskiej Republiki Ludowej (147 osób), nieco mniej ze Stanów Zjednoczonych (123). W grupie państw, które reprezentowane były przez 20–100 uczestników, była Francja (73), Niemcy (70), Japonia (68), Rosja (65), Włochy (36), Wielka Brytania (30), Meksyk (28), Hiszpania i Indie (po 22). Z Polski w kongresie wzięło udział tylko 5 osób, co pod względem liczby uczestników dało 28–30 miejsce (razem z Czechami i Norwegią), za Rumunią (6 osób), a przed Argentyną, Estonią, Nigerią, Serbią i Czarnogorą oraz Turcją (po 4 osoby). Nieliczni przedstawiciele Polski reprezentowali kilka dyscyplin: historię matematyki, historię geografii, historię muzealnictwa naukowego, historię astronomii oraz historię botaniki.

W ciągu trwania kongresu ogłoszono 919 referatów podczas 95 sympozjów tematycznych i zebrań poszczególnych sekcji. Tak ogromna liczba posiedzeń powodowała, że odbywały się równolegle w następujących miejscach: Pałac Przyjaźni, Meeting Hall, Muzeum Nauki i Technologii, Instytut Matematyki Chińskiej Akademii Nauk, Uniwersytet Tsing Hua i Longdu Hotel. Wszystkie te instytucje znajdowały się w niewielkiej, jak na warunki pekińskie, odległości w obrębie tzw. „Doliny Krzemowej”, co niewątpliwie ułatwiało uczestniczenie w wybranych posiedzeniach. Kongres odbywał się pod hasłem: „Globalization and Diversity: Diffusion of Science and Technology Throughout History”

Fot. 1. Plakat XXII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki.

Phot. 1. Poster of the XXII International Congress of History of Science.

(Fot. 1). Zarówno to hasło, jak i przypadająca w 2005 r. setna rocznica ogłoszenia szczególnej teorii względności oraz hipotezy dotyczącej fotonów, a także miejsce, w jakim odbywał się kongres, miały wpływ na tematykę obrad. Zaprezentowane referaty analizowały wybrane aspekty przenikania nauki i technologii pomiędzy różnymi kulturami w przeszłości i jego wpływ na świat dzisiejszy oraz przyszłość, ze szczególnym uwzględnieniem osiągnięć i roli Alberta Einsteina, czy wzajemnego wpływu Chin i cywilizacji Zachodu.

Wśród 919 referatów tylko 21 (niecałe 2,3%) dotyczyło różnych zagadnień historii botaniki. Najwięcej z nich (4) wygłosili przedstawiciele Niemiec. Uczeni z USA zaprezentowali 3 referaty, z Meksyku – 2, a z Argentyny, Austrii, Brazylii, Estonii, Francji, Grecji, Indii, Polski, Rosji, Szwajcarii, Szwecji, Węgier – po jednym. Niestety, nie były zebrane w jednej sesji (czy sympozjum). Poniżej podaję tytuły wystąpień

związanych z historią botaniki wraz z tematami sympozjów czy posiedzeń sekcji.

Young Schoolars' Prize Awarding and Forum

Karin Nickelsen (Szwajcaria) "Botanical illustrations of 18th Century production, content, function".

S.C.¹ 18. Scientific image and colonial higher education

Sciences and empires – Pacific circle

José Augusto Pádua (Brazylia) "The Lisbon Academy and the critique of tropical forest destruction in Brasil".

S.C. 20. Women scientists in the creation of new disciplines

Eva Vamos (Węgry) "The role of the biologist Magda Staudinger in the formation of the

¹ S.C. – sympozja organizowane przez Komisję DHS (Division of History of Science).

new views on macromolecules in the middle of the 20th Century”.

S². 3. The history of international scientific collaboration

Fa–Ti Fan (USA) “Natural history illustration as a site of cultural encounter: the collaboration of British naturalists and Chinese artists”.

S. 17. Scientific knowledge, education and cultural diversity in the Baltic Sea region: North–West–East contacts

Hain Tankler, Algo Rämmer (Estonia) “The scientific cooperation of the Baltic States, 1920–1930”.

S. 20. Comparative history of science: science, medicine, and technology under National Socialism in comparative context

Session 2: Breeding research and politics

Sven Widmalm (Szwecja) “Plant breeding, academic freedom, and right–wing politics. The case of Herman Nilsson–Ehle and Svalöf”; Barbara A. Kimmelman (USA) “Proper breeding: approaches to breeding problems for American imperial expansion, 1880–1980”; Susanne Heim (Niemcy) “Looting for ‘nutritional freedom’. Plant breeding and expansion policy in Nazi Germany”.

Session 3: Coming to terms with medical crimes

Susan Lederer (USA) “Plant breeding in Kaiser–Wilhelm–Institutes during Nazi era”.

S. 22. Diffusion of science and technology: Ottoman Empire and national states

Ioli Vigopoulou (Grecja) “Botanistes, naturalistes, scientifiques, docteurs? soigt voyageurs? dans l’espace grec de l’empire ottoman (XVIe–XIXe siècles)”.

S. 32. International networks, exchange and circulation of knowledge in life sciences, 18th to 20th centuries

Brigitte Hoppe (Niemcy) “Transfer of knowledge on East–Asiatic plants and its diffusion in Europe in early modern times”; Marianne Klemun (Austria) “Austrian botanical collections journeys (1783–1796); expeditions as ne-

tworks: local intensions – global dimensions”; Nicolas Robin (Niemcy) “Transfer of botanical knowledge around 1800, F. S. Voigt and the French science”.

S.S.³ 10. Modern life sciences

Igor Abdrakhmanov (Niemcy) “Nuclei acid, Lysenko and Soviet scientific journal debate in 1953–1956”; Piotr Köhler (Polska) “Lysenkoism in the satellite countries of the Soviet Union – the case of botany in Poland”; Pablo Lorenzano (Argentyna) “Max Wichura, Gregor Mendel and the willow hybrids”; Yuri N. Vavilov, Victor A. Dragavtsev (Rosja) “N. I. Vavilov’s works on cultivated flora in China and its significance for the world’s plant science”.

S.S. 15. International scientific exchange

Gerardo Sánchez Díaz, Mijangos Díaz, Eduardo Nomelí (Meksyk) “Plants of Asian origin. Adaptation and culture in the west of Mexico”.

S.S. 33. Man and nature

Guoqiang Li (Francja) “Formation du Système botanique de la Chine antique et son contexte social: du 14ème au 4ème siècle avant J.–C.”; Nand L. Jain (Indie) “Botanical science in early Jain scriptures”; Maritza García, Virginia Melo, Cristina Sánchez, Rosa Casillas, Concepción Calvo (Meksyk) “Pre–Hispanic food in Mexican gastronomy”.

Organizatorzy kongresu umożliwili jego uczestnikom zwiedzenie najciekawszych miejsc i muzeów w Pekinie związanych nie tylko z historią chińskiej nauki i techniki (liczne muzea), ale również z chińską historią i kulturą (m.in. Plac Niebiańskiego Spokoju, Zakazane Miasto, parki: Beihai, Jingshan i Yuanmingyuan, Pałac Letni, liczne świątynie, spektakl tradycyjnej opery chińskiej), a poza Pekinem – groby cesarzy z dynastii Ming i słynny Mur Chiński. Uczestnicząc w kongresie mieliśmy codzienny, bezpośredni kontakt z kuchnią chińską, jakże odmienną od europejskiej. Sztuka kulinarna, a także sztuka organizowania przyjęć ma bar-

² S. – sympozja organizowane przez inne grupy.

³ S.S. – naukowe posiedzenia poszczególnych sekcji.

dzo starą i bogatą tradycję w Państwie Środka. Przebieg bankietów oraz zestaw serwowanych dań i związane z nimi doznania kulinarne pozostaną długo w pamięci uczestników XXII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w Pekinie.

Piotr KÖHLER

**XII MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
EMBRIOLOGICZNA
(KRAKÓW, 5–7 WRZEŚNIA 2005)**

XII INTERNATIONAL CONFERENCE
ON PLANT EMBRYOLOGY
5-7 SEPTEMBER 2005, CRACOW, POLAND

XII Międzynarodowa Konferencja Embriologii Roślin (XII International Conference on Plant Embryology) odbyła się w Krakowie w dniach 5–7 września 2005 roku. Jest ona kontynuacją cyklicznych, odbywających się co dwa lata konferencji, które w początkach miały charakter konferencji krajowych (I – 1981, Toruń-Bachotek; II – 1984, Kraków; III – 1986, Lublin), następnie przekształciły się w spotkania embriologów z krajów Europy Środkowej (Czechy, Polska, Słowacja), a od 1997 uzyskały status konferencji międzynarodowych. Szerzej o historii spotkań embriologów roślin napisała prof. dr hab. Romana Czapiak w artykule, będącym relacją z XI Międzynarodowej Konferencji Embriologii Roślin (Brno, Czechy, 2003), który ukazał się w tomie 47(3/4) *Wiadomości Botanicznych*.

Konferencje embriologiczne są forum wymiany myśli naukowej w dziedzinie szeroko rozumianej embriologii roślin, obejmującej embriologię opisową i eksperymentalną oraz kultury *in vitro* organów roślinnych.

Należy przypomnieć, że IX Międzynarodowa Konferencja Embriologów Roślin odbyła się również w Krakowie w 1999 r. i została zorganizowana przez Zakład Cytologii i Embriologii Roślin Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, a przewodniczącym

Komitetu Organizacyjnego był prof. dr hab. Lesław Przywara, kierownik Zakładu Cytologii i Embriologii Roślin. Profesor Przywara ponownie podjął się zorganizowania konferencji w Krakowie, przyjmując w Brnie zaproszenie od organizatorów XI Międzynarodowej Konferencji Embriologicznej. Pokładał wielkie nadzieje w tej Konferencji, chciał aby miała prawdziwie międzynarodowy charakter. Po powrocie z Brna rozpoczął przygotowania. Zaprosił członków do Krajowego i Międzynarodowego Komitetu, przygotował pierwszy komunikat. Niestety, śmierć przerwała wszelkie przygotowania. Profesor Lesław Przywara zmarł w Krakowie 29 czerwca 2004 r. Uczestniczyłam we wstępnych pracach dotyczących Konferencji, widziałam wielki entuzjazm profesora Przywary i dlatego po Jego śmierci zdecydowałam się podjąć wyzwanie i przy pomocy całego zespołu naszego Zakładu zorganizowaliśmy Konferencję.

Głównym Organizatorem Konferencji był Zakład Cytologii i Embriologii Roślin Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, a Przewodniczącą Komitetu Organizacyjnego prof. dr hab. Elżbieta Kuta. Współorganizatorami Konferencji było Centrum Ulepszania Roślin Uprawnych dla Zrównoważonego Rolnictwa (CICSA) przy Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, Polska Akademia Umiejętności (Komisja Morfologii i Embriologii) oraz Polskie Towarzystwo Botaniczne (Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin).

Zaproszenie do Komitetu Honorowego przyjęli: Prorektor UJ prof. dr hab. Szczepan Biliński, Dziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi prof. dr hab. Kazimierz Krzemię, Dyrektor Centrum Ulepszania Roślin Uprawnych dla Zrównoważonego Rolnictwa (CICSA) przy Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie prof. dr hab. Edward Arseniuk, Prezes PAU prof. dr hab. Andrzej Białas, Sekretarz Generalny PAU prof. dr hab. Jerzy Wyrozumski, Prezes PAN prof. dr hab. Jerzy Haber, Przewodniczący Komisji Biologicznej Krakowskiego Oddziału PAN prof. dr hab. Henryk Lach, Dyrektor Instytutu Botaniki UJ prof. dr hab. Adam Zajac, Dyrektor Instytutu Botaniki PAN prof. dr hab. Zbigniew

Fot. 1. Plakat Konferencji.

Phot. 1. Poster of the Conference.

Fot. 2. Zaproszeni goście na ceremonii otwarcia Konferencji w sali obrad w Pałacu Larischa. Pierwszy rząd od lewej: dr Jan J. Wójcicki, dr hab. Stefania Loster, prof. dr hab. Adam Zając, prof. Mauro Cresti, dr hab. Elżbieta Haduch (prodziekan Wydziału BiNoZ), dr Maria Antonietta Germaná, prof. dr hab. Jan Rybczyński (Fot. A. Mróz).

Phot. 2. Invited guests on the opening ceremony in Larisch Palace. First row from left: dr Jan J. Wójcicki, dr hab. Stefania Loster, prof. dr hab. Adam Zając, prof. Mauro Cresti, dr hab. Elżbieta Haduch (Vice-Dean of the Faculty of Biology and Earth Sciences), dr Maria Antonietta Germaná, prof. dr hab. Jan Rybczyński (Phot. A. Mróz).

Fot. 3. Powitanie gości w stylowych wnętrzach sal reprezentacyjnych Pałacu Larischa. Pierwszy rząd od lewej: prof. Rod Scott, prof. Thomas Dresselhaus, prof. dr hab. Elżbieta Kuta, prof. dr hab. Janusz Zimny, dr hab. Andrzej Jankun, prof. Tatyana Batygina, prof. Elisabeth Matthys-Rochon (Fot. A. Mróz).

Phot. 3. Opening Ceremony in the Larisch palace. First row from left: prof. Rod Scott, prof. Thomas Dresselhaus, prof. dr hab. Elżbieta Kuta, prof. dr hab. Janusz Zimny, dr hab. Andrzej Jankun, prof. Tatyana Batygina, prof. Elisabeth Matthys-Rochon (Phot. A. Mróz).

Mirek, oraz profesorowie Romana Czapiak (UJ), Alicja Górską-Brylass (UMK, Toruń) i Wincenty Kilariski (UJ).

W skład komitetu krajowego weszli: prof. dr hab. Józef Bednara (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), prof. dr hab. Elżbieta Bednarska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr Jerzy Bohdanowicz (Uniwersytet Gdański), prof. dr hab. Maria Charzyńska (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Romana Izmałłow (Uniwersytet Jagielloński, Kraków), dr hab. Andrzej Jankun (Uniwersytet Jagielloński, Kraków), dr hab. Andrzej Joachimiak (Uniwersytet Jagielloński, Kraków), prof. dr hab. Maria Kwiatkowska (Uniwersytet Łódzki, Łódź), prof. dr hab. Jolanta Małuszyńska (Uniwersytet Śląski, Katowice), prof. dr hab. Anna Majewska-Sawka (Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Bydgoszcz), dr Maria Kościńska-Pająk (Uniwersytet Jagielloński, Kraków), dr Marzena Popielarska (Sekretarz), prof. dr hab. Jan J. Rybczyński

(Polska Akademia Nauk, Warszawa), prof. dr hab. Maciej Zenkteler (Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań), prof. dr hab. Janusz Zimny (Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Radzików).

Komitet międzynarodowy reprezentowali naukowcy z renomowanych ośrodków naukowych świata, profesorowie: Beáta Barnabás (Węgierska Akademia Nauk, Martonvásár, Węgry), Borut Bohanec (Uniwersytet w Ljublanie, Slovenia), Mauro Cresti (Uniwersytet w Sienie, Włochy), Jaroslava Dubová (Uniwersytet Masaryka, Brno, Republika Czeska), Oľga Erdelská (Słowacka Akademia Nauk, Bratysława), Anna Koltunow (CSIRO, Glen Osmond, Australia), Erhard Kranz (Uniwersytet w Hamburgu, Niemcy), Elisabeth Matthys-Rochon (RDP, ENS, Lyon, Francja), Val Raghavan (Uniwersytet Stanu Ohio, Columbus, U.S.A.), Scott D. Russell (Uniwersytet w Oklahoma, Norman, U.S.A.), Vipen K. Sawhney (Uniwersytet w Saskatchewan, Saskatoon, Kanada),

Meng-xiang Sun (Uniwersytet w Wuhan, Chiny), Michiel T. M. Willemse (Akademia Rolnicza, Wageningen, Holandia).

Konferencja nie mogłaby się odbyć bez finansowego wsparcia różnych instytucji i firm. Dzięki hojności Ministerstwa Informatyzacji i Nauki, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Centrum Ulepszania Roślin Uprawnych dla Zrównoważonego Rolnictwa (CICSA) przy Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, Polskiej Akademii Umiejętności, oraz firmom: Carl Zeiss Sp. z o.o., Poznań, Olympus Polska Sp. z o.o., Warszawa, PRECOPTIC Co., Warszawa, udało się wydać trzy publikacje związane z Konferencją, zorganizować imprezy towarzyszące Konferencji, oraz wynająć salę audytoryjną na obrady w samym centrum Starego Miasta.

Abstrakty doniesień konferencyjnych zostały wydane jako suplement do tomu 47 *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica* (suplement jest dostępny w formie elektronicznej na stronie internetowej czasopisma: <http://www.ib.uj.edu.pl/abc/abc.htm>). Ponadto na Konferencję został przygotowany specjalny tom (Vol. 47/1 *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica*) dedykowany Profesorowi Przywarze. Do udziału zaprosiliśmy naukowców z całego świata, którzy znali Profesora Przywarę i pracują w dziedzinach bliskich zainteresowaniom naukowym Zmarłego. Tom ten, zawierający 30 prac, wyraz uznania i pamięci dla Profesora Przywary, został wręczony na ceremonii otwarcia Konferencji żonie profesora, dr Emilii Przywarze, przez prof. dr hab. Macieja Zenktelea z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydanie tomu na wysokim poziomie merytorycznym i edytorskim było możliwe dzięki wsparciu finansowemu udzielonemu przez Uniwersytet Jagielloński, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji oraz Polską Akademię Umiejętności. Prace zamieszczone w tomie oraz artykuł wspominający życie i działalność naukową Profesora Przywary są dostępne w formie plików pdf na stronie internetowej czasopisma (adres strony jak wyżej).

W konferencji udział wzięło ponad 140 naukowców, reprezentujących ośrodki naukowe 25

krajów świata z 4 kontynentów: Ameryka Północna (Kanada, Stany Zjednoczone), Azja (Indie, Chiny, Japonia), Australia, Europa (Anglia, Austria, Belgia, Białoruś, Czechy, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Litwa, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Rosja, Słowacja, Szwajcaria, Węgry, Włochy).

Obrady dotyczące różnych aspektów embriologii roślin odbywały się w 5 wydzielonych sesjach: (1) *Flowering and floral organ development; Microsporogenesis and pollen development – Kwitnienie i rozwój organów kwiatowych; Mikrosporogeneza i rozwój pyłku* (przewodniczący: Maria Charzyńska, Maria Antonietta Germaná, Mauro Cresti), (2) *Megasporogenesis and megagametophyte development – Megasporogeneza i rozwój megagametofitu* (przewodniczący: Elisabeth Matthys-Rochon, Maciej Zenktele), (3) *Embryology and genetically modified plants – Embriologia i rośliny zmodyfikowane genetycznie* (przewodniczący: Jaroslava Dubová, Janusz Zimny), (4) *Pollination and incompatibility; Fertilization, embryogenesis, endosperm formation and seed development – Zapylenie i niezgodność; Zapłodnienie, Embriogeneza, powstawanie bielma i rozwój nasion* (przewodniczący: Jolanta Małuszyńska, Erhard Kranz), (5) *Embryogenesis in the absence of sex – Embriogeneza bez udziału gamet* (przewodniczący: Renata Śnieżko, Val Raghavan; Romana Izmailow, Rod Scott) oraz sesja posterowa (przewodniczący: Anna Majewska-Sawka, Vipen Sawhney). Wygłoszono 18 półgodzinnych zaproszonych wykładów (3–4 w każdej sekcji) oraz 22 krótkie (15 min.) prezentacje ustne. W sesji posterowej zaprezentowano 71 doniesień w formie plakatów.

Poziom merytoryczny konferencji był bardzo wysoki, o czym świadczą prezentacje. Wykłady wygłosili profesorowie będący najwyższej klasy specjalistami w dziedzinie embriologii roślin: Béata Bárnabas (Węgierska Akademia Nauk), Dirk Becker (Uniwersytet w Hamburgu), Mauro Cresti i Silvia Romagnoli (Uniwersytet w Sienie), Thomas Dresselhaus (Uniwersytet w Hamburgu), John Harada (Uni-

wersytet Kalifornijski, Davis), Jerzy Jendroška (Uniwersytet w Opolu), Gerd Jürgens (Uniwersytet w Tübingen), Erhard Kranz (Uniwersytet w Hamburgu), Jochen Kumlehn (Institute of Plant Genetics and Crop Plant Research, Gatersleben), Elisabeth Matthys-Rochon (RDP ENS Lyon), Val Raghavan (Uniwersytet Stanu Ohio, Columbus), Vipen Sawhney (Uniwersytet w Saskatchewan, Saskatoon), Scott Russell (Uniwersytet Oklahoma, Norman), Rod J. Scott (Uniwersytet w Bath), Tomasz Twardowski (Polska Akademia Nauk, Poznań), David Twell (Uniwersytet w Leicester, Leicester) i Maciej Zenkteler (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu). W porównaniu z zagadnieniami prezentowanymi na ostatniej, XI Międzynarodowej Konferencji Embriologicznej w Brnie pod tytułem "Plant Reproduction: From Mendel to Molecular Biology", prezentacje obecnej Konferencji ujawniły dalszy rozwój badań na poziomie molekularnym, wskazując tym samym na trendy w badaniach embriologicznych roślin w XXI wieku. Nie oznacza to oczywiście zaniechania badań z zakresu klasycznej embriologii opisowej, które były przedstawiane również na Konferencji. Nie ulega wątpliwości, że wyniki te stanowią podstawę do zawansowanych badań molekularnych. Można było zaobserwować dalszy postęp w poznaniu genetycznych, biochemicznych i molekularnych mechanizmów leżących u podstaw zjawisk reprodukcyjnych u roślin rozmnażających się seksualnie i apomiktycznie. Zidentyfikowano kolejne mutacje zaburzające rozwój męskiego i żeńskiego gametofitu, zarodka i bielma. Badania te są niezwykle ważne, bowiem prowadzą do poznania genów i białek (jako ich produktów) uczestniczących w rozmnażaniu roślin kwiatowych. Wydaje się, że jesteśmy coraz bliżej odtworzenia całej sekwencji zdarzeń towarzyszących kolejnym etapom rozmnażania. Ważnym zagadnieniem, budzącym zainteresowanie naukowców jest rola imprintingu genomowego w rozwoju bielma u roślin kwiatowych. Rola tego zjawiska jest stosunkowo dobrze poznana w rozwoju zarodka u zwierząt. Ostatnio notowany jest znaczący postęp w poznaniu mechanizmów imprintingu

genomowego u roślin. Z tego zakresu badań były również prezentowane niezwykle ciekawe doniesienia.

W programie Konferencji znalazła się specjalna sesja poświęcona roślinom zmodyfikowanym genetycznie i problemom prawnym z tym związanych. Zdecydowaliśmy się na wydzielenie takiej sesji ze względu na to, że w badaniach embriologicznych coraz częściej wykorzystuje się rośliny zmodyfikowane genetycznie. Wykłady pt.: *Legal framework for controlling GMOs* oraz *Legal and social aspects of biotechnology development* spotkały się z dużym zainteresowaniem uczestników, czemu dała wyraz prof. Elisabeth Matthys-Rochon z Francji.

W sesji posterowej został wybrany najlepszy poster dla każdej sesji, a autorów nagrodzono dyplomami. Dla sesji (1) był to poster zatytułowany *Distribution of poly(A)RNA and splicing machinery elements in mature pollen grains and in vitro growing pollen tubes of Hyacinthus orientalis L.* autorstwa K. Zienkiewicz, D. J. Smoliński, E. Bednarska, dla sesji (2) *Different pathways of embryo sac development in Galinsoga parviflora Cav.* autorstwa J. Pietrusiewicz, M. Domaciuk, J. Bednara, dla sesji (3) *The sporogenous tissue and tapetum of transgenic tobacco plants (Nicotiana tabacum L.) with different levels of the histone H1 variants* autorstwa J. Ślusarczyk, A. Wierzbiński, T. Tykarska, A. Jerzmanowski, M. Kuras, dla sesji (4) *A technique to study polarity issues during early steps of zygote development in wheat (Triticum aestivum L.)* autorstwa Z. Pònya, W. Wang, M. Cresti, oraz dla sesji (5) *Temporal and spatial distribution of pectin and arabinogalactan epitopes during androgenesis from wheat anther callus* autorstwa R. Konieczny, J. Świerczyńska, A. Czaplicki, J. Bohdanowicz.

Miejscem obrad konferencji była sala audytorijna Wydziału Prawa UJ w Pałacu Larischa przy ul. Brackiej 12. Na imprezy towarzyszące wybraliśmy zabytkowe wnętrza, stwarzające specjalny klimat. Powitanie uczestników Konferencji odbyło się w stylowych salach reprezentacyjnych Pałacu Larischa. Na uroczystą kolację zaprosiliśmy gości do wspólnych sal *Collegium*

Maius – Stuba Communis i *Libraria*. W czasie bankietu goście mieli możliwość zwiedzenia sal muzealnych. Ten wieczór zostanie z całą pewnością na długo w pamięci naszych gości. Spotkanie zaszczylił swoją obecnością Prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego Prof. dr hab. Szczepan Biliński. Wielką przyjemność sprawiła uczestnikom Konferencji nocna przejażdżka meleksami po uliczkach krakowskiego Starego Miasta i dawnej dzielnicy żydowskiej Kazimierz, zakończona kolacją przy dźwiękach nastrojowej muzyki klezmerskiej.

Na zakończenie Konferencji odbyła się wycieczka w Pieniny połączona ze spływem Dunajcem. Podziwianie Pienin w barwach jesieni przy wspaniałej słonecznej pogodzie było niezwykle atrakcją dla uczestników.

Podsumowując, należy stwierdzić, że XII Międzynarodowa Konferencja Embriologiczna miała wymiar prawdziwie międzynarodowy

i była na wysokim poziomie merytorycznym. Dała możliwość, szczególnie młodym naukowcom, wysłuchania referatów wybitnych embriologów, mistrzów w tej dziedzinie, umożliwiła dyskusje, jak również pozwoliła na nawiązanie wielu znajomości, które już zaowocowały współpracą naukową.

Sukces tej Konferencji jest wynikiem wspólnych wysiłków wielu osób: członków Komitetów, wykładowców, którzy przyjmując zaproszenie zapewнили wysoki merytoryczny poziom, współorganizatorów, sponsorów oraz uczestników, którzy zechcieli wziąć udział w Konferencji i zaprezentować wyniki swoich badań. Korzystając z okazji chciałabym osobiście wszystkim gorąco podziękować. Dziękuję prof. dr hab. Marii Charzyńskiej, prof. dr hab. Józefowi Bednarze, prof. dr hab. Janowi Rybczyńskiemu, prof. dr hab. Januszowi Zimmemu za wielogodzinne dyskusje dotyczące organiza-

Fot. 4. Uroczysta kolacja w zabytkowych wnętrzach *Stuba Communis* w *Collegium Maius* (Fot. A. Mróz).

Phot. 4. Conference party in *Stuba Communis* in *Collegium Maius* (Phot. A. Mróz).

cji Konferencji. W małych roboczych grupach, aby nie absorbować wszystkich członków Komitetu Organizacyjnego, spotykaliśmy się w Krakowie wielokrotnie w gronie członków Komitetu z naszego Zakładu – prof. dr hab. Romany Izmałow i dr hab. Andrzeja Jankuna. Specjalne podziękowania składam moim kolegom z Instytutu Fizjologii Roślin PAN w Krakowie, prof. dr hab. Franciszkowi Dubertowi, prof. dr hab. Stanisławowi Grzesiakowi i doc. dr hab. Andrzejowi Skoczowskiemu za niezwykłą życzliwość oraz dzielenie się swoimi doświadczeniami organizacyjnymi. Dziękuję również moim koleżankom i kolegom z Zakładu Cytologii i Embriologii Roślin, za wszechstronną pomoc. Praca jaką włożyła dr Marzena Popielarska, Sekretarz Konferencji, była ogromna i bardzo stresująca, ale została doceniona przez uczestników. Dr Grzegorz Góralski poświęcił wiele czasu przygotowując i uzupełniając stronę internetową Konferencji. Doktorantki naszego Zakładu, panie mgr Monika Bożek i Aneta Siuta z poświęceniem przygotowały materiały konferencyjne i wiele godzin spędziły w recepcji. Za pomoc w różnych sprawach organizacyjnych dziękuję również dr Halinie Ślesak, dr Tomaszowi Ilnickiemu, dr Robertowi Koniecznemu, mgr Marii Pilarskiej, mgr Bartoszowi Płachno i mgr Monice Siwek. Wydanie dodatkowego, specjalnego tomu dedykowanego pamięci zmarłego Profesora Przywary było ogromnym i bardzo pracochłonnym zajęciem. Bez pomocy dr Marii Pająk, Sekretarza Redakcji *ABC Ser. Botanica* byłoby to niemożliwe.

Dziękuję również mgr Elżbiecie Nowotarskiej z Ogrodu Botanicznego UJ za wspaniałe dekoracje kwiatowe, które zachwyciły gości, oraz panu Andrzejowi Mrozowi za doskonały serwis fotograficzny.

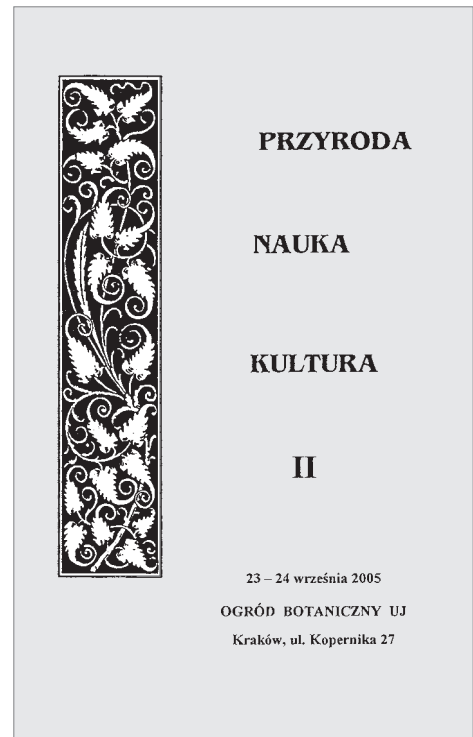
Następna, XIII Międzynarodowa Konferencja Embriologii Roślin w 2007 r. odbędzie się prawdopodobnie w Sankt Petersburgu w Rosji. Zaproszenie do zorganizowania przyjęła prof. Tatiana Batygina z Instytutu Botaniki im. V. L. Komarova w Sankt Petersburgu.

Elżbieta KUTA

PIĘKNIE WYDANY PROGRAM SPOTKANIA

Attractive edition of a session program

Druga sesja z cyklu „Przyroda – Nauka – Kultura” odbyła się 23–24 września 2005 roku w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego pod hasłem „W poszukiwaniu jedności nauki i sztuki”. Na razie został po niej ślad w postaci pięknie wydanego programu spotkania ze streszczeniami poszczególnych referatów. Referaty grupują się wokół dwu zagadnień: „Humanistyczny kontekst nauk przyrodniczych” oraz „Nauka i sztuka”.

Większość streszczeń to jedno- lub dwustronicowe eseje o dużej wartości literackiej, a nie suche „abstrakty” informujące, o czym będzie mowa. Każde streszczenie ozdobione jest jednym z dwudziestu dwu wytwornych ekslibrisów o tematyce botanicznej autorstwa Krzysztofa Kmiecica. Całość odzwierciedla nastrój panujący na sesji. Redaktor tego wzorcowo wydanego programu pozostał anonimowy.

Organizatorami sesji byli: Ogród Botaniczny Instytutu Botanicznego UJ oraz Sekcja Historii Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Można się spodziewać, że tom, jaki ma być wydany z tekstami całych referatów, będzie bardzo interesujący.

Jadwiga SIEMIŃSKA

**SPRAWOZDANIE Z XXI ZJAZDU
LICHENOLOGÓW POLSKICH
(BIAŁYSTOK–GONIĄDZ,
13–16 WRZEŚNIA 2005)**

**XXI Conference of Polish Lichenologists
(Białystok–Goniądz, Poland, 13–16 September 2005)**

XXI Zjazd Lichenologów Polskich odbył się w dniach 13–16.09.2005 roku w Białymstoku i Goniądzu. Konferencję i towarzyszące jej warsztaty terenowe zorganizowane zostały przez Sekcję Lichenologiczną Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Instytut Biologii Uniwersytetu w Białymstoku oraz Biebrzański Park Narodowy. Honorowy patronat objęli dr hab. Jan R. E. Taylor, dyrektor Instytutu Biologii oraz mgr inż. Adam Sieńko, dyrektor Biebrzańskiego Parku Narodowego. Bezpośrednio pracami organizacyjnymi kierowali prof. dr hab. Jan Bystrek i dr Katarzyna Kolanko.

W spotkaniu uczestniczyło 26 lichenologów z różnych ośrodków naukowych w Polsce (Akademia Podlaska w Siedlcach, Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku, Akademia Świętokrzyska w Kielcach, Akademia Pedagogiczna w Krakowie, Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Wrocławski) oraz członek zagraniczny Sekcji Lichenologicznej, prof. Mark Seaward z Bradford University w Wielkiej Brytanii.

Zjazd rozpoczął się sesją naukową, zatytułowaną „Porosty w krajobrazie Polski”, która miała

miejsce 13 września 2005 r. w Instytucie Biologii w Białymstoku. W obradach, oprócz uczestników udział wzięli zaproszeni goście z dyrekcji BPN oraz dr hab. Jan R. E. Taylor, który jako gospodarz zaprezentował na wstępie kierunki badawcze i dorobek naukowo-dydaktyczny Instytutu. Kolejne części sesji prowadzili prof. dr hab. Ewa Bylińska, prof. dr hab. Jan Bystrek i dr hab. Krystyna Czyżewska.

Podczas głównej części obrad ogłoszono 14 referatów naukowych i przedstawiono dwa postery. Z kolejnymi sześcioma plakatami, nawiązującymi do hasła konferencji, uczestnicy Zjazdu mogli zapoznać się następnego dnia, po przyjeździe do Goniądza. Prezentowane opracowania dotyczyły m.in. oceny aktualnej znajomości lichenobioty Polski (prof. dr hab. W. Fałtynowicz) i Karkonoszy (dr M. Kossowska), charakterystyki występowania porostów w obrębie obszarów chronionych (w Babio-górskim Parku Narodowym – dr U. Bielczyk; w piętrze kosodrzewiny na Babiej Górze – mgr M. Węgrzyn) oraz na terenach użytkowanych przez człowieka (w krajobrazie rolniczym Niziny Warmińskiej – mgr R. Szymczyk, w granicach pojedynczej osady na Pomorzu Zachodnim – dr I. Izydorek, w Parku Szczytnickim we Wrocławiu – mgr M. Dimos). Kilka referatów i posterów zawierało dane dotyczące rozmieszczenia stanowisk gatunków rzadkich i zagrożonych (w rezerwacie Spała w Puszczy Pilickiej – dr hab. K. Czyżewska, na terenie miasta Olsztyna – dr D. Kubiak, w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich – mgr M. Hachułka) oraz występowania i charakterystyki wybranych taksonów (*Lecanora flotowiana* – dr L. Śliwa, *Leucocarpia biatorella* – prof. dr hab. J. Kiszka, *Ochrolechia* spp. – dr M. Kukwa, *Opegrapha* spp. – dr A. Wieczorek). Oddzielny nurt stanowiły prezentacje związane z przekształceniami lichenobioty (różnych siedlisk na terenie aglomeracji miejskiej Kielc – dr A. Łubek, epifitów w Karkonoskim Parku Narodowym – mgr K. Szczepaniak) oraz wykorzystaniem porostów w ocenie stopnia antropogenicznych przemian środowiska naturalnego (prof. M. Seaward). Przedstawiony został również referat na temat zmienności gene-

tycznej fotobiontów *Protoparmeliopsis muralis* (dr B. Guzow-Krzemińska).

W programie sympozjum znalazły się dwa wystąpienia okolicznościowe poświęcone mistrzowi lichenologów polskich, prof. dr hab. Januszowi Nowakowi, zmarłemu w grudniu 2004 r. Przewodniczący Sekcji Lichenologicznej PTB, prof. dr hab. Józef Kiszka podsumował osiągnięcia naukowe Profesora, dr Urszula Bielczyk przygotowała galerię fotografii ilustrującą wspomnienia o jego życiu i pasjach. Uczestnicy Zjazdu uczcili pamięć Profesora symboliczną minutą ciszy.

W przerwie sesji referatowej można było zwiedzić Muzeum Przyrodnicze im. prof. Andrzeja Myrchy w Instytucie Biologii, zawierające m.in. interesującą kolekcję paleontologiczną. Pracowity pierwszy dzień Zjazdu (obrazy trwały z niewielkimi przerwami od godz. 10:00 do 19:00), zakończyło spotkanie uczestników na uroczystej kolacji w miejscu zakwaterowania w domu studenckim. Obsługa dbająca o nasze „gastronomiczne zaopatrzenie” przygotowała wyjątkowo smakowite niespodzianki, których zalety długo jeszcze komentowaliśmy.

Zajęcia zrealizowane następnego dnia, 14 września, stanowiły wprowadzenie do drugiej części Zjazdu, zaplanowanej jako warsztaty terenowe pod hasłem „Biebrzański Park Narodowy ostoją porostów”. Rozpoczęły się wycieczką po grobli „barwickiej” w Południowym Basenie Biebrzy, podczas której uczestnicy słuchając objaśnień przewodnika, podziwiali z wież widokowych piękne, jesienne nadbiebrzańskie pejzaże. Następnie lichenolodzy odwiedzili Ośrodek Edukacyjny w siedzibie Parku w Osowcu, gdzie odbyła się projekcja filmu i prelekcja mgr inż. Andrzeja Grygoruka na temat wartości przyrodniczych oraz działalności edukacyjnej Parku.

Po zakwaterowaniu w hotelu „Zbyszko” w Goniądzu uczestnicy Zjazdu wzięli udział w drugiej części sesji posterowej i spotkaniu przygotowującym zespoły do pracy w terenie. Dzień zakończyło ognisko, w trakcie którego lichenolodzy mieli okazję skosztować regional-

nych smakołyków i wykazać się znajomością szerokiego repertuaru pieśni na różne okazje.

Warsztaty terenowe odbyły się 15 i 16 września na terenie Środkowego i Południowego Basenu Biebrzy. Celem wspólnych badań było zgromadzenie jak najobszerniejszych danych, charakteryzujących występowanie porostów i grzybów naporostowych w obrębie granic Parku. Uzupełnią one istniejące do tej pory nieliczne informacje na temat zróżnicowania gatunkowego i ekologicznego lichenobioty tego obszaru. Na każdym z 12. opracowanych zespołowo stanowisk wyznaczano punkty badawcze (4 do 11), na których wykonano spisy gatunków porostów oraz pobrano próbki niezbędne do oznaczenia niektórych taksonów w laboratorium. Gromadzono informacje nie tylko o rozmieszczeniu gatunków, ale także – w miarę możliwości, o ich frekwencji i obfitości. Założono, że uzyskane wyniki pozwolą na wstępną ocenę zagrożenia porostów w Biebrzańskim Parku Narodowym.

Uczestnicy warsztatów wyposażeni w prowiant, gorącą kawę i nieodzowne na biebrzańskich bagnach kalosze byli dowożeni na stanowiska przez pracowników Parku. Pierwszy dzień badań był pogodny i zaowocował zebraniem dużej ilości danych. Niestety drugiego dnia pogoda nie dopisała; strugi deszczu mocno ograniczyły czas działania kilku zespołów pracujących w najtrudniejszym terenie. Obydwa wieczory po powrocie z terenu zespoły badawcze poświęciły na porządkowanie materiałów i ustalenie wspólnej metodyki archiwizowania danych.

Obserwacje wykonane w trakcie zbioru materiałów pozwalają przypuszczać, że lichenobiota opracowanego obszaru jest dość bogata i zróżnicowana. Podczas wstępnej analizy zebranych okazów zidentyfikowano kilkanaście interesujących i rzadkich w Polsce gatunków. Wyniki badań zostaną przygotowane do publikacji pod koniec 2006 roku.

Oficjalnie, w imieniu Zarządu Sekcji Lichenologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz wszystkich uczestników XXI Zjazdu Lichenologów Polskich, składam serdeczne po-

dziękowania wszystkim osobom i instytucjom, które pomagały w organizacji tego spotkania, szczególnie Panu prof. dr hab. Janowi Bystrkowski i Pani dr Katarzynie Kolanko, kierującym całością przygotowań, Panu dr hab. Janowi R. E. Taylorowi, dyrektorowi Instytutu Biologii Uniwersytetu w Białymstoku i pracownikom Instytutu za wszechstronne wsparcie, zwłaszcza podczas sesji naukowej oraz mgr inż. Adamowi Sieńko, dyrektorowi Biebrzańskiego Parku Narodowego i pracownikom Parku za wielką życzliwość i zrozumienie naszych potrzeb, nieodpłatne przekazanie materiałów konferencyjnych uczestnikom Zjazdu, a także za pomoc w zorganizowaniu zarówno miejsc badawczych, jak i środków transportu podczas warsztatów terenowych.

Przed zakończeniem Zjazdu sami uczestnicy gorąco podziękowali bezpośrednim organizatorom za umożliwienie poznania piękna biebrzańskiej przyrody i spotkania w gronie przyjaciół oraz wspólnej pracy. Szczególne wyrazy uznania i album z pamiątkowym wpisem przekazaliśmy Kasi Kolanko, której starania i olbrzymia praca przyczyniły się do sprawnego przeprowadzenia wszystkich etapów Zjazdu. Jej wielka dbałość o zapewnienie nam wszelkich wygód i atrakcji była niezwykła i na długo pozostanie w naszej w pamięci.

Anna ZALEWSKA

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

CZASOPISMA POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

The Polish Botanical Society as a Publisher

Polskie Towarzystwo Botaniczne jest wydawcą siedmiu czasopism. Na kadencję 2005–2007 powołano następujące składy redakcji i rad redakcyjnych:

ACTA SOCIETATIS BOTANICORUM POLONIAE

Adres Redakcji: Katedra Botaniki i Fizjologii Roślin AR, ul. Cybulskiego 32, 50-205 Wrocław, e-mail: asbp@biol.uni.wroc.pl, poljourbot@biosfera.biol.uni.wroc.pl; **Sekretariat:** pl. M. Borna 9, 50-204 Wrocław, tel. [071] 375-94-77

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski, Katedra Botaniki i Fizjologii Roślin AR, ul. Cybulskiego 32, 50-205 Wrocław, tel. [071] 322-86-14, e-mail: jfab@ozi.ar.wroc.pl; **Zastępca Redaktora:** prof. dr hab. Beata Zagórska-Marek (UWr, Wrocław); **Sekretarz Redakcji:** dr Jan Koniarek (AR, Wrocław); **Członkowie Redakcji:** prof. dr hab. Jan Kopcewicz (UMK, Toruń), prof. dr hab. Bronisława Morawiecka (UWr., Wrocław), prof. dr hab. Stefan Zajęczkowski (SGGW, Warszawa).

Rada Redakcyjna: przewodniczący prof. dr hab. Tomasz J. Wodzicki (SGGW, Warszawa); vice przewodniczący – prof. dr hab. Andrzej Jerzmanowski (UW, Warszawa), prof. dr hab. Zbigniew Mirek (Instytut Botaniki PAN, Kraków); członkowie – prof. dr hab. Elżbieta Bednarska (UMK, Toruń), prof. dr hab. Jaromir Budzianowski (AM, Poznań), prof. dr hab. Bożenna Czarnecka (UMCS, Lublin), prof. dr hab. Zbigniew Dzwonko (UJ, Kraków), prof. dr hab. Edward Gwóźdź (UAM, Poznań), prof. dr hab. Zygmunt Hejnowicz (UŚl, Katowice), prof. dr hab. Jacek Herbich (UG, Gdańsk), prof. dr hab. Andrzej Joachimiak (UJ, Kraków), prof. dr hab. Alina Kacperska-Lewak (UW, Warszawa), prof. dr hab. Zygmunt Kaczmarek (IGR PAN, Poznań), prof. dr hab. Jan Kopcewicz (UMK, Toruń), prof. dr hab. Wanda Krajewska (UŁ, Łódź), prof. dr hab. Maria Ławrynowicz (UŁ, Łódź), prof. dr hab. Ewa Łojkowska (UG, Gdańsk), prof. dr hab. Jolanta Małuszyńska (UŚ, Katowice), prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś (UJ, Kraków), prof. dr hab. Leon Mejnartowicz (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik), prof. dr hab. Marian Michniewicz (UMK, Toruń), prof. dr hab. Maria J. Olszewska (UŁ, Łódź), doc. dr hab. Jerzy

Puchalski (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa), prof. dr hab. Jan J. Rybczyński (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa), dr hab. Krzysztof Spalik (UW, Warszawa), prof. dr hab. Kazimierz Strzałka (UJ, Kraków), prof. dr hab. Iwona Szarejko (UŚ, Katowice), prof. dr hab. Zofia Szweykowska-Kulińska (UAM, Poznań), prof. dr hab. Katarzyna Turnau (UJ, Kraków), prof. dr hab. Bogdan Wolko (Instytut Genetyki Roślin PAN, Poznań), prof. dr hab. Adam Woźny (UAM, Poznań), prof. dr hab. Adam Zając (UJ, Kraków), prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki (Instytut Botaniki PAN, Kraków), prof. dr hab. Waldemar Żukowski (UAM, Poznań).

ACTA AGROBOTANICA

Adres Redakcji: Katedra Botaniki AR, ul. Akademicka 15, 20-950 Lublin, tel. [081] 445-65-09, e-mail: ewbot@agros.ar.lublin.pl

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Elżbieta Weryszko-Chmielewska, Katedra Botaniki AR, ul. Akademicka 15, 20-950 Lublin, tel. [081] 445-65-09, e-mail: ewbot@agros.ar.lublin.pl;
Zastępca Redaktora: prof. dr hab. Andrzej Borowy (AR, Lublin); **Sekretarz Redakcji:** mgr Magdalena Michońska (AR, Lublin).

Rada Redakcyjna: przewodnicząca – prof. dr hab. Maria Szymańska (AR, Lublin); członkowie – prof. Frank G. Dennis (USA), prof. dr hab. Adam Dobrzański (Instytut Warzywnictwa, Skierniewice), prof. dr hab. Tadeusz Korniak (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn), prof. dr hab. Małgorzata Mańka (AR, Poznań), prof. dr hab. Joanna Nowak (Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa, Skierniewice), prof. Hiroshi Okhubo (Kyushu University, Japan), prof. dr hab. Marian Saniewski (Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa, Skierniewice), prof. dr hab. Bogusław Sawicki (AR, Lublin), prof. Thomas Sawidis (University of Thessaloniki, Greece), prof. dr hab. Kazimierz Tomala (SGGW, Warszawa), prof. dr hab. Helena Trzczińska-Tacik (Instytut Botaniki UJ, Kraków), prof. dr hab.

Aurelia Urszula Warcholińska (Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska UŁ, Łódź).

ACTA MYCOLOGICA

Adres Redakcji: Uniwersytet Łódzki, Katedra Algologii i Mikologii, 90-237 Łódź, ul. Banacha 12/16, tel. [042] 635-44-02, e-mail: miklaw@biol.uni.lodz.pl

Redaktor Honorowy: prof. dr hab. Alina Skirgiełło, Instytut Botaniki UW, Al. Ujazdowskie 4, 00-978 Warszawa, tel. [022] 621-95-13

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Maria Ławrynowicz, Uniwersytet Łódzki, Katedra Algologii i Mikologii, 90-237 Łódź, ul. Banacha 12/16, tel. [042] 635-44-02, e-mail: miklaw@biol.uni.lodz.pl; **Sekretarz Redakcji:** mgr Dominika Ślusarczyk (UŁ, Łódź).

Rada Redakcyjna: prof. Reinhard Agerer (University of München, Germany); dr hab. Alicja Borowska (Instytut Botaniki UW, Warszawa), doc. dr hab. Andrzej Chlebicki (Instytut Botaniki PAN, Kraków), prof. dr hab. Stanisław Cieśliński (Instytut Biologii UŚ, Kielce), prof. dr hab. Krystyna Czyżewska (UŁ, Łódź), dr Alexander Kovalenko (V. L. Komarov Botanical Institute of the Russian Academy of Sciences, Russia), prof. dr hab. Maria Lisiewska (UAM, Poznań), prof. Pavel Lizoň (Institute of Botany, Slovakia), dr David Minter (CABI Bioscience, United Kingdom), prof. dr hab. Wiesław Mułenko (UMCS, Lublin), prof. Erast Parmasto (Institute of Agricultural and Environmental Sciences, Estonia), dr Reinhold Pöder (University of Innsbruck, Innsbruck), prof. Giuseppe Venturella (University of Palermo, Italy).

MONOGRAPHIAE BOTANICAE

Adres Redakcji: Katedra Algologii i Mikologii UŁ, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź, tel. [042] 635-45-96, e-mail: czyzew@biol.uni.lodz.pl

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Krystyna Czyżewska, Katedra Algologii i Mikologii UŁ, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź, tel. [042]

635-45-96, e-mail: czyzew@biol.uni.lodz.pl;
Sekretarz Redakcji: dr Małgorzata Ruszkiewicz-Michalska (UŁ, Łódź).

Rada Redakcyjna: przewodniczący – prof. dr hab. Romuald Olaczek (UŁ, Łódź); członkowie – prof. dr hab. Stanisław Balcerkiewicz (UAM, Poznań), prof. dr hab. Stanisław Cieśliński (Instytut Biologii AŚ, Kielce), prof. dr hab. Krystyna Czyżewska (UŁ, Łódź), prof. dr hab. Władysław Matuszkiewicz (Milanówek), prof. dr hab. Zbigniew Mirek (Instytut Botaniki PAN, Kraków), dr Valerijus Rašomavičius (Institute of Botany, Vilnius), prof. dr hab. Krzysztof Rostański (UŚI, Katowice), RnDr Mária Zaliberová CSc (Botanický ústav SAV, Slovakia), prof. dr hab. Waldemar Żukowski (UAM, Poznań).

WIADOMOŚCI BOTANICZNE

Adres Redakcji: Instytut Botaniki PAN im. W. Szafera, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków, tel. [012] 424-17-37, 424-17-07, fax [012] 421-97-90, e-mail: mirek@ib-pan.krakow.pl

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Zbigniew Mirek, Instytut Botaniki PAN im. W. Szafera, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków, tel. [012] 424-17-37, 424-17-07, fax [012] 421-97-90, e-mail: mirek@ib-pan.krakow.pl; **Zastępca Redaktora:** dr Jan J. Wójcicki (Instytut Botaniki PAN, Kraków); **Sekretarz Redakcji:** mgr Magdalena Nowak (Instytut Botaniki PAN, Kraków); **Członkowie Redakcji:** dr hab. Stefania Loster (Instytut Botaniki UJ, Kraków), dr Michał Ronikier (Instytut Botaniki PAN, Kraków), prof. dr hab. Ewa Zastawniak (Instytut Botaniki PAN, Kraków), prof. dr hab. Alicja Zemanek (Instytut Botaniki UJ, Kraków).

Rada Redakcyjna: przewodniczący – prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki (Instytut Botaniki PAN, Kraków); członkowie – prof. dr hab. Stanisław Balcerkiewicz (UAM, Poznań), prof. dr hab. Adam Boratyński (Instytut Biologii i Ochrony Środowiska AB, Bydgoszcz), prof. dr hab. Kazimierz Browicz (Kórnik), prof. dr hab. Lubomira Burchardt (UAM, Poznań), prof. dr

hab. Stanisław Cieśliński (Instytut Biologii AŚ, Kielce), prof. dr hab. Romana Czapik (UJ, Kraków), prof. dr hab. Zbigniew Dzwonko (Instytut Botaniki UJ, Kraków), prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski (AR, Wrocław), prof. dr hab. Wiesław Fałtynowicz (UWr, Wrocław), prof. dr hab. Ludwik Frey (Instytut Botaniki PAN, Kraków), doc. dr hab. Barbara Godzik (Instytut Botaniki PAN, Kraków), dr hab. Jacek Herbich (UG, Gdańsk), dr hab. Andrzej Jankun (Instytut Botaniki UJ, Kraków), prof. dr hab. Maria Ławrynowicz (UŁ, Łódź), prof. dr hab. Tomasz Majewski (SGGW, Warszawa), prof. dr hab. Zbigniew Miszalski (Instytut Fizjologii Roślin PAN, Kraków), prof. dr hab. Wiesław Mułenko (UMCS, Lublin), prof. dr hab. Romuald Olaczek (UŁ, Łódź), prof. dr hab. Jan Rybczyński (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa), prof. dr hab. Renata Śnieżko (UMCS, Lublin), prof. dr hab. Kazimierz Tobolski (Instytut Badań Czwartorzędu i Geoekologii, Poznań), prof. dr hab. Tomasz Wodzicki (SGGW, Warszawa), prof. dr hab. Władysław Wojewoda (Instytut Botaniki PAN, Kraków), prof. dr hab. Konrad Wołowski (Instytut Botaniki PAN, Kraków), prof. dr hab. Bogdan Zemanek (Ogród Botaniczny, Kraków), prof. dr hab. Elżbieta Zenkteler (UAM, Poznań), dr hab. Jan Żarnowiec (AT-H, Bielsko-Biała), prof. dr hab. Waldemar Żukowski (UAM, Poznań).

ROCZNIK DENDROLOGICZNY

Adres Redakcji: Ogród Botaniczny UW, ul. Aleje Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa, tel. [022] 55-30-517, e-mail: kubadola@biol.uw.edu.pl

Redaktor Naczelny: dr hab. Jakub Dolatowski, Ogród Botaniczny UW, ul. Aleje Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa, tel. [022] 55-30-517, e-mail: kubadola@biol.uw.edu.pl; **Zastępca Redaktora:** dr Piotr Sikorski (SGGW, Warszawa); **Sekretarz Redakcji:** mgr Anna Dolatowska (Kleszczele); **Członek Redakcji:** prof. dr hab. Jerzy Tumiłowicz (SGGW, Rogów).

Rada Redakcyjna: przewodniczący – dr inż. Jacek Borowski (SGGA, Warszawa); członkowie

– dr inż. Tomasz Bojarczuk (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik), prof. dr hab. Władysław Bugała (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik), dr inż. Władysław Danielewicz (AR, Poznań), dr Ulrich Hecker (Niemcy), dr Marco H. A. Hofman (Holandia), dr inż. Szczepan Marczyński (Pruszków), prof. dr hab. Jacek Oleksyn (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik), dr. Audrius Skridaila (Litwa), ing. Antonín M. Svoboda CSc (Czechy), prof. dr hab. Jerzy Zieliński (AR, Poznań).

**BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH,
MUZEÓW I ZBIORÓW**

Adres Redakcji: Ogród Botaniczny Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej PAN ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa Powsin, tel. [022] 648-38-56, fax. [022] 757-66-45, e-mail: obpan@ikp.atm.com.pl

Redaktor Naczelny: doc. dr hab. Jerzy Puchalski, Ogród Botaniczny CZRB PAN, ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa, tel. [022] 648-38-56, fax. [022] 757-66-45, e-mail: obpan@ikp.atm.com.pl; **Zastępca Redaktora:** prof. dr hab. Jan J. Rybczyński (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa); **Sekretarz Redakcji:** inż. Wiesław Gawryś (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa); **Członek Redakcji:** prof. dr hab. Marian Saniewski (Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa, Skierniewice).

Rada Redakcyjna: przewodniczący – prof. dr hab. Władysław Bugała (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik); członkowie – prof. dr hab. Aleksandra Łukaszewska (SGGW, Warszawa), prof. dr hab. Halina Piękoś-Mirkowa (Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków), doc. dr hab. Jerzy Puchalski (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa), prof. dr hab. Jerzy Tumiłowicz (SGGW, Rogów), dr Hanna Werblan-Jakubiec (Ogród Botaniczny UW, Warszawa), prof. dr hab. Halina Wysokińska (UM, Łódź), prof. dr hab. Adam Zajac (UJ, Kraków), prof. dr hab. Bogdan Zemanek (Ogród Botaniczny, Kraków), prof. dr hab. Elżbieta Zenkteler (UAM, Poznań).

Opracowała: Anna MIKUŁA

VARIA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

56. HELENA TOMCZYK

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 22 I 1911 Raków koło Częstochowy [obecnie dzielnica miasta] – 12 XII 1998 Kraków.

2. Rodzina – ojciec – Antoni Tomczyk, rzemieślnik, matka – Helena z domu Chałupko, urzędniczka, brat – Marian, główny księgowy w Spółdzielni „Społem” w Warszawie, siostry – Karola Tomczyk, kierownik pracowni krawieckiej w Łodzi, – Alfreda Trompeteur, – Maria Tomczyk, główny księgowy w Spółdzielni Inwalidów i Emerytów Kolejowych w Warszawie, siostrzenice – Małgorzata Trompeteur i Ewa Trompeteur-Kryza, pracują na Wydziale Mechanicznym Politechniki Krakowskiej.

3. Wykształcenie – Szkoła Powszechna w Ostrowcu Świętokrzyskim, 1924/1925–1931/1932 – Żeńskie Gimnazjum Humanistyczne

w Ostrowcu Świętokrzyskim, matura tamże. 1932/1933–1937/1938 – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 28 XII 1951 – magister filozofii w zakresie botaniki na podstawie pracy [niepublikowanej] „Mikroflora grotu Kasprowa Niżna w Tatrach” [promotor: prof. Władysław Szafer, obrona na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego]. 26 X 1963 – doktor nauk przyrodniczych [obrona na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego, promotor: prof. Irena Turowska] na podstawie pracy: „Badania farmakobotaniczne *Amsonia angustifolia* Michx.”, opublikowanej następnie w dwóch częściach: 1. Badania farmakobotaniczne *Amsonia angustifolia* Michx. Część I. *Dissertationes Pharmaceuticae* 1964 **16**(2): 219–235; 2. Badania farmakobotaniczne *Amsonia angustifolia* Michx. Część II. Badania fitochemiczne. *Dissertationes Pharmaceuticae* 1964 **16**(3): 297–310.

5. Przebieg pracy zawodowej – V 1936 – VIII 1939 – Uniwersytet Jagielloński: wolontariuszka w Zakładzie Botaniki Farmaceutycznej. 15 XII 1939 – 22 I 1940 – nauczycielka w Gimnazjum Humanistycznym w Starachowicach. 1 V 1941 – 31 XII 1951 – Związek Spółdzielni Spożywców „Społem”, pełniła kolejno funkcje biuralistki, buchalterki, buchalterki-bilansistki, księgowej-bilansistki i głównej księgowej-bilansistki oddziałów: 1941–1942 – w Ostrowcu Świętokrzyskim, 1943–1946 – w Sandomierzu, 1947–1951 – w Krakowie. 1 II – 31 XII 1952 – Stacja Badania Roślin Leczniczych w Bronowicach Komisji Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Umiejętności [1 I 1953 – przejęta przez Polską Akademię Nauk]. 1953–1981 [1981–1988 pracowała na 1/4 etatu] – Komisja Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Nauk, przejęta w 1954 przez Zakład Farmakologii PAN, od 1974 Instytut Farmakologii PAN: 1 I 1953 – 31 X 1954 – pomocniczy pracownik nauki w Stacji Badania Roślin Leczniczych w Bronowicach, 1 XI 1954 – 31 III 1964 – starszy asystent w Pracowni Fitochemii, 1 IV 1964 – 31 X 1981 – adiunkt w Pracowni (od 1974

Zakładzie) Fitochemii (31 III 1970 – adiunkt stabilizowany). 1 XI 1981 – emerytowana. Po przejściu na emeryturę zatrudniona na 1/4 etatu w Zakładzie Fitochemii Instytutu Farmakologii PAN w okresie 1 XII 1981 – 31 XII 1988.

6. Podróże naukowe – 1964 – stypendium w Jugosławii.

7a. Zakres badań botanicznych – botanika farmaceutyczna (morfologia, anatomia, fitochemia).

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Autorka 24 prac botanicznych. Spis liczący 22 pozycje zawarty w opracowaniu: M. Górkiewiczowa, B. Morawska-Nowak. 1984. *Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (1954–1983). Bibliography of publications written by the staff of the Pharmacological Institute of Polish Academy of Sciences in Cracow (1954–1983)*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, Zakł. Narod. im. Ossolińskich, ss. 362, cyt. s. 304–307; pełna bibliografia – w posiadaniu autora. Najważniejszy 10 prac (oprócz rozpraw doktorskich): 1. 1949. Przyczynek do badań nad olejkodajnymi roślinami z rodz. Wargowych (*Labiatae*) aklimatyzowanymi lub dziko rosnącymi w Polsce. – Contributions à l'étude des plantes à essences de la famille des Labiées acclimatées ou spontanées en Pologne. *Prace Komisji Nauk Farmaceutycznych. Dissertationes Pharmaceuticae* **1**: 117–141 [współautorzy: I. Turowska, J. Stepień, M. Liszkowska]; 2. 1957. Ocena wartości kilku gatunków rodzaju *Primula* L. Część 1. *Dissertationes Pharmaceuticae* **9**(1): 25–34; 3. 1958. *Polemonium coeruleum* L., surowiec saponinowy. *Dissertationes Pharmaceuticae* **10**(2): 109–114 [współautor: R. Cybura]; 4. 1959. Nalewki saponinowe z krajowych surowców roślinnych. *Dissertationes Pharmaceuticae* **11**(1): 57–65 [współautor: J. Porębski]; 5. 1967. Badania nad alkaloidami liści *Vinca rosea* L. z uprawy krajowej. Część I. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **19**(2): 213–222 [współautor: S. Kohlmünzer]; 6. 1967. Badania nad alkaloidami kwiatów *Vinca rosea* L. z uprawy

krajowej. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **19**(4): 403–412 [współautor: S. Kohlmünzer]; 7. 1968. Thin-layer chromatography of the alkaloids of *Amsonia angustifolia* Michx. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **27**(1): 63–67; 8. 1971. Alkaloid emiline, a new othonecine ester from *Emilia flammea* Cass. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **23**(4): 419–429 [współautorzy: S. Kohlmünzer, A. Saint-Firmin]; 9. 1975. Sesquiterpene lactones of *Helenium tenuifolium* Nutt. *Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy* **27**(2): 101–105 [współautorka: W. Kisiel]; 10. 1979. Badania fitochemiczne *Paeonia anomala* L. *Herba Polonica* **25**(3): 175–181 [współautor: S. Kohlmünzer].

7c. Główne osiągnięcia naukowe – 1. Botanika farmaceutyczna – Pracując w zespole badawczym prof. Ireny Turowskiej, a następnie współpracując z tym zespołem, oznaczyła ilościową zawartość olejków eterycznych w pochodzących ze stanu naturalnego lub aklimatyzowanych roślinach z rodziny *Lamiaceae* (*Hyssopus officinalis* L., *Lavandula angustifolia* Mill., *Mentha × citrata* Ehrh., *Nepeta cataria* L., *Origanum vulgare* L., *Salvia officinalis* L.) [patrz: p. 7b, poz. 1]; oznaczyła metodami biologicznymi zawartość saponin w podziemnych częściach i preparatach *Primula* sp., *Saponaria officinalis* L. i *Polemonium coeruleum* L. [patrz: p. 7b, poz. 2, 3, 4]; przeprowadziła analizę fitochemiczną metabolitów wtórnych w różnych organach *Amsonia angustifolia* (nie badanego wcześniej gatunku z rodziny *Apocynaceae*) i wykazała, że gatunek ten jest bogatym źródłem alkaloidów indolowych – tabersoniny (nasiona) i β -johimbiny (korzenie) [patrz: praca doktorska oraz p. 7b, poz. 7]; razem z S. Kohlmünzerem wykonała analizy fitochemiczne roślin gatunku *Vinca rosea* pochodzących z doświadczalnej uprawy krajowej i wykazała, że głównym składnikiem zarówno liści, jak i kwiatów jest wincolina (monomeryczny alkaloid dihydroindolowy) [patrz: p. 7b, poz. 5, 6]; razem z S. Kohlmünzerem wykonała analizy fitochemiczne roślin gatunku *Emilia flammea* (z rodziny *Asteraceae*) i wyizolowała nowy, nie znany dotychczas al-

kaloid pirolizydynowy, który nazwała emiliną i określiła strukturę chemiczną tego związku [patrz: p. 7b, poz. 8]; razem z W. Kisiel badała związki terpenoidowe występujące w *Helenium tenuifolium* (wyizolowano i zidentyfikowano m.in. meksykaninę I, helenalinę i tenulinę) [patrz: p. 7b, poz. 9], a razem z S. Kohlmünzerem – związki fenolowe i terpenoidowe w *Paeonia anomala* (wyizolowano i zidentyfikowano m.in. β -sitosterol, kwasy benzoesowy i galusowy, paeonolid i paeoniflorinę) [patrz: p. 7b, poz. 10]. 2. Anatomia – wykonała analizę morfologiczną i anatomiczną gatunku *Amsonia angustifolia* [praca doktorska].

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – 15 XII 1939 – 22 I 1940 – w Gimnazjum Humanistycznym w Starachowicach uczyła prawdopodobnie przyrody, IX 1941 – VI 1943 – po wypuszczeniu z więzienia, uczyła na tajnych kompletach gimnazjalnych w Starachowicach prawdopodobnie przyrody. W Zakładzie, a następnie Instytucie Farmakologii PAN w Krakowie opiekowała się młodą kadrą naukową.

9. Działalność w innych dziedzinach – [brak informacji].

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 1953–1963 – sekretarz naukowy redakcji *Dissertationes Pharmaceuticae*, 1974–1988 – sekretarz naukowy *Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy* [kontynuacja czasopisma *Dissertationes Pharmaceuticae*]. 1 II 1972 – powierzono jej funkcję p.o. [pełniącego obowiązki] kierownika Zakładu (do 1974 – Pracowni) Fitochemii Instytutu (do 1974 – Zakładu) Farmakologii PAN, którą sprawowała do 31 X 1981.

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1976 – Nagroda Jubileuszowa przyznana przez dyrektora Instytutu Farmakologii PAN; 27 VI 1984 – uchwałą Rady Państwa odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

12. Inne informacje – 1938 – otrzymała zasiłek z Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności na opracowanie mikroflory grot tatrzańskich; na podstawie zebranego wtedy

materiału napisała pracę magisterską. 23 I 1940 – aresztowana wraz z całym gronem nauczycielskim Gimnazjum Humanistycznego w Starachowicach, więziona była następnie przez Gestapo w więzieniu w Radomiu do 28 II [?] 1941. Po II wojnie światowej (ok. 1945–1946) aresztowana przez UB w Skarżysku-Kamiennej, przewieziona została do Krakowa, gdzie spędziła w więzieniu parę tygodni. Od ok. 1946 wchodziła w skład zespołu badawczego prof. Ireny Turowskiej (1900–1990), początkowo jako wolontariuszka, a od 1952 – jako pracownik Stacji Badania Roślin Lecznicych w Bronowicach koło Krakowa Komisji Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Umiejętności. Ok. 1974 wystąpiły u niej silne objawy uczulenia na różne odczynniki, na skutek tej przypadłości została oddelegowana do redakcji *Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy*, w której przepracowała 14 lat. Przed II wojną światową była członkiem: Polskiego Towarzystwa Botanicznego (1936–1939, po II wojnie światowej od ok. 1953), Związku Zawodowego Pracowników Społecznych, Związku Zawodowego Pracowników Handlu; po II wojnie światowej należała do: 1944–1951 – Związku Zawodowego Pracowników Handlu, od 1944 – Ligi Kobiet, od 1946 – Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, 1947–1949 – Rady Zakładowej Pracowników Związku Spółdzielni Spożywców „Społem” (sekretarz rady), od 1952 – Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1953 – kontroler społeczny zakładów zbiorowego żywienia z ramienia Z.O.Z.), a także Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego i Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. W I półroczu 1960 otrzymywała stypendium naukowe przyznane przez Wydział VI Nauk Medycznych PAN. Była osobą o rzadkiej prawości charakteru, niezwykle pracowitą, nad wyraz dokładną i systematyczną. Cechowała ją duża odpowiedzialność za wykonanie należących do niej zadań.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego – KM-56 (Helena Tomczyk), S II 392 (Katalog studentów 1932/33, lit. T-Ż), W BiNoZ IV 166 (Helena Tomczyk); Instytut Farmakologii PAN

(ul. Smętna 12, 31-343 Kraków) – teczka osobowa; Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) – B 344. Publikowane: Editorial Board, 1999. Dr. Helena Tomczyk (1911–1998). Obituary. *Polish Journal of Pharmacology* 51: 1–2; P. Köhler, 2002. Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. *Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; I. Turowska, 1975. 45-lecie Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej im. Mikołaja Kopernika w Krakowie. Kraków, ss. 23; I. Turowska, 1980. Działalność naukowa i dydaktyczna Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej w Krakowie. Kraków, ss. 68 + 20 tabl. (zdjęcia). Informacje pisemne uzyskane od siostrzenicy – Małgorzaty Trompeteur.

14. Materiały ikonograficzne – Archiwalne: Instytut Farmakologii PAN (ul. Smętna 12, 31-343 Kraków) – teczka osobowa; oraz w zbiorach rodziny. Publikowane: Editorial Board, 1999. Dr. Helena Tomczyk (1911–1998). Obituary. *Polish Journal of Pharmacology* 51: 1–2.

Piotr KÖHLER

Konsultacja: prof. dr hab. Wanda KISIEL

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

57. KAROL ERMICH

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 25 III 1904 Podgórze [ówcześnie samodzielne miasto, obecnie prawobrzeżna część Krakowa], – 18 VI 1976 Kraków.

2. Rodzina – ojciec – Karol [brak informacji o zawodzie], matka – Maria z domu Ławrowska, żona – Joanna z domu Stawińska, primo voto Hospodarewska, lektor języka łacińskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim [ślub 5 IV 1947

w Urzędzie Stanu Cywilnego w Krakowie], córka – Anna, architekt.

3. Wykształcenie – [brak informacji o początkowych etapach edukacji], szkołę realną ukończył w Tarnobrzegu, 1922 – matura tamże. Od 1922/1923 do 1927/1928 – studia na Wydziale Lasowym Politechniki Lwowskiej (9 VI 1932 – egzamin dyplomowy [inżynierski]). Przez pewien czas odbywał naukę w szkole kadetów w Wiedniu [brak bliższych informacji na ten temat].

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 28 VI 1951 – doktor nauk leśnych [promocja na Wydziale Leśnym UJ, promotor: prof. Bogumił Pawłowski] na podstawie rozprawy „Wpływ czynników klimatycznych na przyrost dębu szypułkowego (*Quercus robur* L.) i sosny zwyczajnej (*Pinus silvestris* L.)” opublikowanej pod tytułem: Wpływ czynników klimatycznych na przyrost dębu szypułkowego (*Quercus robur* L.) oraz sosny zwyczajnej (*Pinus silvestris* L.). Próba analizy zagadnienia. The influence of the climatic factors upon growth of English oak (*Quercus robur* L.) and Scots pine (*Pinus silvestris* L.). An attempt of analysis the problem. *Polska Akademia Umiejętności. Prace Rolniczo-Leśne* 1953 **68**: 1–60. 30 VI 1954 – docent (uchwała Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki o nadaniu

tytułu naukowego). 26 II 1965 – profesor nadzwyczajny (uchwała Rady Państwa nr 3/65 w sprawie powołania na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie).

5. Przebieg pracy zawodowej – 1 X 1933 – 30 IV 1936 – referent leśny w Zarządzie Dóbr Gminy m. Lwowa, 1 V 1936 – 29 II 1940 – zarządca w lasach Gminy m. Lwowa w Brzuchowicach, 1 III 1940 – 1 VII 1941 – pracownik techniczno-leśny w Obllespromsojuz [Wojewódzkiej Centrali Spółdzielni Przemysłu Drzewnego] we Lwowie, 1 X 1941 – 31 VII 1944 – pracownik techniczno-leśny w Nadleśnictwie Basiówka, 1 VIII 1944 – 1945 – pracownik techniczno-leśny w Obllespromsojuz we Lwowie. 1946–1962 – Uniwersytet Jagielloński: 1 IX 1946 – 31 VIII 1949 – starszy asystent w Zakładzie Ekologii i Klimatologii na Wydziale Rolniczo-Leśnym [od 1949 – Leśnym], 1 IX 1949 – 31 VIII 1950 – starszy asystent w Katedrze Botaniki Leśnej na Wydziale Leśnym, 1 IX 1950 – 31 XII 1952 – adiunkt w tejże katedrze [z końcem 1952 Wydział Leśny został zlikwidowany, a Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego przeniosło K. Ermicha z dniem 1 I 1953 do Katedry Systematyki i Geografii Roślin UJ], 1 I 1953 – 31 VIII 1954 – adiunkt w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin [od 1954/1955 noszącej nazwę Katedry Systematyki Roślin i Paleobotaniki] na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi, 1 IX 1954 [mianowany 14 II 1956 wstecznie od 1 IX 1954] – 31 VIII 1962 – docent w Zakładzie Geografii i Ekologii Roślin tejże katedry. Równocześnie: 1 II 1949 – 30 IV 1951 – Regionalna Dyrekcja Planowania Przestrzennego w Krakowie, 16 X 1953 – 31 VII 1961 – adiunkt, następnie docent w Instytucie [początkowo Zakładzie] Botaniki PAN w Krakowie [pół etatu], 1 VIII 1961 – 28 II 1962 – docent w Zakładzie Badań Leśnych PAN w Krakowie [pół etatu]. 1962–1963 – Polska Akademia Nauk: 1 IX 1962 – 31 XII 1963 – docent w Zakładzie Badań Leśnych PAN w Krakowie [Zakład Badań Leśnych istniał do końca 1963 r., kiedy to został przekształcony w Zakład Gospodarki Górskiej PAN; decyzją Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego K. Ermich został przenie-

siony od dnia 1 I 1964 z PAN do WSR w Krakowie]. 1964–1974 – Wyższa Szkoła Rolnicza [od 1972 r. Akademia Rolnicza im. H. Kołłątaja] w Krakowie: 1 I 1964 – 28 II 1965 – docent w Katedrze Ekologii Leśnej na Wydziale Leśnym, 1 III 1965 – 30 IX 1968 – profesor nadzwyczajny w tejże katedrze, 1 X 1968 – 30 IX 1974 – profesor nadzwyczajny w Zakładzie Nauki o Siedlisku na Wydziale Leśnym. Równocześnie: 1962/1963–1965/1966 – Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie: docent w Katedrze i Zakładzie Botaniki [zatrudniony na pracach zleconych]. 30 IX 1974 – emerytowany.

6. Podróże naukowe – 15 IV – 15 VI 1958 – Monachium (RFN), 15 XI – 15 XII 1959 – Wiedeń (Austria).

7a. Zakres badań botanicznych – ekologia leśna (fitoklimatologia leśna, anatomia ekologiczna i dendroklimatologia), historia botaniki.

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – autor co najmniej 49 prac [tyle liczy spis sporządzony przeze mnie]. Brak opublikowanej pełnej bibliografii. Kilkanaście prac z lat 1953–1960 ujętych przez M. Nowak w: *Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk (1953–2003), t. 2. Bibliografia*. Inst. Bot. im. W. Szafera PAN Kraków 2003, s. 59–61; E. Turczyńska, M. Zawłocka, 1990. *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie za lata 1963–1972*. Akademia Rolnicza w Krakowie, Biblioteka Główna, Kraków, s. 1–343, cyt. s. 233; kilka publikacji odnotowanych w pracy H. Jurkowskiej, T. Komornickiego, T. Lityńskiego, 1965. *Dzieje studiów rolniczych w Krakowie 1890–1962*. WSR Kraków, s. 545 i 547. Najważniejszych 10 prac – 1. 1955. Zależność przyrostu drzew w Tatrach od wahań klimatycznych. The dependence of the diameter growth of trees from Tatra mountains on the climatic fluctuations. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* **24**(2): 245–273; 2. 1956. Badania ekologiczne w dwu zespołach leśnych Kalwarii Zebrzydowskiej. Cz. I. Stosunki termiczne. — Ecological Investigations in two Forest Communities of the Kalwaria Zebrzy-

dowska. Part. I. Thermile Relations. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **2**(2): 28–49. Część II. Stosunki wilgotnościowe, świetlne, ciśnienie osmotyczne. — Part II. Humidity and Light Relations, Osmotic Pressure. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **2**(2): 50–71 [współautor: A. Zurzycka]; 3. 1959. Badania nad sezonowym przebiegiem przyrostu grubości pnia u *Pinus silvestris* L. i *Quercus robur* L. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* **28**(1): 15–63; 4. 1962. Stosunki fitoklimatyczne na górnej granicy lasu i w piętrze kosodrzewiny w Tatrach. Cz. I. Warunki termiczne. *Acta Agraria et Silvestria, seria Leśna* **2**: 117–161; 1964. Część II. Wilgotność powietrza, parowanie, wiatr. *Acta Agraria et Silvestria, seria Leśna* **4**: 3–30; 5. 1963. The inception and the end of the annual tree ring formation in *Fagus sylvatica* L., *Abies alba* Mill. and *Picea excelsa* Lk. in the Tatra Mountains. *Ekologia Polska, seria A* **11**(13): 311–336; 6. 1964. The origin of tyloses in trunks of growing oak trees (*Quercus robur* L.). *Ekologia Polska, seria A* **12**(29): 505–528; 7. 1965. Beitrag zur Kenntnis der phytoklimatischen Verhältnisse im Gorce-Gebirge. *Ekologia Polska, seria A* **13**(18): 349–363; 8. 1966. Stosunki fitoklimatyczne w zbiorowiskach roślinnych przy górnej granicy lasu w Tatrach Zachodnich. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie* **30, Leśnictwo** **1**: 39–67 [współautorzy: E. Feliksik, A. Grabowski]; 9. 1972. *Osady mgielne w górach*. Pol. Tow. Leśne, Warszawa, ss. 35; 10. 1972. Badania nad ilością osadów z mgły w Beskidzie Małym, Sądeckim i Gorcach. *Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich* **10**: 173–193 [współautorzy: Z. Bednarz, E. Feliksik].

7c. Głównie osiągnięcia naukowe – 1. Fitoklimatologia leśna – Opisał wpływ pokrywy roślinnej w Puszczy Niepołomickiej na stosunki klimatyczne przyziemnej warstwy powietrza w badanych zespołach roślinnych badając fitoklimat w dwóch zespołach roślinnych *Fagetum carpaticum* i *Querceto-Carpinetum* w okolicach Kalwarii Zebrzydowskiej wykazał wpływ stosunków fitosocjologicznych na panujące w nich stosunki wilgotnościowe, świetlne i dzienne zmiany ciśnienia osmotycznego u *Fagus silva-*

tica i *Carpinus betulus* [patrz: p. 7b, poz. 2], zbadał jako jeden z pierwszych natężenie światła w zaroślach kosodrzewiny i stwierdził, że zależy ono w głównej mierze od gęstości ulistnienia i zwarcia ulistnionych pędów, wykazał i wyjaśnił małe różnice termiczne między wnętrzem kępy kosodrzewiny a miejscem otwartym (przyczyną był luźny układ ulistnionych pędów, dzięki czemu wpływy zewnętrzne łatwo przenikały do wnętrza kępy), zbadał zmienność pionową wilgotności powietrza w 5 zbiorowiskach roślinnych na górnej granicy lasu i w piętrze kosodrzewiny w Tatrach i wykazał, że zależała ona od położenia badanego poziomu względem pokrywy roślinnej [patrz: p. 7b, poz. 4], na podstawie obserwacji i pomiarów przeprowadzonych w czterech zbiorowiskach roślinnych (w lesie bukowo-świerkowym, łące, w lesie świerkowym i mało spasionym pastwisku) wykazał różnice fitoklimatyczne między tymi zbiorowiskami [patrz: p. 7b, poz. 7], wykonał obserwacje mikroklimatyczne w 4 zbiorowiskach roślinnych, charakterystycznych dla górnej granicy lasu i stwierdził wyraźny wpływ pokrywy roślinnej na ich mikroklimat, różnice klimatyczne między badanymi punktami zależały od składu gatunkowego i zwarcia danego zbiorowiska [patrz: p. 7b, poz. 8], wykazał, że osady z mgły mają znaczenie hydrologiczne w obszarach górskich w miejscach wyżej położonych i wystawionych na działanie wiatrów przynoszących mgłę, największe ilości osadów mgielnych powstają na stokach pokrytych lasem, badania te zwróciły uwagę hydrologów na istotne znaczenie opadów poziomych w bilansie wodnym ziem górskich [patrz: p. 7b, poz. 9, 10], zbadał klimat termiczny torfowiska wysokiego i wykazał, że jest znacznie bardziej ekstremalny niż otoczenia torfowiska, nawet w czasie lata mogą wystąpić temperatury ujemne. Jego badania wniosły wkład do poznania mikroklimatu zbiorowisk, głównie leśnych i górskich i weszły na trwałe do dorobku polskiej ekologii. 2. Anatomia ekologiczna i dendroklimatologia – Zbadał wpływ czynników klimatycznych na przyrost średnicy pnia i jego wysokości u *Quercus robur* L. i *Pinus silvestris* L., wahania roczne przyrostu na grubość okazały

się zależne głównie od opadu lub wilgotności powietrza, a przyrostu na wysokość – głównie od temperatury [rozprawa doktorska – p. 4], na podstawie badań przyrostów rocznych 15 stuletnich świerków z Tatr wykazał korelację z aktywnością słoneczną (plamy na Słońcu), natomiast korelacja między przyrostami a zmiennością elementów klimatycznych zaznaczała się przede wszystkim w okresie trwania przyrostu (czyli maj–sierpień), w ciągu 31 lat prowadził badania nad przyrostem jodły, świerka i modrzewia w Tatrach w zależności od temperatury powietrza, opadów i wilgotności powietrza i stwierdził, że przyrost wysokości drzew wykazał pewną zależność od temperatury średniej minimalnej sierpnia roku poprzedniego, przyrost grubości zależał od temperatury średniej minimalnej oddziałującej w okresie najintensywniejszego przyrostu, wpływ opadów nie zaznaczył się, stwierdził też, że im warunki siedliskowe są bardziej zbliżone do optymalnych, tym rytm wahań przyrostowych jest bardziej jednolity, a obraz zależności jest wyraźniejszy [patrz: p. 7b, poz. 1], opisał kolejne fazy aktywności miazgi w ciągu sezonu wegetacyjnego prowadzące do przyrostu na grubość pni sosny i dębu, podał przypuszczalne czynniki ekologiczne warunkujące rozpoczęcie i zakończenie tej aktywności (np. opady atmosferyczne, warunki termiczne) [patrz: p. 7b, poz. 3], prowadził badania nad sezonowym przebiegiem czynności miazgi i tworzenia się słoju rocznych u buków i jodeł rosnących w Tatrach i Pogórzu Karpackim, wykazał brak telekonekcji między dębami z miechowskiego a dębami z Bawarii, zaobserwował i opisał poszczególne etapy tworzenia słoju rocznego u przedstawicieli trzech gatunków: *Fagus sylvatica* L., *Abies alba* Mill. i *Picea excelsa* Lk. rosnących w zespole *Fagetum carpaticum* na dwóch stanowiskach w Tatrach, stwierdził, że elementy klimatyczne nie miały wpływu na różnice w czasie przebiegu formowania się słoju, a długość okresu wegetacyjnego poszczególnych gatunków jest efektem przystosowania do stref wysokościowych, w których one rosną [patrz: p. 7b, poz. 5], przeprowadził badania nad powstawaniem wcisków w dębach rosnących w Puszczy Niepołomickiej

i stwierdził, że wcistki najczęściej powstawały z komórek miękiszu promieni rdzeniowych, okazały się strukturą trwałą, kilkuletnią (następnie wchodziły w skład twardej części wraz ze słojami, w których powstały), podał przypuszczalną przyczynę ich powstawania (przeniknięcie powietrza z zewnątrz z odpowiednią zawartością tlenu do wnętrza tkanki przewodzącej, powoduje uaktywnienie się komórek miękiszu drewna w kierunku tworzenia wcistek) [patrz: p. 7b, poz. 6]. Powyższymi pracami rozpoczął rozwijane później w Polsce badania nad korelacją między budową anatomiczną pni drzew a warunkami klimatycznymi (dendroklimatologia). Wykazał, że stopień podobieństwa krzywych przyrostowych drzew jest indykatorem warunków siedliskowych i obiektywnym wskaźnikiem zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem. Wyniki jego badań znalazły następnie zastosowanie m.in. w dendrochronologii. 3. Historia botaniki – Opublikował bibliografię prac z zakresu roślinnej bioklimatologii (łącznie z leśną) wydanych w Polsce w latach 1931–1956.

Badania K. Ermicha przyczyniły się do rozwoju ekologii leśnej i dendrochronologii w Polsce. Był pierwszym botanikiem, który wykładał ekologię roślin w ramach ówczesnego Instytutu Botanicznego UJ.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – wykład (i ćwiczenia) „Ekologia roślin” – 1947/1948–1960/1961 [–1961/1962?], ćwiczenia z fizjologii roślin – 1947/1948, wykład i ćwiczenia „Meteorologia i klimatologia” – 1948/1949, wykład i zajęcia terenowe „Nauka o siedlisku” – 1955/1956–1960/1961 [–1961/1962?], ćwiczenia dendrologiczne – 1957/1958–1960/1961 [–1961/1962?], wykład i ćwiczenia „Meteorologia i klimatologia dla rolników” – [brak danych o latach, w których te zajęcia się odbywały], wykład „Ekologia ogólna” [dla studentów WSP w Krakowie] – 1962/1963–1965/1966, wykład „Meteorologia i klimatologia dla studentów studiów stacjonarnych” – 1964/1965–1973/1974, wykład „Meteorologia i klimatologia dla studentów studiów zaocznych” – 1965/1966–1973/1974, dział ekologiczno-klimatologiczny w ramach wykładów z hodowli

ogólnej – 1965/1966, wykład „Wybrane działy ekologii lasu dla studentów studiów stacjonarnych” – 1967/1968–1973/1974. Po przybyciu do Krakowa po zakończeniu II wojny światowej i podjęciu pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim, pomagał prof. Dezyderemu Szymkiewiczowi w organizacji Katedry Ekologii i Klimatologii na Wydziale Rolniczym. Po śmierci prof. D. Szymkiewicza (1948) przejął prowadzenie wykładów z ekologii roślin dla leśników. 1954 – w obrębie Katedry Systematyki Roślin i Paleobotaniki (na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ) zorganizował Zakład Geografii i Ekologii Roślin, którego był pierwszym kierownikiem (do czasu objęcia kierownictwa przez prof. B. Pawłowskiego), a następnie zastępcą kierownika (do końca roku akademickiego 1961/1962). W Zakładzie Badań Leśnych PAN, gdzie był zatrudniony początkowo (od 1 VIII 1961) na pół etatu, zorganizował Pracownię Ekologii Leśnej, której następnie został kierownikiem. Z chwilą reaktywacji w obrębie Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie Wydziału Leśnego (1963) był jednym z jego współorganizatorów. Zorganizował na tym wydziale Katedrę Ekologii i Klimatologii Leśnej, której następnie został kierownikiem. Pod jego kierunkiem napisano wiele prac magisterskich. Jego uczniami byli: Edward Feliksik (obecnie prof. dr hab. w Katedrze Klimatologii Leśnej AR w Krakowie) i Zdzisław Bednarz (obecnie dr, adiunkt w Katedrze Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody AR w Krakowie) – K. Ermich był promotorem ich prac doktorskich. 1964/1965–1969/1970 – opiekun roku na Wydziale Leśnym WSR w Krakowie. 1965–1970 – sprawował opiekę nad Kołem Naukowym Studentów Leśników WSR.

9. Działalność w innych dziedzinach – W czasie studiów działał w związkach zawodowych. Po ukończeniu studiów, a przed uzyskaniem dyplomu przebywał [brak informacji jak długo] jako delegat Polskiej Partii Socjalistycznej na stażu w Międzynarodowym Biurze Pracy przy Lidze Narodów w Genewie, gdzie zajmował się zagadnieniami produkcji, pracy i płacy w przemyśle węglowym krajów europejskich. W latach 1928–1935 pełnił funk-

cję sekretarza Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych lub Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza we Lwowie; jako lektor tej organizacji był aktywnym popularyzatorem wiedzy przyrodniczej w kołach młodzieży robotniczej. Po wojnie prowadził wykłady w ramach działalności w Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa Naczelnej Organizacji Technicznej.

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 6 XI 1959 – wybrany na członka Komisji Nauk Rolniczo-Leśnych Oddziału Krakowskiego PAN, 1959 – został członkiem zwyczajnym International Society of Biometeorology and Bioclimatology w Leyden (Holandia). 19 X 1953 – 1 IV 1954 – kierownik Zakładu Geografii i Ekologii Roślin w Katedrze Systematyki Roślin i Paleobotaniki UJ. 1 VIII 1961 – 31 XII 1963 – kierownik Pracowni Ekologii Leśnej Zakładu Badań Leśnych PAN w Krakowie. 1 I 1964 – 30 IX 1968 – kierownik Katedry Ekologii (i Klimatologii) Leśnej na Wydziale Leśnym Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, 1 X 1968 – 30 IX 1974 – kierownik Zakładu Nauki o Siedlisku na Wydziale Leśnym WSR (od 1972 r. Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja) w Krakowie. 1 X 1968 – 30 IX 1970 – dyrektor Instytutu Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa na Wydziale Leśnym WSR w Krakowie. 1 X 1970 – 30 IX 1974 – zastępca dyrektora Instytutu Hodowli Lasu na Wydziale Leśnym WSR w Krakowie. Członek Rady Naukowej Instytutu Botaniki PAN w Krakowie (1953–1968) [1953–1954 – kolegium naukowego Zakładu Botaniki PAN], członek Komitetu Agrometeorologicznego PAN (1963–1969?), Komitetu Nauk Leśnych PAN (1966–1968), Komisji Agrometeorologicznej przy Komitecie Hodowli i Upraw Roślin PAN (1969–1972?), Rady Naukowej organizowanego Muzeum Leśnictwa i Drzewnictwa z tymczasową siedzibą w Krakowie (1969–1970), Komisji Gospodarki Wodnej przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Leśnego (1962/1963–1963/1964) oraz Komisji Inżynierii i Gospodarki Wodnej przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Leśnego (1969–1974?).

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1971 – nagroda II stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, 1971 – nagroda Rektora WSR w Krakowie za pracę: Ilości wody dostarczone przez osady z mgły na Kasprowym Wierchu w Tatrach. *Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich* 1969 **5**(18): 155–182 [współautor: M. Orlicz], 15 IX 1972 – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, 11 IX 1974 – tytuł Zasłużony Nauczyciel PRL.

12. Inne informacje – Przed II wojną światową należał do: Polskiej Partii Socjalistycznej 1926–1939, ZNMS [może: Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej] „Życie”, Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych (TUR) 1926–1939, Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza we Lwowie. W czasie II wojny światowej należał do Rady Pomocy Żydom „Żegota”, konspiracyjnej PPS pod nazwą Wolność–Równość–Niepodległość (WRN) i Armii Krajowej, brał udział w ruchu oporu. Po II wojnie światowej był członkiem: Związku Nauczycielstwa Polskiego, Polskiego Towarzystwa Leśnego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej, Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, Polskiego Towarzystwa Botanicznego (wstąpił między 1947 a 1951), Tree-Ring Society, Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa Naczelnej Organizacji Technicznej. Gdy przebywał w szkole kadetów w Wiedniu, szkoła ta była wizytowana przez cesarza i dostąpił zaszczytu, jako jeden z nielicznych, przywitania się z monarchą. Znał biegle język niemiecki i ukraiński. Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Lwowa w 1944 został aresztowany, a następnie więziony był w osławionych „Brygidkach”. Dopiero interwencji zaprzyjaźnionych osób sprawiły, że odzyskał wolność. Był człowiekiem niezwykle skrupulatnym, dokładnym i punktualnym i całym sercem oddanym nauce; nawet po przejściu na emeryturę wychodził o 7:00 rano do instytutu, w którym pracował w ostatnim okresie. Przez długie lata cierpiał na chorobę wieńcową, przeszedł dwa zawały serca. Pod koniec życia ujawniła się również choroba Parkinsona. Zmarł w wyniku

powikłań pooperacyjnych. Pochowany został na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków): K-8/1 (Karol Ermich); Archiwum Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja (ul. Klemensiewicza 3, 31-425 Kraków): I-94 (Karol Ermich), I-119 (Karol Ermich); Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności (ul. św. Jana 26, 31-018 Kraków): K II – Akta osobowe (Karol Ermich); Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: S II 524 (Liber promotionum Universitatis Jagellonicae, 1932–1966, nr 10580), S III 246 (Karol Ermich), S IV SOg 4 (Protokoły posiedzeń Senatu UJ, 1961/62–1962/63, z dn. 28 II i 5 III 1962 – k. 32, z dn. 11 IV 1962 – k. 11, z dn. 29 VI 1962 – k. 18), W BiNoZ IV 33 (Pismo Departamentu Kadr nr DK.III-3a-1178/52, Warszawa 15 XII 1952), W BiNoZ 30 (Wnioski i decyzje o nadaniu tytułu docenta). Publikowane: [anonim], 1965. Prof. dr Karol Ermich. *Las Polski* 39(10): 20; Z. Bednarz, E. Feliksik, 1977. Wspomnienie o prof. drze Karolu Ermichu. *Sylwan* 121(4): 85–86; *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki*, 1954, nr 12 (Warszawa, 2 IX 1954), poz. 81; E. Feliksik, 2003. Karol Ermich, profesor doktor nauk leśnych w zakresie ekologii i klimatologii leśnej. [w:] [Z. Staliński (red.)] *Profesorowie, docenci i doktorzy habilitowani Wyższej Szkoły Rolniczej – Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie 1953–2003*. Kraków, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Krakowie, s. 138; E. Feliksiak [sic, powinno być: Feliksik], Z. Bednarz, 1979. Prof. dr inż. Karol Ermich (1904–1976). *Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie* nr 150, *Historia rolnictwa* z. 4: 147–149; H. Jurkowska, T. Komornicki, T. Lityński, 1965. *Dzieje studiów rolniczych w Krakowie 1890–1962*. WSR Kraków, s. 190 i 208; H. Jurkowska, T. Komornicki, Z. Kosiek, 1975. *Studia rolnicze w Krakowie w XXX-lecie Polski Ludowej*. Warszawa, ss. 238; T. Lityński, H. Jurkowska, Z. Kosiek, 1965. *Studia rolnicze*

w Krakowie (1890–1964) w 600-lecie Uniwersytetu Jagiellońskiego. PWRiL Warszawa, s. 61 i 66; Z. Radwańska-Paryska, W. H. Paryski, 1995. *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*. Poronin, s. 258; [M. Strutyńska], 1990. Ermich Karol, profesor ekologii i klimatologii leśnej na Wydziale Leśnym – ur. 25 III 1904 w Krakowie, zm. 18 VI 1976 w Krakowie. [w:] [E. Gorlach (red.)] *Profesorowie i Docenci Studium Rolniczego i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szkoły Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie 1890–1990*. Wydawnictwo Resovia, Kraków–Rzeszów, s. 78–79; *XXV lat Akademii Rolniczej imienia Hugona Kołłątaja w Krakowie (1953–1978) w 60-lecie niepodległości Polski*. [Kraków], s. 156–157; *Skład osobowy Uniwersytetu Jagiellońskiego na rok 1952/53, ditto 1953/54, ditto 1954/55, ditto 1957/58, ditto 1958/59, ditto 1959/60, ditto 1960/61, ditto 1961/62; WSP w Krakowie. Skład osobowy uczelni oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1962/62, ditto 1963/64, ditto 1964/65, ditto 1965/66*. Informacje ustne uzyskane od córki – mgr inż. arch. Anny Ermich-Dadas i od dr. Z. Bednarza.

14. Materiały ikonograficzne – [anonim], 1965. Prof. dr Karol Ermich. *Las Polski* 39(10): 20; Z. Bednarz, E. Feliksik, 1977. Wspomnienie o prof. drze Karolu Ermichu. *Sylwan* 121(4): 85–86; E. Feliksik, 2003. Karol Ermich, profesor doktor nauk leśnych w zakresie ekologii i klimatologii leśnej. [w:] [Z. Staliński (red.)] *Profesorowie, docenci i doktorzy habilitowani Wyższej Szkoły Rolniczej – Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie 1953–2003*. Kraków, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Krakowie, s. 138; E. Feliksiak [sic, powinno być: Feliksik], Z. Bednarz, 1979. Prof. dr inż. Karol Ermich (1904–1976). *Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie* nr 150, *Historia rolnictwa* z. 4: 147–149; H. Jurkowska, T. Komornicki, Z. Kosiek, 1975. *Studia rolnicze w Krakowie w XXX-lecie Polski Ludowej*. Warszawa, s. 154; [M. Strutyńska], 1990. Ermich Karol, profesor ekologii i klimatologii leśnej na Wydziale Leśnym – ur. 25 III 1904 w Krakowie, zm. 18 VI 1976 w Krakowie. [w:] [E. Gorlach (red.)] *Profesorowie i Docenci Studium*

Rolniczego i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szkoły Rolniczej im. Hugona Kollątaja w Krakowie 1890–1990. Wydawnictwo Resovia, Kraków–Rzeszów, s. 78–79. Zdjęcia w zbiorach córki – mgr inż. arch. Anny Ermich-Dadas.

Piotr KÖHLER

OCHRONA PRZYRODY JEST KULTURĄ

Nature Conservation as a Culture

Przemówienie z okazji odsłonięcia w Białowieskim Parku Narodowym tablicy pamiątkowej poświęconej profesorowi Januszowi B. Falińskiemu

Na początek chciałbym podziękować panu dyrektorowi, Józefowi Popielowi, za zaproszenie na tę szczególną uroczystość; szczególną, bo obchody 85 rocznicy istnienia Białowieskiego Parku Narodowego – najstarszego polskiego parku powołanego dla ochrony największej i najcenniejszej europejskiej puszczy – połączone zostały z upamiętnieniem osoby profesora Janusza Bogdana Falińskiego w pierwszą rocznicę Jego śmierci. Odsłonięciem tablicy pamiątkowej pragniemy uczcić wielkiego geobotanika i badacza puszczańskiej przyrody, a równocześnie wielkiego orędownika jej ochrony; orędownika, który całym swym życiem, swą działalnością i swymi dokonaniem, wpisał się w najlepsze tradycje polskiej ochrony przyrody. Przywołujemy pamięć Profesora Falińskiego, także jako wieloletniego przewodniczącego Rady Naukowej Białowieskiego Parku Narodowego, pamiętając o tym, że przewodniczenie Radzie było naturalną konsekwencją Jego przewodnictwa w badaniach i ochronie; przewodnictwa wyznaczonego wkładem pracy oraz zaangażowaniem intelektu i serca.

Nie zamierzam mówić o Profesorze Falińskim i Jego różnorodnych zasługach – w tym gronie są one doskonale znane. Chciałbym natomiast zatrzymać się nad słowami, jakie Dyrekcja Parku niezwykle trafnie wybrała z bogatego dorobku

Profesora i umieściła w zaproszeniu na dzisiejszą uroczystość. Mam nadzieję, że tym sposobem powiem o profesorze Falińskim więcej, niż mógłbym to uczynić, mówiąc wprost.

We wspomnianym cytacie Profesor pisze tak: „Do ważnych sukcesów kultury w czasach nam współczesnych należy przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda. Jednym z rezultatów tego przewartościowania jest uznanie zasobów przyrody za dobro ogólnoludzkie oraz zaliczenie ocalałych jeszcze najcenniejszych fragmentów naturalnej przyrody do spuścizny narodowej, na równi z pomnikami kultury i zabytkami historii. Środowisko przyrodnicze, w którym narodził się naród, ukształtowało się państwo, rozwinęło społeczeństwo [...]. To środowisko [...] zaczynamy wreszcie traktować jako widomego świadka naszych dziejów. Widzimy w nim gniazdo, w którym poszczególnym narodom wypadało żyć i rozwijać się, i które zostało im dane raz na zawsze” (Białowieża, luty 1974).

Jak daleko idące jest to przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda, o którym mówi ów cytat, uzmysławia nam z całą mocą Jan Paweł II, który napisał, że człowiek, aby odnaleźć samego siebie, musi nauczyć się obcować z przyrodą. Chodzi, oczywiście, o tę dziką, nie zniszczoną jeszcze przez człowieka przyrodę.

Odnaleźć samego siebie, to poznać odpowiedź na podstawowe pytanie o sens własnego istnienia, o cel i istotę własnego życia. Dla przyrodnika badanie i poznawanie przyrody, to przede wszystkim badanie i poznawanie życia biologicznego oraz środowiska, z którym to życie jest nierozłącznie związane, i poza którym nie da się go zrozumieć. Ów związek ze środowiskiem dotyczy jednak nie tylko życia biologicznego, ale i życia duchowego. Dla wielu Puszcza Białowieska, czy jakkolwiek inna część dziewiczej przyrody, to jedynie wspaniałe laboratorium życia biologicznego i środowisko tego życia oraz miejsce poznawania struktury i funkcji pierwotnych ekosystemów. Tymczasem w obcowaniu z dziką przyrodą poznajemy w sposób głęboki także siebie, i to nie

tylko jako byt biologiczny, ale przede wszystkim jako byt duchowy. Pośród dzikiej przyrody znajdujemy odpowiedzi nie tylko na pytania o życie przyrody, o życie biologiczne, ale także odpowiedzi na pytania o najgłębszy sens życia człowieka i wszelkiego stworzenia. Pytając o sens, pytamy o istotę rzeczy, a więc o coś, co przekracza zakres odpowiedzi pozostających w kompetencji nauk empirycznych i nauki jako takiej.

Dzika przyroda, jako środowisko poznania i odnajdywania samego siebie, nie ma alternatywy. Widać to jasno z przytoczonej wypowiedzi Jana Pawła II. Człowiek bowiem, aby odnaleźć i zrozumieć samego siebie, musi (podkreśliam słowo musi) nauczyć się obcować z przyrodą. Są w tym cytacie poza owym musi, dwa inne ważne wyrażenia. Jedno, to nauczyć się – wskazuje ono, że potrzebny jest tu wysiłek bycia otwartym i potrzebny jest czas, ponieważ uczenie się jest nie kończącym się, rozłożonym w czasie procesem. Drugie zaś – obcować – podpowiada, że ów proces wymaga bycia bardzo blisko (w tym przypadku – blisko przyrody) i to przez dłuższy czas, niemal na co dzień.

Jeśli człowiek zaczyna rozumieć siebie dopiero w kontakcie z dziką przyrodą, to znaczy, że zaczyna siebie rozumieć nie tylko jako byt biologiczny, ale przede wszystkim jako byt duchowy. Jest to rozumienie, które jest równocześnie kształtowaniem. Żyjąca własnym rytmem dzika przyroda, ma bowiem przedziwną moc nie tylko objawiania nam kim jesteśmy, ale także równoczesnego kształtowania naszego serca, naszej duszy, naszej wyobraźni i naszej wrażliwości zarówno estetycznej, jak i etycznej czy religijnej. To ona wprowadza nas w przestrzeń tajemnicy – bo życie jest ostatecznie nie dającą się do końca zgłębić tajemnicą. Zaczynamy rozumieć, że tajemnicą jest zarówno otaczający nas świat, jak i my sami i każdy żyjący obok nas człowiek. Świat tajemnicy domaga się wtajemniczenia, zapomnianej dziś formy poznania poszukującej przestrzeni, ciszy i kontemplacji.

Przyroda, ta dzika, w szczególności przyroda puszczańska, jest w tym względzie jak najlepszy mistrz, który nie tylko wprowadza w przestrzeń kontemplacji, ale też harmonijnie łączy w spójną

całość poznanie, rozwój, wychowanie i kształtowanie wszystkich wymiarów ludzkiego życia. Można zapytać, czy takie spojrzenie na przyrodę i aż tak daleko idące przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda, nie jest zbyt skrajne i w pewnym sensie szokujące? Na pozór może się tak wydawać, ale autorytet Jana Pawła II pozwala nam wierzyć, że nie posuwamy się za daleko. Szczególnie wówczas, gdy uzmysłowimy sobie, że to przecież w obrębie przyrody doskonałej na drodze ewolucyjnych przemian w ciągu czterech miliardów lat, z prostych bezkomórkowych form powstały wysoko uorganizowane i niebywale różnorodne formy życia, a w końcu, z teje przyrody – „z prochu ziemi”, jak mówi obrazowo Księga Rodzaju – został wprowadzony człowiek, najdoskonalszy jej owoc, korona stworzenia; byt nie tylko biologiczny, ale równocześnie duchowy, rozumny i wolny; byt zdolny wpisać się twórczo w logikę życia i w logikę jego rozwoju. Zostaliśmy poczęci w łonie przyrody, aby kontynuować dzieło życia i służyć mu wedle jego własnej, wewnętrznej logiki – nie zaś naszych na to życie pomysłów. Któż zatem mógłby mieć większy tytuł do pouczania nas o tym, kim jesteśmy i czym jest nasze życie, jeśli nie ta, która nas zrodziła, która wydała nas na świat jako swój owoc najdoskonalszy.

Głęboka mądrość pozwoliła rozpoznać w dzikiej przyrodzie „piątą ewangelię”, a więc Księgę Życia stanowiącą doskonałe źródło wiedzy o życiu prawdziwym.

Dzika przyroda mówi nam nie tylko o sobie, nie własną li tylko historię nam opowiada. Ona, jak nikt inny, zdolna jest odkryć przed nami najgłębszą prawdę naszego życia i ukazać jego istotę; zdolna objawić naszą tożsamość. Ale język, którym przemawia, jest subtelny, tajemny, pełen zaszyfrowanych znaczeń. By go usłyszeć i zrozumieć potrzebne jest owo obcowanie, długotrwała bliskość, wyciszenie, kontemplacyjne zasłuchanie, skupiona i czujna obecność uważnego badacza. Bo księgę przyrody, jako księgę życia, czyta się tak, jak każdą inną księgę Ewangelii. Pytanie tylko, kto dziś, pośród zgiełku pędzącej na oślep cywilizacji, potrafi tak właśnie czytać ową księgę przyrody

i kto pamięta jeszcze, czym jest prastare *lectio divina*, które budowało przez wieki duchowy fundament europejskiej kultury.

Przyroda, jak każdy mądry mistrz, nie oferuje nam li tylko teoretycznej wiedzy. Ona raczej udziela nam siebie jako środowiska prawdy, miary dobra i wzorca piękna; jest środowiskiem naszego wzrostu i rozwoju, naszej duchowej formacji. Ona uczy nas także właściwej miary. W jej obecności przestajemy pragnąć tego wszystkiego, co dla autentycznego życia i naszego spełnienia nie jest konieczne. Czyż nie w takim właśnie postrzeganiu przyrody przejawia się z mocą owo przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda; czy nie w tym właśnie tkwi głęboki sens ochrony puszczańskiej przyrody i uznania Puszczy Białowieskiej za dobro ogólnoludzkie. Objęcie przed 85 laty tego ogólnoludzkiego i ogólnonarodowego dobra ochroną w formie parku narodowego było rzeczywiście dobrą nowiną dla odradzającego się wówczas państwa polskiego; dobrą, bo przecież miejsca takie jak Puszcza są nie tylko ostojami dziewiczej natury, ale także kolebkami kultury wrażliwej na życie. A naród bez takiej właśnie kultury nie może istnieć. Bo naród, podobnie jak pojedynczy człowiek – i to także przypominał nam Jan Paweł II – na pytanie kim jest, odpowiada własną kulturą. Można zatem zasadnie zapytać – czym odpowiemy, jeśli zniszczymy miejsca gdzie rośnie i dojrzewa w ludzkich sercach kultura prawdziwa, wrażliwa na życie i wobec niego służebna. Naród aby żyć, musi zachować miejsca, które będąc pamięcią, źródłem i środowiskiem życia, są równocześnie kolebkami i gniazdami kultury. Jakże dobitnie mówią o tym znane słowa Stefana Żeromskiego, które tu w Białowieży brzmią ze szczególną mocą: „Puszcza [...] ma pozostać na wieki jako twór nietykalny [...] wielki oddech ziemi i żywa pieśń wieczności. Puszcza jest ani twoja, ani moja, ani nasza, jeno Boża, święta”. Tak! Puszcza jest święta, bo broni życia, które dla każdej zdrowej cywilizacji, każdej kultury i każdego narodu musi być święte. Życie jest świętością i nietykalne, muszą pozostać także jego ostoje – miejsca, gdzie ono powinno trwać i rozwijać

się wedle własnych praw i własnej wewnętrznej logiki. Naród bez świętości jest narodem bez przyszłości; jest bowiem narodem bez kultury i jako taki, jest skazany na zagładę.

Profesor Janusz Bogdan Faliński, tak jak wybrał niegdyś tę Puszcę na miejsce życia, tak wybrał ją też na miejsce wiecznej służby. Chciał tu pozostać wiedząc, że Jego służba dla Puszczy wcale się nie kończy. Dziś, przez tę upamiętniającą Jego życie tablicę, staje On tu – tyleż symbolicznie co i całkiem realnie – na straży nietykalności i świętości Puszczy. Staje z przesłaniem, którym jest Jego własne życie; staje w miejscu również symbolicznym, bo u wrót rezerwatu ścisłego, w miejscu wyznaczającym swoistą granicę między *sacrum* i *profanum*. Staje ze swoim ochroniarским *non possumus*, by bronić kultury prawdziwej i cywilizacji życia, by bronić tym samym polskiej racji stanu.

Zbigniew MIREK

JANUSZA BOGDANA FALIŃSKIEGO OPOWIEŚĆ O HAĆKACH

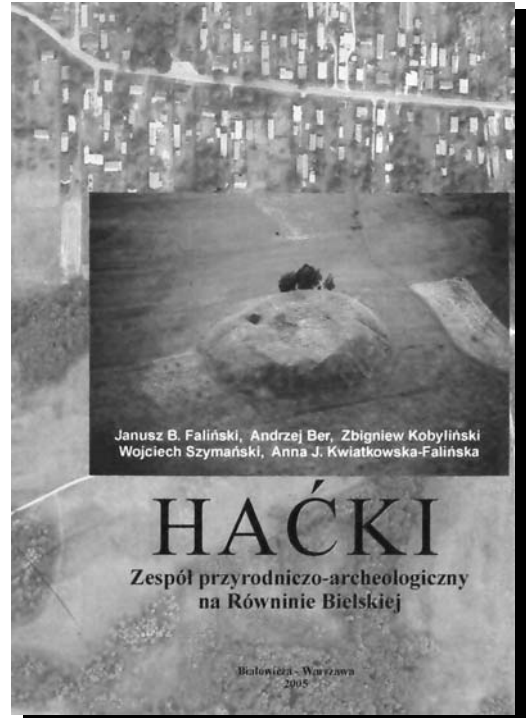
Story about Haćki by Janusz Bogdan Faliński

Janusz Bogdan Faliński (1934–2004) – pomysłodawca, współautor i redaktor monografii tego wyjątkowego miejsca jakim są Haćki – to jeden z najwybitniejszych polskich i europejskich geobotaników i ekologów. Był człowiekiem o ogromnych horyzontach badawczych i bardzo szerokiej wiedzy – nie tylko przyrodniczej. Wychowawca wyjątkowo licznego zastępu kilku pokoleń polskich geobotaników, wielki humanista, miłośnik i znawca sztuki. Gorący, choć wyjątkowo nieostentacyjny patriota; wspaniały ambasador polskiej nauki i kultury. Całe swe życie zaangażowany w ochronę bogactwa i piękna ojczystej przyrody. Swe wyjątkowo pracowite i twórcze życie związał z Białowieżą i Białowieską Stacją Geobotaniczną Uniwersytetu Warszawskiego. Z tego miejsca, usytuowanego jakby poza głównym nurtem cywilizacji, uczynił jeden z najważniejszych ośrodków badań geobotanicznych i ekologicznych w Europie

oraz wspinał centrum naukowe i dydaktyczne, promieniujące i oddziaływujące w sposób niebywale twórczy na wszystkie ośrodki badań geobotanicznych w Polsce i liczne ośrodki poza jej granicami. Przez niemal cały okres powojenny był czołową postacią polskiej botaniki i bodaj najbardziej aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, w którym udzielał się, przede wszystkim, jako wieloletni przewodniczący Sekcji Geobotanicznej. Był człowiekiem ogromnej pracowitości i konsekwencji. Jego badania na stałych powierzchniach prowadzone nieprzerwanie przez prawie pół wieku w Białowieży i innych obszarach Polski północnej i środkowej, stanowią ewenement w skali nie tylko europejskiej. Pozostawił po sobie ogromny dorobek obejmujący kilkaset opublikowanych prac, z których liczne stały się wzorcem dla podobnego typu opracowań. Wśród nich są setki doskonałych artykułów naukowych i rozmaitych syntez najwyższej próby: monografie, podręczniki, przewodniki warsztatowe i atlasy, oraz mistrzowsko opracowane wydawnictwa popularno-naukowe. Nie mniej ważna w dorobku profesora Falińskiego jest wspaniała dokumentacja wspomnianych już badań na stałych powierzchniach, która kontynuowana przez wiele dalszych dziesięcioleci będzie stanowiła doskonałą podstawę dla licznych analiz porównawczych i studiów nad dynamiką zbiorowisk roślinnych.

Mając wyjątkowe wyczucie środowiska przyrodniczego i rzadki dar dostrzegania problemów na styku różnych dyscyplin, stał się profesor Faliński *spiritus movens* zespołowych projektów badawczych, których wyniki weszły na trwałe w krwioobieg nauki. Posiadał rzadki dar skupiania wokół siebie ludzi dla podejmowania i prowadzenia takich wspólnych, niekonwencjonalnych przedsięwzięć badawczych czy wydawniczych, a także niezwykle twórczych dyskusji.

Jednym z efektów takiej wielodyscyplinowej współpracy jest także niniejsza monografia poświęcona Haćkom¹. Towarzyszy jej piękny film przygotowany w podobnym gronie autorskim i opisujący, z pomocą innych form wyrazu, to

samo niezwykle miejsce o kluczowym znaczeniu dla historii i tożsamości regionu.

Monografia ta jest ostatnim zrealizowanym zamierzeniem Profesora. Ukazuje się ona jednak już po Jego nieoczekiwanej śmierci, co tłumaczy ów poświęcony Jego osobie tekst.

Haćki zajmują szczególne miejsce w życiu i pracy badawczej profesora Falińskiego. Przed wielu laty badał szczegółowo ich roślinność. Zafascynowanie nimi, w szczególności ich pięknymi murawami „stepowymi”, przetrwało jednak przez lata i zaowocowało chęcią powrotu w to niepowtarzalne miejsce. Miał ów powrót

¹ J. B. FALIŃSKI, A. BER, Z. KOBYLŃSKI, W. SZYMAŃSKI, A. J. KWIATKOWSKA-FALIŃSKA 2005. Haćki. Zespół przyrodniczo-archeologiczny na Równinie Bielskiej. Białowieża Stacja Geobotaniczna Uniwersytetu Warszawskiego, Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie, Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie, Białowieża-Warszawa. ISBN 83-922883-0-0.

Dystrybucja: Białowieża Stacja Geobotaniczna Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Sportowa 19, 17-230 Białowieża, tel. 085 6812548, fax: 085 6812479, e-mail: sekretariat.bsg@uw.edu.pl

w sobie coś z powrotu do szkolnej miłości, która ze świeżością młodzieńczego uczucia odżyła niespodziewanie, rozpalając się na nowo, jak niedogaszona żagiew pod wpływem nagłego podmuchu wiatru. Teraz wystarczyło odnaleźć towarzyszy dawnych badań i wspólnie z nimi, dorzucając nagromadzony przez lata materiał kolejnych odkryć, rozpalic wielki płomień rozświetlający tajemnicę tego niezwykłego miejsca. Przechowuje ono w pamięci ziemi tożsamość całego regionu. Ma też, jak domowe ognisko, moc skupiania wokół siebie ludzkich myśli i emocji, moc jednoczenia.

Haćki są miejscem promieniującym tajemniczym światłem i opowiadającym dzieje tak ważne, że bez nich życie mieszkańców tej ziemi byłoby pozbawione jakiegoś głębszego sensu, nie miałyby korzenia, byłoby jak cięty kwiat wsadzony do flakonu i skazany na zagładę w krótkim czasie. Haćki, rzec można, sięgając do etymologii samej nazwy, „moszczą” drogę prowadzącą do odkrywania tożsamości tej ziemi.

Haćki, które pojawiają się u końca drogi Janusza Falińskiego, niejako symbolicznie „moszczą” także drogę do zrozumienia Jego samego. Nie mówił o tym wiele, ale szukał zawsze głębokich korzeni życia. Szukał ich nie tylko jako przyrodnik, ale także jako myśliciel zafascynowany głębią ludzkiego ducha, jako tropiciel ścieżek prawdy ukrywających się pod nawarstwieniami opadłych liści minionego czasu i ulatującej codzienności. Jako przyrodnik wiedział doskonale, że korzeń, że to co niewidoczne dla oczu, jest ważniejsze od tego co widoczne i zewnętrzne; wiedział, że to właśnie od korzenia, który nie umiera gdy skosi się doczasną część nadziei, „odbija” nowe życie. Jeśli zważyć na nastrój towarzyszącego książce filmu, nastrój pełen młodzieńczej fascynacji i pasji poznawczej, a zarazem jakiejś głębokiej, pełnej szacunku zadumy i pochylenia się nad bogactwem i tajemnicą bytu we wszystkich jego postaciach i wymiarach, można zapytać: czy to aby nie tego korzenia, niosącego wiecznotrwały depozyt życia wychylnego ku przyszłości, szukał w Haćkach u kresu swej drogi?

Szukał nie tylko dla siebie. Ojczyzna to ziemia i groby, narody (ale i pojedynczy ludzie) tracąc pamięć, tracąc wolność, bo tracąc poczucie tożsamości. On to rozumiał, wiedział i czuł. Dlatego zapewne postanowił, wraz z towarzyszami tej samej przygody, ukazać wartość i znaczenie Haćki. Chciał też, przez tę książkę i towarzyszący jej film, uzmysłowić znaczenie poznania w budowaniu mądrej, pełnej zrozumienia więzi z ziemią, oraz zaszcześcić serdeczną troskę o to przyrodniczo-kulturowe sanktuarium. A troska i więź wyrastają z pełnego pasji poszukiwania prawdy, z odkrywania i zrozumienia sensu, z rozpoznania wartości. Chciał nam także ukazać, że sami nigdy nie potrafimy dokonać tych odkryć i opowiedzieć pełnej historii. Radował się przeto, że udało mu się zgromadzić towarzyszy dawnych badań i, wciągając w tę przygodę także własnego syna, opowiedzieć historię, która jest opowieścią niezwykłą. Każdy, kto oglądnie film o Haćkach, doświadczy zapewne tej niezwykłości spotkania z niezwykłym miejscem. Miejscem mistycznym, w które zostajemy wprowadzeni na zasadzie wtajemniczenia, tak jak wprowadza się w misterium. Profesor, wraz z towarzyszącymi Mu badaczami, występuje tu w roli mistrza lub mędrca wprowadzającego w wielowymiarową przestrzeń tajemnicy życia, jakie toczyło się i toczy na tym niezwykłym skrawku naszego kraju.

Kto dziś jeszcze rozumie znaczenie i ważność takich słów jak mędrzec, mistrz, tajemnica czy wtajemniczenie? Tymczasem ..., życie domaga się czegoś więcej, niż tylko naukowego poznania, domaga się wtajemniczenia. Zapewne dlatego Profesor wraca do Haćki i aranżuje z nimi spotkanie nie tyle jako naukowiec, ile raczej jako „uczony mąż”, dzielący się w bardzo prostych, a zarazem głębokich słowach, już nie tylko wiedzą, ale jakąś głębszą mądrością życia i radością poznania; poznania, które objawia równocześnie wartość, rodzi troskę i wzywa do odpowiedzialności za to, co poznane. Przychodzą na myśl rozważania wielkiego Wielkopolanina z wyboru, Floriana Znanieckiego – jakże dziś zapoznane i jak aktualne zarazem – o społecznych rolach uczonych. I myśl jeszcze

bardziej „zamierzchła” i jeszcze bardziej zapomniana, mówiąca o tym, że poznana prawda rodzi odpowiedzialność, a więc domaga się odpowiedzi poprzez służbę.

Haćki ukazują bardzo wyraźnie nierównowartościowość przestrzeni, w której żyjemy. Jakże są odmienne od innych okolicznych wzniesień i zagłębień terenu. Choć tak niepozorne, mają jednak w sobie coś z tajemniczości i dostojeństwa Wawelskiego wzgórza czy Wawelskiej Katedry. W miarę wtajemniczania, zaczynamy odczuwać ich ciężar gatunkowy; ciężar narosły przez ciąg historycznych wydarzeń i nawarstwień czasu oraz moc nadanych znaczeń. Haćki, miejsce w którym historia człowieka i przyrody tworzą nie dający się rozdzielić splot tajemniczej kanwy, na której tkany jest dzień dzisiejszy. Choć łączność między warstwami przeszłości i dnia dzisiejszego nie daje się uchwycić i ująć jednoznacznie, to jednak możemy odczuć, że relacja między nimi ma w sobie coś z mutualistycznych relacji przyrodniczych, o których wiadomo, że istnieją, i że mają podstawowe znaczenie dla życia, ale ich jednoznaczne ujęcie i powiązanie z życiem, wymyka się wciąż „szkiełku i oku” nauki.

To wszystko co odkrył i co odnalazł we współpracy z towarzyszami tej samej przygody, i co stanowiło Jego szczególny skarb, i miało, jak uważał, nie tylko dla Niego wyjątkowe znaczenie, tym chciał się podzielić, by innych bogactwem swych odkryć i przeżywanych radości ubogacić.

Haćki, sam fakt zajęcia się ich wielowymiarową historią i dniem dzisiejszym, chęć ukazania ich bogactwa i wartości, opowiedzenia o nich, oraz sposób narracji, wydobyte treści, konstrukcja całości wykładu, rozłożenie akcentów, język, to wszystko mówi nam pośrednio może więcej o Tym, który wprowadza nas w ów pełen tajemniczości świat, niż o samym „obiekcie badań”, którego – ze względu na sposób jego prezentacji – nie sposób określać mianem li tylko „objektu badań”.

Ojczyzna to ziemia i groby, narody tracąc pamięć, tracą wolność. Ale ziemia i groby, przemawiają językiem zaszyfrowanych zna-

czeń i symboli. Pamięć, którą niosą, domaga się odszyfrowania. Szczęśliwy naród, który ma pośród siebie badaczy i tłumaczy owego sensu; szczęśliwy, komu ów sens objaśniono.

Zbigniew MIREK

BOTANIKA NA WESOŁO FUN BOTANY

**SŁOWNIK BOTANICZNY,
który pomoże zajmującym się wyłącznie pracą
naukową, poruszać się we współczesnym świecie
i korzystać z jego dobrodziejstw**

- Cienistka (*Gymnocarpium*) – parasolka
- Cyklamen (*Cyclamen*) – obieg pierwiastków
w przyrodzie
- Długosz (*Osmunda*) – splanający kredyt
- Drapacz (*Cnicus*) – wykształcony Indianin
- Fuksja (*Fuchsia*) – szczęściara
- Kapturnica (*Arthopyrenia*) – peleryna
- Karmnik (*Sagina*) – McDonald’s
- Kosaciec (*Iris*) – żniwiarz
- Kupkówka (*Dactylis*) – pampers
- Lepczyca (*Asperugo*) – złodziejka
- Liczydło (*Streptopus*) – kalkulator
- Lulecznica (*Scopolia*) – kołyska
- Lulek (*Hyoscyamus*) – fotel bujany
- Macierzanka (*Thymus*) – ojczyzna
- Miotła (*Apera*) – odkurzacz
- Muszkatołowiec (*Myristica*) – lep na muchy
- Nagietek (*Calendula*) – naturysta, nudysta
- Nastroszek (*Ulot*) – punk
- Paciorecznik (*Canna*) – modlitewnik
- Petunia (*Petunia*) – popielniczka
- Piaskownica (*Ammophila*) – klepsydra
- Pieczarka (*Agaricus*) – mała grota
- Pióropusznik (*Matteucia*) – Indianin
- Pokrzywa (*Urtica*) – słynna wieża w Pizie
- Posłonek (*Helianthemum*) – sofa
- Powojnik (*Clematis*) – rezerwista
- Poziomka (*Fragaria*) – rodaczka
- Przetacznik (*Veronica*) – sito

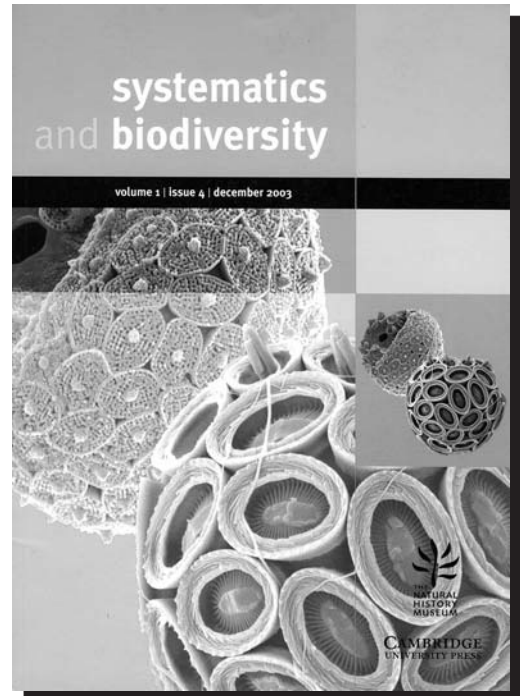
Robinia (*Robinia*) – pracowita niewiasta
 Rojnik (*Sempervivum*) – ul
 Ryż (*Oryza*) – rudzielec
 Skrzyp (*Equisetum*) – tapczan
 Soczewica (*Lens*) – lupa
 Starzec (*Senecio*) – młody pracownik
 Szachownica (*Fritillaria*) – odaliska
 Szałwia (*Salvia*) – wariatka
 Wiesiołek (*Oenothera*) – podchmielony
 Wyczyńnic (*Alopecurus*) – bohater
 Zagorzałek (*Odontites*) – lubiący mocne trunki

Lidia NOWAK, Barbara ZNAMIEROWSKA

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW PERIODICALS AND SERIES

SYSTEMATICS AND BIODIVERSITY

Systematics and Biodiversity (ISSN 1477-2000 – wersja drukowana; ISSN 1478-0933 – wersja elektroniczna) jest nowym międzynarodowym czasopismem wydawanym od 2003 roku wspólnie przez The Natural History Museum w Londynie i wydawnictwo Cambridge University Press. Publikuje oryginalne prace naukowe i artykuły przeglądowe z zakresu systematyki i różnorodności biologicznej wszystkich żywych organizmów, a także dyscyplin pokrewnych. Wszystkie prace naukowe są krytycznie oceniane przez redakcję, a następnie recenzowane przez dwóch recenzentów. Czasopismo redaguje dr Brian Rosen, wybitny specjalista od niższych bezkręgowców, wspólnie z 5 redaktorami (wszyscy z Muzeum Historii Naturalnej w Londynie). Wysoki poziom merytoryczny zapewnia 35 osobowy, międzynarodowy zespół członków redakcji z Australii (2), Danii (2), Francji (1), Kanady (1), Meksyku (1), Niemiec (2), USA (6) i Wielkiej Brytanii (20). W czasopiśmie opublikowano dotychczas m.in. następujące prace z zakresu szeroko pojętej botaniki: *Indifferent Philosophy versus Almighty Authority: on consistency, consensus and unitary taxonomy* (R. I. Vane-Wright), *Taxonomy in sup-*

port of biodiversity conservation – negotiating the acronym jungle (A. Taylor), *The language of systematics, and the philosophy of ‘total evidence’* (O. Rieppel), *Threatened species: university natural science collections in the United States* (R. E. Gropp), *Genesis of phenotypic and genotypic diversity in land plants: the present as a key to the past* (R. M. Bateman, W. A. DiMichele), *Taxonomy of tomatoes in the Galápagos Islands: native and introduced species of Solanum section Lycopersicon (Solanaceae)* (S. C. Darwin et al.), *A revised synonymy for Syrrhopodon trachyphyllus Mont. (Calymperaceae, Musci) and some related Old World taxa* (L. T. Ellis), *A new subspecies of Pedicularis zeylanica Benth. (Scrophulariaceae) from the Western Ghats of South India* (T. Husain, A. Garg), *Mandragora turcomanica (Solanaceae) in Iran: a new distribution record for an endangered species* (H. Akhiani, A.-B. Ghorbani), *Vegetation of the Greater Maya Mountains, Belize* (M. G. Penn et al.), *A new sorediate, fumarprotocetraric acid-producing lichen species of Menegazzia (Parmeliaceae, Ascomycota) from New Zealand* (J. W. Bjerke),

Qualitative distinction of congeneric and introgressive mangrove species in mixed patchy forest assemblages using high spatial resolution remotely-sensed imagery (IKONOS) (F. Dahdouh-Guebas et al.), *Ordinal relationships of pleurocarpous mosses, with special emphasis on the Hookeriales* (W. R. Buck et al.), *The fern genus Polystichum (Pteropsida: Dryopteridaceae) in Macaronesia* (J. P. Roux), *A new species of the wild banana genus, Musa (Musaceae), from Borneo* (K. Meekiong, M. Häkkinen), *Biodiversity assessment of trees in five inland tropical dry evergreen forests of peninsular India* (S. Mani, N. Parthasarathy), *The phylogenetic distribution of resupinate forms across the major clades of mushroom-forming fungi (Homobasidiomycetes)* (M. Binder et al.), *A revision of some Old World moss taxa in the Syrrhopodon prolifer complex (Musci: Calymperaceae), and a new species from Malawi* (L. T. Ellis), *A revision of the desert shrub Fagonia (Zygophyllaceae)* (B.-A. Beier). Ze względu na aktualność prezentowanych zagadnień, jak i zakres tematyczny, przedstawiane czasopismo zapewne spotka się w Polsce z dużym zainteresowaniem.

Czasopismo *Systematics and Biodiversity* jest kwartalnikiem; wydawane jest w formacie zbliżonym do A4 (295×210 mm) na wysokiej klasy półmatowym papierze kredowym umożliwiającym wierną reprodukcję materiału ilustracyjnego. Cena prenumeraty rocznej dla instytucji wynosi 140,00 GBP (wersja drukowana i elektroniczna) lub 126,00 GBP (wersja elektroniczna). Spisy treści poszczególnych numerów, a także dodatkowe informacje zamieszczone zostały na stronie internetowej czasopisma pod adresem http://www.nhm.ac.uk/business-centre/publishing/det_sysbio.html.

Redaktor naczelny: Dr. Brian Rosen
Department of Zoology
The Natural History Museum
Cromwell Road
London SW7 5BD
United Kingdom
Email: B.Rosen@nhm.ac.uk

Jan J. WÓJCICKI

RECENZJE • BOOK REVIEWS

GRANDTNER M. M. *Elsevier's dictionary of trees. Volume 1: North America. Latin, English, French, Spanish and other languages*. Elsevier, Amsterdam, 2005. 1529 str., 1 mapa. Oprawa twarda, format 24,5 × 17,0 cm. Cena: 125 EURO. ISBN 0-444-51784-7.

Wydawnictwo Elsevier od dawna publikuje serie słowników z różnych dziedzin, w tym również obejmujące liczne działy biologii. Omawiany słownik, a dokładniej pierwszy jego tom, jest zapowiedzią pięciu woluminów poświęconych drzewom świata. Ukazanie się pierwszego z nich, poświęconego drzewom Północnej Ameryki, o objętości ponad półtora tysiąca stron, zapowiada jako całość bezprecedensowe, monumentalne dzieło. Z przedmowy dowiadujemy się, że prace nad pozostałymi częściami są dość mocno zaawansowane, tak że w roku 2006 ma ukazać się nie mniej okazałej objętości tom 2, poświęcony drzewom Południowej Ameryki. Później, co 2 lata będą kolejno wydawane: tom 3 (Eurazja), tom 4 (Afryka) i w roku 2012, jako ostatni, tom 5 obejmujący Oceanię. Wydawca i autor słownika podkreślają, że publikowane dzieło będzie pierwszym pełnym, światowym inwentarzem, obejmującym wszystkie naturalnie występujące drzewa pięciu kontynentów, a jest ich – jak trochę niedyskretnie zdradza główny autor – ponad 60 tys. taksonów. Omawiany tom odnoszący się do Ameryki Północnej odnotowuje 8778 taksonów (w tym 6918 gatunków), należących do 1048 rodzajów i 151 rodzin. O bogactwie północnoamerykańskiej dendroflory świadczy obecność 1412 gatunków drzew endemicznych, jak również występowanie 324 podgatunków i 488 odmian związanych jedynie z omawianym kontynentem. Niestety książka przynosi również informacje, że aż 152 gatunki są zagrożone wyginięciem.

Układ tekstu jest niezwykle przejrzysty dzięki przyjętemu alfabetycznemu porząd-

kowi łacińskich nazw rodzajowych. W obrębie rodzaju wymienione są kolejno znane gatunki, dalej zaś taksony niższej rangi. Obok nazw obowiązujących i zgodnych z zasadami nomenklatury podano bogatą sinonimikę i odsyłacze do literatury. Dla każdego gatunku znajdujemy bogaty, jak w tego rodzaju wydawnictwie, zestaw ogólnych informacji. Zaczyna się on krótkim opisem rozmieszczenia drzew w Ameryce Północnej i poza jej granicami, dalej podaje ogólne wymagania siedliskowe, przeciętną wysokość drzewa, rodzaj ulistnienia oraz sposoby wykorzystania praktycznego, głównie w leśnictwie i drzewnictwie. Dla botanika ważne są przedstawione informacje o stanie i przyczynach zagrożenia taksonów. Po tych danych związanych z biologią drzewa, podano nazwy gatunkowe używane w języku angielskim, francuskim, hiszpańskim. Daje się tu zauważyć w wielu przypadkach bogactwo regionalnego i lokalnego nazewnictwa angielskiego (szczególnie dla gatunków rosnących w Stanach Zjednoczonych) i nazw francuskich (używanych w Kanadzie, szczególnie w prowincji Quebec). W licznych przypadkach podano również dostępne dla taksonu nazwy włoskie, niemieckie i inne. Opis gatunku kończą nazwy komercyjne znane dla drzewa i otrzymywanych z niego produktów. Podstawowy słownik kończy się na str. 990, po czym znajduje się prawie 300 stronicowa część zestawionych sinonimów nazw łacińskich wraz z odnośnikiem do tekstu głównego. Książkę kończy pięć słowników dodatkowych zawierających nazewnictwo angielskie, francuskie, hiszpańskie, nazwy w innych językach oraz słownik nazw komercyjnych. Omawiany tom 1. został opublikowany po 15 latach pracy profesora ekologii leśnej M. M. Grandtnera w Laval University (Quebec), korzystającego z pomocy i rad ponad 100 ekspertów, znawców szeroko rozumianej dendrologii. Wartości omawianego zamierzenia i pierwszego jego rezultatu inicjującego 5 tomowy cykl nie da się przecenić jako materiału źródłowego dla botaników, leśników, dendrologów i innych badaczy (jak również amatorów) interesujących się roślinami drzewiastymi.

Zgodnie z zapowiedzią inicjatora i autora tego niezwykle i pracowitego dzieła, na pozostałe tomy zainteresowani czytelnicy nie będą musieli zbyt długo czekać. Należy życzyć autorowi (*nota bene* bardzo dobrze znanemu wielu botanikom polskim!), aby zapowiedziane terminy zostały dotrzymane, tzn. aby cały pięciotomowy zestaw mógł być dostępny w roku 2012. Trudno, niestety, rekomendować kupno słownika indywidualnemu czytelnikowi, gdyż cena – jak zwykle w przypadku wydawnictwa Elsevier – jest dość odstrasżająca. Natomiast słownik ten powinien znaleźć się w naszych bibliotekach botanicznych i leśnych oraz wszędzie tam, gdzie czytelnicy szukają informacji o biologii, poprawnym nazewnictwie i różnorodności botanicznej najokazalszych przedstawicieli flory.

Jerzy FABISZEWSKI

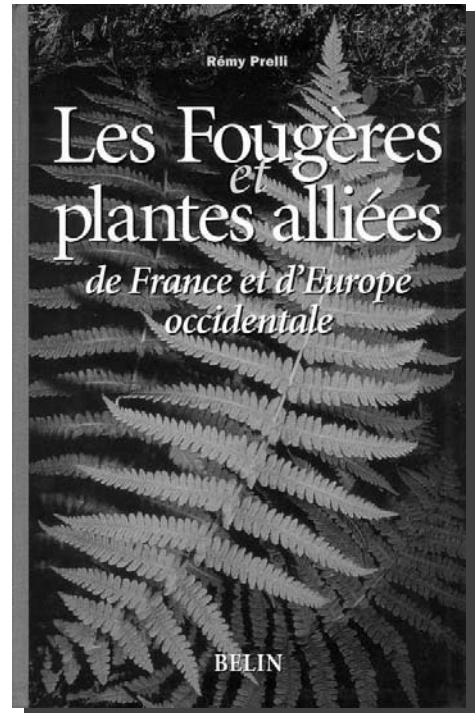
PRELLI R. (współpraca: M. BOUDRIE), *Les fougères et plantes alliées de France et d'Europe occidentale*. Belin, Paris, 2001. 432 str. Liczne barwne fotografie, rysunki i mapy. Format 18 × 28,5 cm. Cena: 39,48 EURO. ISBN 2-7011-2802-1.

W roku 2001 ukazało się długo oczekiwane drugie wydanie monografii pt. „Paprocie i pokrewne rośliny Francji i Europy Zachodniej” pióra Rémy Prelliego (pierwsze wydanie opublikowano w 1981 r.). Nie dziwi fakt, że napisania pracy o *Pteridophyta* Europy podjął się botanik francuski. Flora paprotników Francji jest bowiem najbogatsza w Europie (116 taksonów), co wiąże się z różnorodnością klimatów i biotopów tego kraju (tradycyjnie wyróżnia się „cztery flory Francji” – nizinną, atlantycką, górską i śródziemnomorską).

Pracę rozpoczynają rozdziały wstępne: w pierwszym znajdują się wiadomości ogólne o paprotnikach, a w drugim przegląd systematyczny taksonów współczesnych. Autor przyjmuje cztery niezależne gromady (paprotniki są w tym ujęciu nieformalną grupą, a nie taksonem): *Psilotophyta*, *Lycopodiophyta* (z rzę-

dami *Lycopodiales*, *Selaginellales* i *Isoëtales*), *Equisetophyta* i *Polypodiophyta* (*Marattiales*, *Ophioglossales*, *Osmundales*, *Filicales*, *Marsileales* i *Salviniales*). Następnie podane są krótkie charakterystyki każdej z grup (morfologia, anatomia, ekologia) i cech, na których opiera się system gromady paprociowych. Rozdział 3 dotyczy ewolucji paprotników i roli jaką odegrała hybrydyzacja i poliploidyzacja w tym procesie. W rozdziale 4 autor przedstawia zagadnienia ekologii paprotników. Zasadnicza – systematyczna – część pracy zawiera opisy 144 gatunków paprotników zaliczonych do 46 rodzajów i 21 rodzin (*Psilotaceae*, *Lycopodiaceae*, *Selaginellaceae*, *Isoëtaceae*, *Equisetaceae*, *Ophioglossaceae*, *Osmundaceae*, *Pteridaceae*, *Hymenophyllaceae*, *Dicksoniaceae*, *Dennstaedtiaceae*, *Thelypteridaceae*, *Aspleniaceae*, *Woodsiaceae*, *Dryopteridaceae*, *Davalliaceae*, *Blechnaceae*, *Marsileaceae*, *Salviniaceae*, *Azollaceae*). W opracowaniu uwzględniono wszystkie gatunki występujące w stanie naturalnym w Europie, a także taksony zawleczone do Francji. Do oznaczania paprotników służy trójstopniowy klucz (w kolejnych etapach dochodzi się do rzędu, rodzaju i gatunku). Opisy poszczególnych rodzin, rodzajów i gatunków przygotowano w oparciu o jednolity schemat. Dla każdego gatunku podano nazwę łacińską (wraz z etymologią) i francuską, opis (ze zwróceniem uwagi na gatunki podobne), dane ekologiczne, rozmieszczenie we Francji (z mapą, na której przedstawiono status gatunku w poszczególnych departamentach według klucza: roślina częsta / nieczęsta / kilka stanowisk / stanowiska podane przed 1980 r. / przed 1950 r.), w Europie i na świecie. Zwięzłe opisy uzupełniają kolorowe fotografie dobrej jakości, a ważniejsze cechy anatomiczne zilustrowane zostały barwnymi rycinami.

Ostatni rozdział dotyczy mieszkańców międzygatunkowych i międzyrodzajowych znanych z terenu Europy Zachodniej. Przedstawiono w nim skrócone opisy wszystkich mieszkańców, niektóre zilustrowano. Zamieszczono ponadto kompletne „drzewa genealogiczne” przedstawiające przypuszczalne relacje w obrębie naj-

trudniejszych rodzajów (*Equisetum*, *Cheilanthes*, *Polypodium*, *Polystichum*).

Jakkolwiek Rémy Prelli zajmuje się przede wszystkim paprotnikami Francji i dla tego właśnie obszaru podał ich najdokładniejsze charakterystyki, to jednak informacje o paprotnikach występujących na obszarze całej tytułowej „Europy Zachodniej” są zestawione nader rzetelnie. Przykładowo, dla Polski autor podaje 70 gatunków paprotników (w ostatnim wydaniu *Krytycznej listy roślin naczyniowych Polski* – Mirek *et al.* 2002, uwzględniono 79 gatunków łącznie z efemerofitami).

O wysokim poziomie merytorycznym omawianej pozycji i aktualności zamieszczonych w niej informacji świadczy obfita, starannie dobrana bibliografia. Można żałować jedynie tego, że szczegółowemu omówieniu ewolucji paprotników na poziomie gatunków nie towarzyszy choćby krótka wzmianka o pochodzeniu taksonów ponadgatunkowych. Pewnym utrudnieniem dla bardziej wymagającego czytelnika jest też brak nazwisk autorów przy nazwach łacińskich taksonów w części systematycznej

– danych tych trzeba szukać w indeksie na końcu książki. Usterki te w niczym jednak nie umniejszają wartości książki.

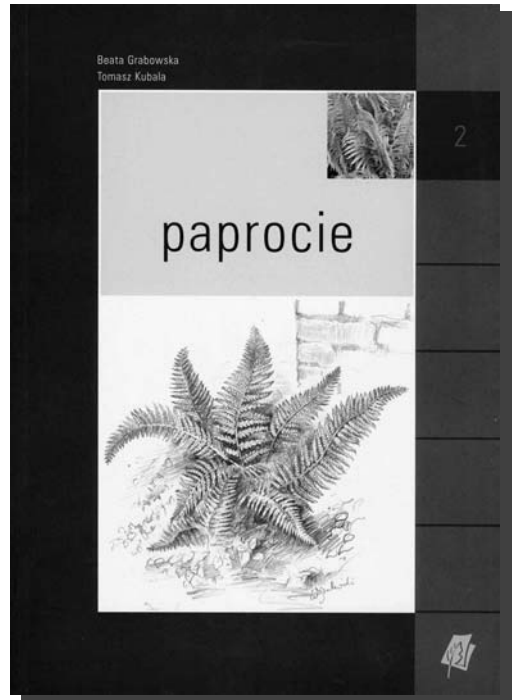
Adam T. HALAMSKI

GRABOWSKA B., KUBALA T. *Paprocie*, Officina Botanica, Kraków, 2005. 44 str., 205 fot., opr. miękka, format 21,0 × 29,7 cm. Cena: 25,00 PLN. ISBN 83-922115-8-8.

Do rzadkości w polskim piśmiennictwie należą pozycje, które wprowadzałyby czytelnika zainteresowanego uprawą paproci w świat ozdobnych gatunków z tej grupy roślin.

Dlatego też powitano z radością opracowanie pt. *Paprocie*, w którym przystępnie podane zostały podstawowe informacje o uprawie, wymaganiach siedliskowych, rozmnażaniu i pielęgnacji paproci gruntowych. Jednak zasadniczym walorem tej książki jest doskonała dokumentacja fotograficzna, ukazująca cechy gatunkowe paproci europejskich i uwzględniająca cechy licznych form i kultywarów znajdujących się od lat w uprawie. Praca podzielona jest na dwie części: pierwszą – wprowadzającą oraz drugą – ilustracyjną, liczącą 174 fotografie. Całość tworzy rodzaj atlasu zachęcającego lub wręcz ośmielającego amatorów i miłośników paproci do identyfikowania roślin we własnym ogrodzie, a nawet tych, znajdujących się jeszcze w szkółce u sprzedawcy czy w oglądanej właśnie cudzej kolekcji.

Przepiękne kolorowe zdjęcia wykonano wiosną i wczesnym latem, kiedy paprocie były najbardziej „fotogeniczne” i urzekają urodą bujnego, zdrowego ulistnienia. Naturalne tło fotografii: suche liście, gleba, głązy, pnie drzew oraz sąsiedztwo innych roślin są dodatkowym walorem ozdobnym tego albumu. W kadrach fotografii ujęto najbardziej charakterystyczne cechy fenotypowe, co wymagało wyselekcjonowania spośród najczęściej uprawianych kultywarów ich typowych okazów, o prawidłowym pokroju blaszki liściowej. Gatunki i kultywary, podane w układzie alfabetycznym, obejmują

28 rodzajów, 78 gatunków i 55 form. W atlasie zabrakło jednak spisu prezentowanych roślin, nieodzownego przy szybkim odszukiwaniu paproci interesującej czytelnika.

Bardzo interesująco rozwiązano graficzne tło stron, na których w urozmaicony sposób rozmieszczono fotografie całych roślin lub fragmentów ich ulistnienia. Na obwolucie okładki znalazło miejsce objaśnienie dla 31 piktogramów znajdujących się pod fotografiami. Rysunki te informują o wymaganiach uprawowych i pielęgnacyjnych omawianych gatunków, a także podają ich charakterystykę, np. wysokość. Oprócz ogólnie stosowanych symboli, autorzy próbowali (nie zawsze fortunnie) dostosować terminologię paproci do znaków przeznaczonych dla roślin kwiatowych, oznaczając np. kwiatkiem – termin zarodnikowania lub proponując własne oznaczenia, nie występujące dotychczas w innych opracowaniach.

W większości opracowań tego rodzaju autorzy unikają podawania terminu zbioru zarodników. I słusznie, bowiem zależy on ściśle od przebiegu warunków pogody. W upalne, suche

lata zarodnikowanie zaczyna się wcześniej i kończy szybko. U gatunków wysadzonych na stanowiskach słonecznych zarodniki wcześniej dojrzewają i rozsiewają się, natomiast paprocie uprawiane w cieniu, a zwłaszcza podlewane i nawożone, niewątpliwie dłużej wytwarzają nowe liście, co ma wpływ na wydłużenie okresu ich zarodnikowania. W omawianym atlasie podano terminy zbioru zarodników, określając np. wrzesień jako termin zbioru zarodników dla całego rodzaju *Dryopteris*. Termin ten może okazać się zbyt późny, zwłaszcza że u nerecznicy samej *Dryopteris filix-mas* zarodniki zaczynają dojrzewać już pod koniec czerwca, a ich wysiew trwa do połowy, rzadziej do końca sierpnia. Oprócz paproci z rodzaju *Osmunda*, które kończą rozsiewanie zarodników w połowie czerwca oraz *Cystopteris*, kończących zarodnikowanie w połowie lipca, dla wielu gatunków optymalne byłoby podanie lipca jako najpewniejszego terminu zbioru zarodników, wówczas kiedy są one już dojrzałe, ale jeszcze zamknięte w zarodniach.

Do nazewnictwa łacińskiego licznych taksonów zamieszczonych w pracy wkrađło się kilka drobnych błędów, np. końcówka nazw łacińskich form ozdobnych jęczyznika *Phyllitis scolopendrium*, która powinna kończyć się na -um (*Crispum*, *Marginatum*, *Cristatum*, *Sagittatum*, *Muricatum* itp.) kończy się na -a (*Crispa*, *Marginata* i.t.d.). Okazuje się jednak, że nawet u autorów podstawowych podręczników dotyczących upraw, występuje znaczna rozbieżność w pisowni nazw ozdobnych form jęczyznika i chociaż reguły gramatyczne języka łacińskiego rozciągają się na nazewnictwo botaniczne, nie zawsze są one respektowane. Na brak porządku w nazewnictwie paproci ma wpływ także nie stosowanie się do nomenklatury obowiązującej w dziele *Flora Europaea*.

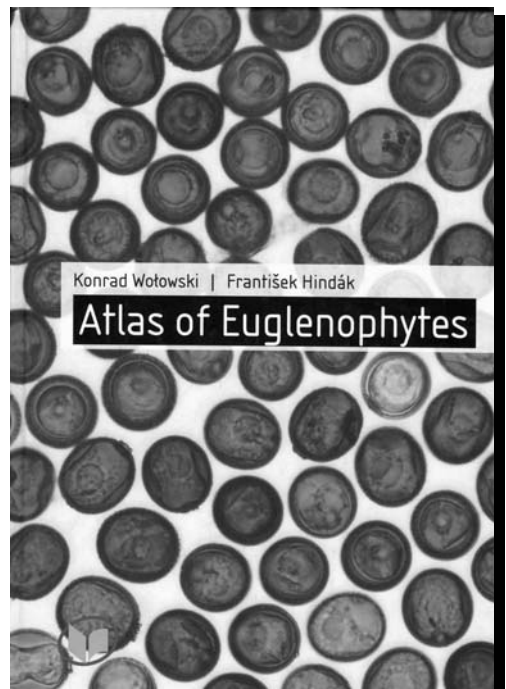
Przy prezentacji rodzaju *Dryopteris* także pojawiły się błędy, np. *D. blandfordii* (nie *blanfordi*), *D. dilatata* 'Lepidota cristata', a nie 'Lepidota Crispa Cristata'; *Dryopteris filix-mas* 'Crispa perfecta' (nie *pefecta*); *D. sichotensis* (nie *schichotensis*), *Polypodium vulgare* 'Bifido-cristatum' (nie *Bifidum Cristatum*). Te drobne błędy w niczym nie umniejszają wartości

omawianego opracowania. Z pewnością zostaną one usunięte w kolejnym wydaniu tego jakże potrzebnego atlasu, którego pierwszy nakład został już wyczerpany.

Elżbieta ZENKTELER

WOŁOWSKI K., HINDÁK F. *Atlas of Euglenophytes*. VEDA, Publishing House of the Slovak Academy of Sciences, Bratislava, 2005. 136 str., 417 fot., opr. twarda, format 21,5 × 30,2 cm. Cena: 49 EURO. ISBN 80-224-0836-0.

W stosunkowo krótkim czasie, jak na tego typu opracowania, w wydawnictwie Słowackiej Akademii Nauk ukazał się drugi atlas fotograficzny, tym razem poświęcony eugleninom (poprzedzał go wydany w 2001 roku atlas sinic autorstwa prof. F. Hindáka). Te mikroskopijne, jednokomórkowe organizmy chętnie zasiedlające drobne, często wysychające zbiorniki wodne, ze względu na to, że występują w bardzo różnych siedliskach, są coraz częściej zamieszczane na

różnych listach organizmów wskaźnikowych i dlatego dobrze się stało, że ukazał się ilustrujący je atlas fotograficzny, prezentujący aż 417 oryginalnych, autorskich barwnych i czarno białych fotografii. W olbrzymiej większości są to zdjęcia żywych euglenin wykonane w mikroskopie świetlnym. Poprzedzają je klucze do oznaczania opatrzone krótkimi opisami 15 rodzajów i 160 taksonów (130 w randze gatunku oraz 30 odmian i form). Opis systematyczny poprzedza słownik wyjaśniający znaczenie 66 używanych angielskich terminów i, co ważne, także z ich polskimi i słowackimi odpowiednikami. Czternaście z tych terminów zostało też odpowiednio zilustrowanych na pierwszych czterech i kilku kolejnych zdjęciach przedstawicieli rodzaju *Euglena*, *Phacus*, *Lepocinclis* i *Trachelomonas* (zdjęcia 1–4, 6, 56–57). Książkę otwiera rozdział krótko opisujący grupę omawianych organizmów, w którym można znaleźć informacje paleologiczne, o strukturze komórek, rozmnażaniu, ekologii oraz uwagi pomocne podczas zbierania, oglądania pod mikroskopem i hodowania euglenin.

Jak można przeczytać we wstępie, wyboru gatunków dokonano w oparciu o próby zebrane na obszarze Słowacji (głównie) i Polski. Z lektury wyjaśnień do ilustracji i opisów fotografii wynika jednak, że uzupełniono je także fotografiami euglenin z Albanii oraz z Austrii i Czech. Wprawdzie „Atlas” nie prezentuje wszystkich taksonów spotykanych na Słowacji i w Polsce (co wynika w prosty sposób z założenia o publikowaniu wyłącznie własnych, dotąd niepublikowanych zdjęć), to jednak opisuje nie tylko wiele najczęściej spotykanych na terenie Europy Środkowej gatunków, ale także aż 33 nowe taksony dla Słowacji. Szkoda, że na tę informację można natknąć się dopiero w indeksie, a nie w części taksonomicznej. Szkoda też, że występowanie poszczególnych taksonów opisane jest tak lapidarnie (sprowadza się faktycznie do jedno- lub dwuwyrazowego określenia) i nie rozbudowano go chociażby o krótki opis rozmieszczenia ich w Europie, a przede wszystkim na Słowacji i w Polsce, oraz o ich preferencjach siedliskowych.

Fykologa, ale chyba nie tylko, zachwyca rewelacyjne wręcz zdjęcia, ukazujące nie tylko najczęściej oglądany na rysunkach „statyczny” kształt komórek, ale też ich olbrzymią metaboliczność (ciągłe zmiany kształtu żywych komórek) u niektórych gatunków, a także zmienność kształtu gatunków mniej metabolicznych i różny stan fizjologiczny u kilku taksonów (np. odmiany *Euglena acus: acus*, *longissima* i *hyalina* na zdjęciach 5–12). Doskonale fotografie i opisy taksonomiczne sprawiają, że atlas z całą pewnością trafi nie tylko, jak to z ogromną (a przesadną chyba) skromnością zakładają Autorzy, w ręce uczniów szkół i studentów oraz badaczy hobbystów, ale bez wątplenia będzie on także „przydatny w pracy specjalistów hydrobiologów, fykologów”. Atlas euglenin z całą pewnością jest cennym nawiązaniem do wcześniejszych polskich i słowackich publikacji z dziedziny taksonomii glonów.

Andrzej HUTOROWICZ

MAKAROVA I. V. (red.), *Diatomovye vodorosli Rossii i sopredel'nykh stran, iskopaemye i sovremennyye*. Tom. II, Vyp. 3. *Spinisiraceae, Stellarimaceae, Hyalodiscaceae, Coscinodiscaceae, Ethmodiscaceae, Trigoniumaceae, Azpeitiaceae*. Izdatel'stvo St. Peterburgskogo Universiteta, St. Petersburg, 2002. 111 str. Cena: (nie podano). ISBN 5-2888-02608-4.

Od 1974 roku zaczęto wydawać w Leningradzie (dziś St. Petersburg) serię „Diatomovye vodorosli SSSR, iskopaemye i sovremennyye”. Pierwszy tom pod redakcją (i z inicjatywy) A. I. Proszkiny-Lawrenko zawierał podstawowe wiadomości o biologii, morfologii i metodyce badań oraz charakterystykę flor okrzemek z rozmaitych rejonów ZSSR od trzeciorzędu po współczesne. Było to zestawienie ówczesnego, oryginalnego dorobku radzieckich diatmologów. Zamierzono wówczas poświęcić dwa następne tomy opisom wszystkich taksonów okrzemek znanych z tych terenów.

Potem I. Makarowa zorganizowała dużą grupę diatomologów opracowujących do drugiego tomu tego wydawnictwa współczesne i kopalne taksony należące do grupy *Centrophycidae*. Pierwsza część tego tomu została opublikowana w 1988 roku. Obejmowała rodziny *Pyxidiculaceae*, *Thalassiosiropsidaceae*, *Triceratiaceae* i *Thalassiosiraceae* zawierające łącznie 109 gatunków. Druga część wydana w 1992 roku, również pod redakcją Makarowej, objęła 166 gatunków z rodzin *Stephanodiscaceae*, *Ecodictyonaceae*, *Paraliaceae*, *Radialiplicataceae*, *Pseudopodosiraceae*, *Trochorosiraceae*, *Melosiraceae* i *Aulacosiraceae*.

Część trzecia tego tomu (tu recenzowana) ukazała się w 2002 roku, już po rozpadzie Związku Radzieckiego (w 1991 roku), i dlatego konieczna była zmiana tytułu całej serii wydawniczej. Część ta, napisana przez ośmiu autorów (w tym w znacznej części przez T. Kozyrenko, I. Makarową, W. Nikołajewa i N. Strelnikową), obejmuje 86 gatunków należących do ośmiu rodzin. Tak, jak i w poprzednich częściach, przy aktualnych nazwach taksonów zestawiono ich ważniejsze synonimy; opisy oparto na podstawie zacytowanej literatury. Większość uwzględnionych gatunków i odmian zilustrowano na fotografiach spod mikroskopu świetlnego i skaningowego; są one niemal wyłącznie oryginalne lub zaczerpnięte z lokalnej literatury. Podano informacje dotyczące ich ekologii, biogeografii i stratygrafii, a także miejsca znalezienia w Rosji i przyległych krajach, szkoda że bez podania źródła tych wiadomości. Zamieszczone dychotomiczne klucze ułatwiają oznaczanie poszczególnych rodzajów i gatunków. Obszerny spis cytowanej literatury i alfabetyczny zestaw uwzględnionych łacińskich nazw taksonów kończy dzieło.

Także i w tej części wprowadzono trochę zmian nomenklatorycznych. W pierwszej i drugiej było też kilka nowo opisanych rodzajów i gatunków (bez podania diagnozy łacińskiej).

W odróżnieniu od poprzednich, część ta została wydana na znacznie lepszym papierze, co szczególnie korzystnie odbija się na jakości fotografii zestawionych w 87 tablicach.

Choroba i śmierć Makarowej w 2000 roku spowodowały opóźnienie w wydaniu tej części, chociaż, jak napisano w przedślowiu, maszynopis był gotowy do druku już w 1996 roku. Zamieszczono też informację, że zaistniałe później zmiany nie zostały uwzględnione. Opóźniła się również dystrybucja tej książki.

Na uznanie zasługuje konsekwentna kontynuacja pierwszej nowoczesnej, regionalnej monografii okrzemek morskich i słodkowodnych, współczesnych i wymarłych, od czasu wprowadzenia do badań mikroskopów elektronowych. Jest to podsumowanie dotychczasowego wieloletniego, oryginalnego dorobku taksonomicznych studiów dużej grupy specjalistów nad gatunkami występującymi na tym rozległym i zróżnicowanym terytorium euroazjatyckim. Co prawda, dotyczy ono na razie tylko części grupy *Centrophycidae*, ale jego powszechna przydatność nie ulega wątpliwości. Na pewno dużym utrudnieniem w korzystaniu z niego będzie język rosyjski i cyrylica; przetłumaczenie go na język angielski byłoby dobrze przyjęte.

Można się spodziewać, że ambitny zespół rosyjskich specjalistów będzie dążył do dalszego opracowywania kolejnych części (i uzupełnień) drugiego tomu, a potem jeszcze trzeciego, mającego objąć *Pennatophycidae*. Jest to zadanie na wiele, wiele lat.

Jadwiga SIEMIŃSKA

MOORE, J. A. *Charophytes of Great Britain and Ireland*. Botanical Society of the British Isles, B.S.B.I. Handbook No. 5, London, 1986. 140 str., miękka oprawa. Cena: 11,00 EURO. ISBN 0-901158-16-X.

Omawiana pozycja, to niewielkich rozmiarów książeczka, w której zawarte jest kompendium wiedzy o ramienicach (*Charophyta*) – grupy makroskopowych glonów zbiorników słodko- i słonowodnych z Wysp Brytyjskich i Irlandii. Jest pomyślana jako pomoc do szybkiego i w miarę precyzyjnego oznaczania gatunków ramienic. Adresowana jest do niespecjalistów,

którzy jednak znają podstawowe arkana oznaczania ramienic.

Jak każdy podręcznik do oznaczania, niniejsza książka zawiera ogólne informacje o przyjętym systemie klasyfikacji, anatomii, morfologii i ekologii ramienic. Są tu również ilustracje oraz klucz do oznaczania gatunków, jak też opisy możliwych do odnalezienia taksonów. Pod koniec książki autorka zamieszcza krótki słowniczek stosowanych fachowych terminów, co dla amatorów, ale też i nie anglojęzycznych specjalistów, stanowi wartość samą w sobie. Na końcu książki, autorka zamieściła mapki rozmieszczenia odnotowanych gatunków.

Pewnym mankamentem omawianej książki może być fakt, iż taksonomia *Charophyta* podana jest w oryginalnym ujęciu R. D. Wood i K. Imahori (*A monograph of the Characeae*) z modyfikacjami uwzględniającymi nazewnictwo stosowane głównie przez brytyjskich badaczy (Groves i Bullock-Webster). Efektem jest znaczne utrudnienie w korzystaniu z niej badaczom początkującym, bądź też przyzwyczajonym do rdzennie europejskiego nazewnictwa wywodzącego się z podręczników takich autorów, jak W. Migula, W. Krause czy I. Dąbbska. Osobę rozpoczynającą swą przygodę z ramienicami czeka niewątpliwa konsternacja, gdy będzie się starała wyjaśnić różnice pomiędzy np. *Chara vulgaris* L. var. *vulgaris*, a *Ch. vulgaris* var. *contraria* A. Braun ex Kützing, na dodatek porównując te zapisy z jakimkolwiek „kontynentalnym” kluczem. Są to oczywiście dwa różne gatunki. Kombinacje nomenklatoryczne R. D. Wood i K. Imahori, jakie zastosowała autorka, owszem, mają wartość, jeśli próbuje się pokazać inne spojrzenie na filogenezę gromady *Charophyta*, ale do jej wyjaśnienia prowadzi chyba trochę inna droga. Do tej pory taksonomia *Charophyta* zaproponowana w 1965 roku przez wspomnianych autorów wzbudza kontrowersje i stosunkowo rzadko na świecie jest akceptowana.

Podsumowując, niewielkie rozmiary tej pozycji, rysunki i opisy stanowią niewątpliwą zaletę w badaniach terenowych, co wespół z podręczną lupą, mogłoby pomóc w szybkiej

identyfikacji znalezionej gatunku. Mogłoby, gdyby nie skomplikowane nazewnictwo ramienic, o którym wspomniałem. Zalecałbym zatem ostrożność w stosowaniu nazewnictwa pochodzącego z tej książki, które z pewnością nastęrczy kłopotów.

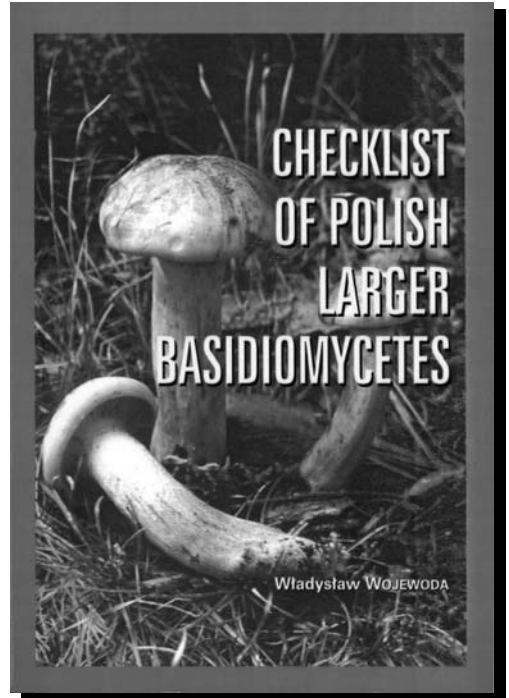
Jacek URBANIAK

WOJEWODA W. *Checklist of Polish Larger Basidiomycetes (Krytyczna lista wielkoowocnikowych grzybów podstawkowych Polski)*. Biodiversity of Poland – Różnorodność biologiczna Polski. Vol. 7. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 2003. 812 str. Cena: 115,00 PLN. ISBN 83-89648-09-1.

W serii wydawniczej „Biodiversity of Poland – Bioróżnorodność biologiczna Polski”, wydawanej pod redakcją prof. Zbigniewa Mirka, ukazał się 7 wolumin tej serii pt. *Checklist of Polish Larger Basidiomycetes (Krytyczna lista wielkoowocnikowych grzybów podstawkowych Polski)* pióra Władysława Wojewody. Profesor Wojewoda należy do najwybitniejszych polskich mikologów, jest autorem kilkuset prac naukowych, w tym m.in. podręczników akademickich i atlasów grzybów. Recenzowane dzieło jest rezultatem czternastu lat benedyktyńskiej pracy; autor przejrzał krytycznie ogromną literaturę, od pierwszych polskich zapisków mikologicznych do roku 2003. Jest to pierwsze od ponad wieku tego typu opracowanie, tj. od czasu wydania w 1899 r. pełnego inwentarza grzybów *Basidiomycetes* Polski (*Grzyby podstawkozarodnikowe Królestwa Polskiego*) przez S. Chełchowskiego, chociaż z oczywistych względów trudne do porównania. Recenzowana praca należy niewątpliwie do najwybitniejszych dzieł autora, jak również do najważniejszych opracowań polskiej mikologii w ostatnim czasie. Krytyczna lista polskich macromycetes (*Basidiomycetes*) jest bowiem nie tylko wykazem stwierdzonych do tej pory gatunków grzybów wielkoowocnikowych w Polsce, ale stanowi podsumowanie naukowej działalności polskiej mikologii w jej blisko 150 letniej historii. Dzieło

to ukazuje głównie stan rozpoznania zasobów grzybów wielkoowocnikowych *Basidiomycetes*, ich bioróżnorodność, ekologię i zagrożenia, ale pośrednio również stan zbadania obszaru Polski. Autor starał się uwzględnić możliwie jak największą liczbę gatunków stwierdzonych w naszym kraju, czerpiąc informację o nich z krytycznie przeglądanych różnorodnych źródeł, głównie z polskiej i zagranicznej literatury oraz ze zbiorów zielnikowych.

Wykaz gatunków został ułożony w porządku alfabetycznym, co ułatwia szybkie dotarcie do określonego taksonu w tomie liczącym ponad 800 stron. Dla każdego gatunku podano aktualnie przyjmowaną nazwę łacińską oraz najczęściej używane synonimy, co jest niezwykle ważnym ułatwieniem przy często dokonywanych zmianach nazewnictwa. Przy rodzajach podano ich przynależność do rodzin i rzędów, a także liczbę gatunków znanych z Polski. Podano także najważniejsze nazwy polskie. Dla wielu taksonów autor zaproponował nowe nazwy polskie, zwłaszcza dla tych, które dotychczas ich nie posiadały lub też zaproponował nowe nazwy, z różnych przyczyn lepiej uzasadnione. Pewne zmiany nazw polskich zostały zaproponowane z uwagi na zmiany w ujęciu systematycznym, np. pieniążek dębowy (*Collybia dryophila*) został przeniesiony do nowego rodzaju łysostopek (*Gymnopus*) i wobec tego jego obecnie proponowana nazwa brzmi „łysostopek pospolity”. Niektóre zaproponowane polskie nazwy z pewnością będą przyjmowały się z niemałymi trudnościami, z uwagi na mocne osadzenie w literaturze popularnej, nazewnictwie ludowym itp.; np. muchomor sromotnikowy (*Amanita phalloides*) jest nazwą powszechnie stosowaną w Polsce, podczas gdy w innych językach europejskich grzyb ten w tłumaczeniu nosi nazwę „muchomor zielonkawcy” i taką też nazwę autor zaleca stosować w języku polskim. Dla każdego gatunku podano ponadto krótkie charakterystyki siedliska i ekologii, a także rozmieszczenie w Polsce. Dla gatunków występujących w kraju bardzo rzadko i rzadko wymieniono wszystkie lub prawie wszystkie stanowiska, dla występujących często – wybrane, natomiast dla gatunków pospo-

litych podano tylko ogólną charakterystykę ich rozmieszczenia. Cytowane stanowiska posiadają odsyłacze do literatury lub do odpowiedniego zbioru zielnikowego; stanowiska, dla przejrzystości i łatwiejszej lokalizacji, zostały pogrupowane wg regionów fizycznogeograficznych Polski w ujęciu Kondrackiego (2000). Ceną pomocą dla zainteresowanych są też cytaty publikowanych map rozmieszczenia gatunków w Polsce. Dla wszystkich gatunków grzybów podano ponadto informację o ich ewentualnym zagrożeniu w Polsce, z odniesieniem do publikowanych krajowych czerwonych list, a także do czerwonych list innych krajów europejskich.

Podział systematyczny grzybów przyjęto według Kirka i in. (2001), natomiast nomenklaturę grzybów podano według najnowszej literatury specjalistycznej. *Krytyczna lista wielkoowocnikowych grzybów podstawkowych Polski* obejmuje blisko 2650 nazw gatunków należących do około 400 rodzajów, przy czym autor w odniesieniu do około 100 gatunków stawia znak zapytania, uznając je za wątpliwe. Zatem nie budząca wątpliwości liczba grzybów

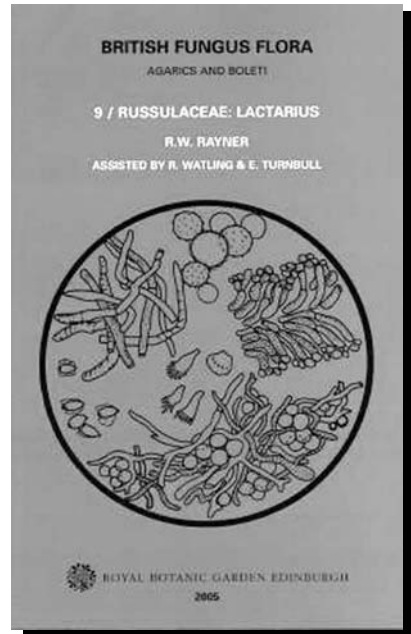
wielkoowocnikowych *Basidiomycetes* występujących w Polsce wynosi około 2550 gatunków. Jest to jednak liczba znacząco niższa od ponad 4000 gatunków *Basidiomycetes* podawanych dla Europy. Również na tle porównywalnej dawnej RFN liczba grzybów w Polsce jest niższa o ponad 1000 gatunków. Wartości te wyraźnie wskazują na ogrom pracy, jaki czeka polskich mikologów w rozpoznaniu zasobów *Basidiomycetes*, w opracowaniu ich rozmieszczenia, ocenie stanu zachowania i zagrożenia. Niewątpliwie fundamentalną pomocą w tym przedsięwzięciu będzie recenzowana książka.

Na uwagę zasługuje bardzo obszerny rozdział zawierający cytowaną literaturę. Obejmuje on blisko 1,5 tysiąca pozycji i stanowi bogate źródło informacji o grzybach *Basidiomycetes* Polski. Końcowym rozdziałem tomu jest indeks polskich nazw grzybów z odsyłaczami do nazw łacińskich, który ma ułatwiać korzystanie z tego dzieła tym wszystkim, którzy na co dzień nie posługują się terminologią łacińską.

Reasumując, recenzowana książka jest dziełem wybitnym, źródłem ogromnej informacji o grzybach *Basidiomycetes* Polski, nie mającym odpowiednika w polskiej literaturze mikologicznej. Przystępny sposób prezentacji wiadomości o każdym gatunku sprawia, że jest to pozycja, z której mogą korzystać czytelnicy o różnym poziomie wtajemniczenia mikologicznego, zarówno specjaliści mikolodzy, nauczyciele i studenci kierunków przyrodniczych, leśnicy, jak i amatorzy. Dzieło *Checklist of Polish Larger Basidiomycetes* powinno należeć do podstawowej literatury każdego polskiego mikologa. Nie ulega też wątpliwości, że będzie cennym źródłem wiedzy dla zagranicznych mikologów.

Janusz ŁUSZCZYŃSKI

RAYNER R. W. (współpraca: R. WATLING, E. TURNBULL), *British Fungus Flora: Agarics & Boleti Part 9. Russulaceae: Lactarius*. Royal Botanic Garden, Edinburgh, 2005. 203 str.; liczne ryciny kreskowe. Cena: 13,50 GBP. ISBN 1-87-2291-34-1.

Opracowanie obejmuje grzyby kapeluszowe z rodzaju *Lactarius* (mleczej). Ma ono charakter taksonomiczny: obejmuje prawie połowę rodziny gołąbków (*Russulaceae*), a mianowicie rodzaj *Lactarius*. Autor, przy współpracy z dwoma kolegami, skoncentrował się na szczegółowym omówieniu materiału przede wszystkim zebranego w stanie świeżym na obszarze Wielkiej Brytanii; okazy pochodziły przynajmniej z dwóch różnych stanowisk. Cały rodzaj został przedstawiony na przykładzie 64 gatunków.

Każdy gatunek został szczegółowo opisany. Cenne uzupełnienia stanowią kreskowe szkice zarodników poszczególnych gatunków, ich cystyd, a także zestawienia synonimów. Autorzy pamiętali o uwzględnieniu różnorodności i zmienności postaci owocników. Dodatkowo załączyli ekologiczną listę gatunków, a także listę nazw odrzuconych. Załączyli ponadto listę epitetów w odniesieniu do okazów i gatunków wymagających dalszych obserwacji.

Przedstawiane dzieło – już dziewiąte w serii wydawniczej na temat grzybów kapeluszowych – stanowi rodzaj monograficznego opracowania, które ma służyć pomocą nie tylko mikologom brytyjskim. Specjaliści z innych krajów znajdą

w nim wiele informacji niezbędnych podczas poszukiwania materiału. Dla ułatwienia odpowiedniej identyfikacji barw podanych w opisach, wydawnictwo załączyło wzorzec 84 barw z przyjętymi dla nich określeniami. Omawiana monografia należy do bardzo pożytecznych dzieł, godnych polecenia wszystkim interesującym się mikologią, jak również początkującym specjalistom w zakresie botaniki.

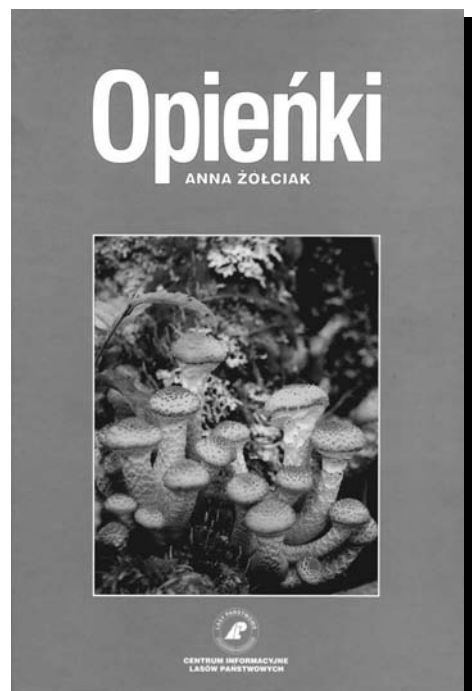
Alina SKIRGIELŁO

ŻÓLCIAK A. *Opieńki*. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa, 2005. 111 str. Cena: 29,00 PLN. ISBN 83-88478-85-0.

Na rynku wydawniczym ukazała się interesująca książka Anny Żółciak pt. *Opieńki*. Autorka jest fitopatologiem i pracownikiem naukowym Instytutu Badawczego Leśnictwa; od wielu lat zajmuje się problematyką różnorodności, zmienności i rozmieszczenia gatunków z rodzaju *Armillaria* w Polsce, a także ochrony drzewostanów i drzew leśnych przed patogenami korzeniowymi. Zagadnienia, którymi zajmuje się autorka, są bardzo ważne z gospodarczego i ekonomicznego punktu widzenia, bowiem grzyby, które są przedmiotem recenzowanego opracowania są pasożytami wyrządzającymi poważne szkody w lasach, plantacjach leśnych i rolniczych, zadrzewieniach i zakrzaczeniach, sadach, parkach i ogrodach. W szczególnie korzystnych warunkach opieńki stają się groźnymi pasożytami korzeni drzew, krzewów, a nawet roślin zielnych, wywołując chorobę zwaną opieńkową zgnilizną korzeni. Problem ten odnosi się nie tylko do obszaru Polski, ale rozciąga się znacznie szerzej obejmując rozległe obszary w strefie klimatu umiarkowanego i podzwrotnikowego. W Europie dotyczy on zarówno gatunków drzew iglastych, jak i liściastych, w Polsce szczególnie dotkliwy jest w drzewostanach iglastych. Niektóre regiony, jak np. Podkarpacie, zmagają się z epifitozą opieńkową w drzewostanach świerkowych, na Mazurach – w monokulturach sosnowych,

a w ostatnich trzech dekadach epifitoza opieńkowa na Pomorzu i w Bieszczadach przeniosła się na drzewostany liściaste (bukowe), tradycyjnie uważane za odporne.

Rodzaj opieńka (*Armillaria*) należy do rodziny gąskowatych (*Tricholomataceae*), rzędu pieczarkowców (*Agaricales*) i klasy podstawczaków (*Basidiomycetes*). Grzyby te stanowią problem nie tylko natury gospodarczej, ekonomicznej, ale również natury taksonomicznej. W kluczu do oznaczania grzybów wielkoowocnikowych Horak (2005) wyróżnia na terenie Europy 7 gatunków. Poza dwoma, bardzo rzadkimi i nie budzącymi wątpliwości gatunkami (*Armillaria ectypa* i *A. tabescens*), pozostałe gatunki z tego rodzaju są trudne do oznaczenia i tradycyjnie, a także ze względów praktycznych, zaliczane były do jednego zbiorowego gatunku *Armillaria mellea* s.l. Duża zmienność owocników, szerokie spektrum żywicieli, a także szeroki zasięg obejmujący różne typy klimatu, siedlisk i fitocenoz budziły u mikologów wątpliwości co do zasadności kompleksowego ujmowania tego taksonu. Badania m.in. fińskich

mikologów, zwłaszcza Hintikki i Korhonena, nad biologią opieńki dowiodły, że mamy do czynienia z różnymi biologicznie gatunkami o słabo wykształconych cechach morfologicznych, które w istotny sposób utrudniają ich oznaczanie. Testy intersterylne dowiodły, że w obrębie kompleksu *Armillaria mellea* istnieje na terenie Europy pięć odrębnych gatunków: *A. borealis*, *A. ostoyae*, *A. cepistipes*, *A. gallica* i *A. mellea* s.str. W świetle tej rewizji interesującym faktem jest to, że opieńka miodowa *A. mellea* s.str. jest gatunkiem o bardzo wyraźnie zaznaczonym areale ograniczonym do Europy Zachodniej, osiągając na terenie zachodniej Polski wschodnią granicę zasięgu; w Polsce jest gatunkiem bardzo rzadkim, rozpoznany dotychczas tylko na dwóch stanowiskach. Do najbardziej rozpowszechnionych gatunków należą na terenie naszego kraju *A. ostoyae*, *A. borealis* i *A. gallica*.

Książka dr Anny Żółciak ma charakter popularnej monografii rodzaju *Armillaria*, adresowanej do szerszego grona odbiorców, głównie, jak sądzę, do leśników, nauczycieli i studentów kierunków przyrodniczych.

We wstępnych rozdziałach omawianego opracowania autorka przedstawia problemy taksonomii, nomenklatury, zamieszcza klucz do oznaczania gatunków *Armillaria* i barwne ryciny ich owocników, a także wybrane problemy biologii opieńki. Opieńki posiadają bardzo interesujący i odmienny w stosunku do reszty grzybów podstawkowych cykl przemian faz jądrowych, który charakteryzuje się krótką, przejściową fazą dikariotyczną i długą, obejmującą zasadniczą część grzybni wegetatywnej, fazą diploidalną. Taki cykl przemian faz jądrowych wyraźnie różni się od pozostałych grzybów podstawkowych, u których zasadnicza grzybnia wegetatywna rozwija się w dikariofazie, a faza diploidalna jest bardzo krótka i ograniczona tylko do jednej komórki (komórki macierzystej podstawki). Pod względem seksualności opieńki są grzybami tetrapolarnymi o nie do końca poznanym cyklu rozwoju. W dalszych częściach książki scharakteryzowano ekologiczne warunki występowania tych grzybów w Europie, ich rozmieszczenie geograficzne i rośliny żywicielskie (około 600

gatunków!). Duża część pracy poświęcona jest opieńkowej zgniliznie korzeni, chorobie groźnej w skutkach, opisaną tu szczegółowo wraz z podaniem objawów etiologicznych i warunków sprzyjających rozwojowi choroby. Całość zjawiska jest bardzo bogato ilustrowana barwnymi fotografiami. Końcowe rozdziały poświęcone są organom wegetatywnym i generatywnym opieńki, szczególnie ryzomorfozom i owocnikom. Ostatni rozdział dotyczy szkód wyrządzanych przez opisywane pasożyty i sposobów ograniczania rozwoju opieńkowej zgnilizny korzeni. Autorka zwraca szczególną uwagę na odpowiednie metody hodowlane i metody biologiczne, z wykorzystaniem różnych grzybowych antagonistów opieńki. Ważną częścią książki jest bogate piśmiennictwo przedmiotu i załączony słowniczek wybranych, trudniejszych terminów.

Reasumując, autorka opublikowała bardzo ciekawą i potrzebną książkę o rodzaju *Armillaria*. Zamieszczony klucz, opisy i liczne kolorowe fotografie ułatwią identyfikację odpowiednich gatunków, co ma ogromne znaczenie nie tylko dla praktyków (leśników i hodowców), ale także dla mikologów, nauczycieli i studentów kierunków leśnych, rolniczych i biologicznych. *Opieńki* Anny Żółciak są godne polecenia i powinny należeć do podstawowej literatury mikologicznej w bibliotekach osób zajmujących się grzybami.

Janusz ŁUSZCZYŃSKI

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- HAPLOIDS IN HIGHER PLANTS III, 12–15 II 2006

Informacja: MONDIAL CONGRESS, Operngasse 20b, A-1040 Vienna, AUSTRIA

Tel. +43 1 58 80 4 – 0

Fax: +43 1 58 80 4 – 185

E-mail: haploids2006@mondial.at

<http://www.mondial.at>

- KONFERENCJA NAUKOWA „ZMIANY KLIMATYCZNE W ARKTYCE I ANTARKTYCE W OSTATNIM PIĘĆDZIESIĘCIOLECIU XX WIEKU I ICH IMPLIKACJE ŚRODOWISKOWE”, 12–13 V 2006

Informacja: Katedra Meteorologii i Oceanografii Natyrczej, Wydział Nawigacyjny Akademii Morskiej, ul. Sędzickiego 19, 81-374 Gdynia

Tel: 058 6270961, 022 6218253 lub 022 6901810

E-mail: aamarsz@am.gdynia.pl

lub stysa@am.gdynia.pl

http://ocean.wsm.gdynia.pl/arktyk/zklim_kom1a.html

- I (IX) INTERNATIONAL CONFERENCE OF YOUNG BOTANISTS IN SAINT-PETERSBURG, 21–26 V 2006

Informacja: Komarov Botanical Institute, Russian Academy of Sciences, Prof. Popov str., 2, 197376, St. Petersburg, RUSSIA

Fax: +7 812 2344512

E-mail: reg2006@mail.ru

mol2006@mail.ru

<http://www.binconf.spb.ru>

- RZADKIE, GINĄCE I RELIKTOWE GATUNKI ROŚLIN I GRZYBÓW – PROBLEMY ZAGROŻENIA I OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI FLORY, 30–31 V 2006

Informacja: Dr Elżbieta Cieślak, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31-512 Kraków

Tel. + 12 4241795

Fax: +12 4219790

E-mail: hirculus@dlg.krakow.pl

<http://www.ib-pan.krakow.pl/rgrgrg/>

- “BROMELIADS ON THE BORDER” – 17TH WORLD BROMELIAD CONFERENCE, 6–11 VI 2006

Informacja: Sue Sill, San Diego, California, U.S.A.

E-mail: sue.sill@sbcglobal.net

<http://www.bsi.org/>

- SECOND INTERNATIONAL PALAEOONTOLOGICAL CONGRESS (IPC2006), 17–21 VI 2006

Informacja: Executive Committee of IPC2006, Nanjing Institute of Geology & Palaeontology, Chinese Academy of Sciences, 39 East Beijing Road, Nanjing 210008, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Tel. +86-25-83282221

Fax: +86-25-83357026

E-mails: IPC2006@nigpas.ac.cn

lub ydwang@nigpas.ac.cn

<http://www.ipc2006.ac.cn>

<http://www.nigpas.ac.cn/ipc2006>

- XVTH CONGRESS OF THE FEDERATION OF EUROPEAN SOCIETIES OF PLANT BIOLOGY FESPB, 17–21 VII 2006

Informacja: Package Organisation, XVth FESPB – Congress, 140 cours Charlemagne, 69002 Lyon, FRANCE

Tel. +33 (0) 4 72 77 45 50

Fax: +33 (0) 4 72 77 45 77

E-mail: s.delorme@package.fr

<http://www.fespb.org/>

<http://www.sfbv.org>

<http://www.ens-lyon.fr/RDP/FESPB2006.php>

- 3RD WORKSHOP AND SHORT INTENSIVE COURSE ON WETLAND WATER MANAGEMENT – BIEBRZA 2006, 26 VI–2 VII 2006

Informacja: Marek Gielczewski, SGGW, Warszawa

E-mail: M.Gielczewski@levis.sggw.waw.pl

<http://levis.sggw.waw.pl/wethydro>

- 2ND MEETING OF THE INTERNATIONAL SOCIETY FOR PHYLOGENETIC NOMENCLATURE, 29 VI – 2 VII 2006

Informacja: Nico Cellinese (Logistics and general information) or Walter Joyce (Program), Yale Peabody Museum, 170 Whitney Avenue POB 208118, New Haven, Connecticut, 06511, U.S.A.

E-mail: nico.cellinese@yale.edu

lub walter.joyce@yale.edu

http://www.ohiou.edu/phylocode/First_Circular_1.pdf

- VI INTERNATIONAL SOLANACEAE CONGRESS, 23–27 VII 2006

Informacja: David M. Spooner, USDA, Agricultural Research Service, UW–Madison, Department of Horticulture, 1575 Linden Drive, Madison, WI 53706, USA

E-mail: dspooner@wisc.edu

<http://www.hort.wisc.edu/PAA-Solanaceae/>

- BOTANY 2006, 28 VII – 3 VIII 2006

Informacja: Johanne Stogran, Botanical Society of America Meetings Office, 2813 Blossom Ave, Columbus, OH 43231, U.S.A.

Tel. +614 8999356

Fax: +614 8957866

E-mail: johanne@botany.org
<http://www.botanyconference.org/Newsite/Botany2006/index.php>

- PLANT BIOLOGY 2006, 5–9 VIII 2006

Informacja: American Society of Plant Biologists, U.S.A.

Tel. +301-251-0560

Fax: +301-279-2996

E-mail: info@aspb.org

<http://www.aspb.org/meetings/pb-2006>

- EIGHTH INTERNATIONAL MYCOLOGICAL CONGRESS (IMC8) OF THE INTERNATIONAL MYCOLOGICAL ASSOCIATION, CAIRNS, AUSTRALIA, 20–25 VIII 2006

Informacja: <http://www.sapmea.asn.au/conventions/imc8/>

- PHOTOSYNTHESIS IN THE POST-GENOMIC ERA. II: "STRUCTURE AND FUNCTION OF PHOTOSYSTEMS", 20–26 VIII 2006

Informacja: Dr. Suleyman I. Allakhverdiev, Institutskaya, 2, Puschino, Moscow region, 142290 RUSSIA
 Tel. +7-0967-73-36-01

E-mail: Suleyman@issp.serpukhov.su

<http://psmeeting.ibbp.psn.ru/>

- 1ST EUROPEAN CONGRESS OF CONSERVATION BIOLOGY – "DIVERSITY FOR EUROPE" 22–26 VIII 2006, EGER

Informacja: Altagra Business Services, H-2100 Godollo, Isaszegi ut Pf. 417, HUNGARY

Fax: +36 28 419 647

<http://www.altagra.hu>

<http://www.eccb2006.org/>

- 7TH EUROPEAN PALAEOBOTANY-PALYNOLOGY CONFERENCE, 6–11 IX 2006

Informacja: Stanislav Opluštil, Faculty of Science, Charles University, Prague, Institute of Geology and Palaeontology, Albertov 6, CZ 128 43 Praha 2, CZECH REPUBLIC

Tel. + 420 221951502

Fax: + 420 221 951 452

e-mail: eppc2006@natur.cuni.cz

<http://www.natur.cuni.cz/eppc2006/>

- GEOEKOLOGICZNE PROBLEMY KARKONOSZY (6), 3–5 X 2006

Informacja: Mgr Roksana Knapik, Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej Karkonoskiego Parku Narodowego, ul. Okrzei 28, 58-570 Szklarska Poręba
 Tel. 075 7172124 lub 661927624

Fax: 075 7172124

E-mail: konferencja@kpnmab.pl

- 49TH IAVS SYMPOSIUM, 12–16 II 2007

Informacja: Dr. Jill Rapson, Ecology, Institute of Natural Resources, Massey University, Palmerston North, NEW ZEALAND

Tel. +64 6 3569099 ext. 7963

Fax: + 64 6 3505623

E-mail: grapson@massey.ac.nz

- 54 ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO – „BOTANIKA W POLSCE – SUKCESY, PROBLEMY, PERSPEKTYWY”, 3–8 IX 2007

Informacja: Sekretariat 54 Zjazdu PTB, Katedra Botaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Szczeciński, ul. Felczaka 3a, 71-412 Szczecin

Tel. 091 4441673

Tel./fax: 091 4441563

E-mail: 54zjazdptb@univ.szczecin.pl

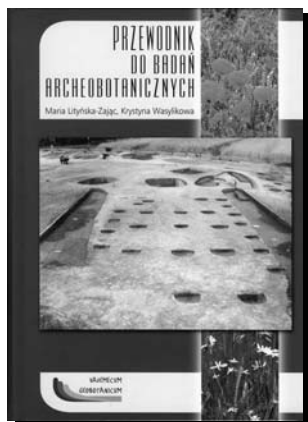
<http://www.us.szc.pl/botaniczy>

- XVIII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, MELBOURNE, AUSTRALIA, 24–30 VII 2011

Informacja: <http://www.ibt2011.com/ibt2011/>

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

LITERATURA BOTANICZNA • BOTANICAL LITERATURE

M. LITYŃSKA-ZAJĄC, K. WASYLIKOWA 2005. *Przewodnik do badań archeobotanicznych. Guidebook to archaeobotanical studies.* Vademecum Geobotanicum J. B. Faliński (red. serii). Wydawnictwo Sorus, Poznań, ss. 566. ISBN-83-89949-08-3 (oprawa miękka), ISBN-83-89949-03-2 (oprawa twarda). Cena: 47,30 zł.

Przedstawiana książka jest pierwszym polskim podręcznikiem archeobotaniki, który opisuje cele i metody badania szczątków roślinnych pozyskiwanych ze stanowisk archeologicznych. W pierwszej części zaprezentowane zostały teoretyczne podstawy archeobotaniki. W drugiej omówiono metody badań terenowych i laboratoryjnych. Kolejną część poświęcono metodom oznaczania materiałów roślinnych i prezentacji wyników. Zawiera ona opisy morfologiczne wybranych owoców i nasion reprezentujących gatunki najczęściej pojawiające się w materiałach subfosalnych z Polski. Podaje również krótki opis anatomii drewna niektórych gatunków drzew i krzewów. Omawia ponadto metody badania podziemnych organów spichrzowych, fitolitów, DNA,

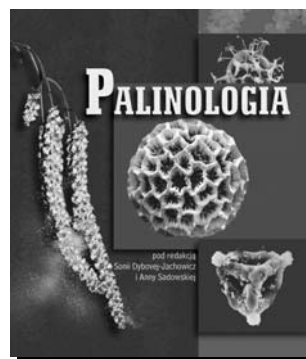
okrzemek i ziaren skrobi oraz podstawy analizy pyłkowej i metod fizykochemicznych. Przedstawiono również zasady próbkowania na stanowiskach archeologicznych i statystycznego opracowania wyników. Ostatnia część książki poświęcona jest interpretacji rezultatów badań. Uwzględnia ona najważniejsze osiągnięcia archeobotaniki wyniesione z badań krajowych, jak i dyskutowane w literaturze światowej. Ważnym rozdziałem jest przedstawienie zarysu historii wybranych roślin uprawnych.

Dystrybucja: Sorus S.C., ul. Starołęcka 18, 61-361 Poznań, tel. 061-6530143, fax: 061-8772481, <http://www.sorus.com.pl>; e-mail: sorus@sorus.com.pl

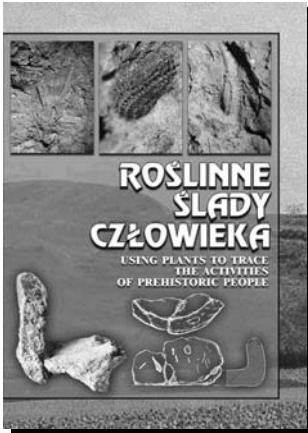
Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; tel. 012-4241731, fax: 012-4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

S. DYBOWA-JACHOWICZ, A. SADOWSKA (red.) 2003. *Palinologia.* Wydawnictwa Instytutu Botaniki PAN, Kraków, ss. 411. ISBN 83-89648-02-4. Cena: 29,90 zł.

Jest to pierwszy polski nowoczesny podręcznik palinologii, dzieło 21 specjalistów z różnych ośrodków naukowych w kraju. Rozdziały początkowe poświęcone są historii badań palinologicznych, sposobom rozprzestrzeniania się sporomorf, ich fosylizacji, budowie oraz taksonomii i nomenklaturze. Osobne rozdziały poświęcono znaczeniu palinologii dla systematyki roślin i medycyny oraz problematyce melisopalinologii. W dalszej części omówiono metody badań terenowych i laboratoryjnych oraz sposoby przedstawiania wyników. Zasadniczą część książki stanowi palinostratygrafia, czyli wykorzystanie znalezisk ziarn pyłku i spor w materiałach kopalnych do określenia wieku osadów. W książce omówiono ponadto problematykę badań palinologicznych na stanowiskach archeologicznych, badań palinologicznych gleb i analizy palinofacjalnej. Część końcowa poświęcona jest organizmom jednokomórkowym, znajdującym w materiale pobranym do badań palinologicznych: bruzdnicom, glonom jednokomórkowym i kolonijnym oraz akrytarchom. Każdy z rozdziałów zawiera spis literatury, a na końcu książki zamieszczono spis literatury uzupełniającej oraz indeksy nazw łacińskich i polskich.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; tel. 012-4241731, fax: 012-4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

K. WASYLIKOWA, M. LITYŃSKA-ZAJĄC, A. BIENIEK (red.) 2005. *Roślinne ślady człowieka*. Botanical Guidebooks no. 28. Polish Academy of Sciences, W. Szafer Institute of Botany, Kraków, ss. 321. ISBN 83-89648-21-0; ISSN: 1642-5006. Cena: 37,00 zł.

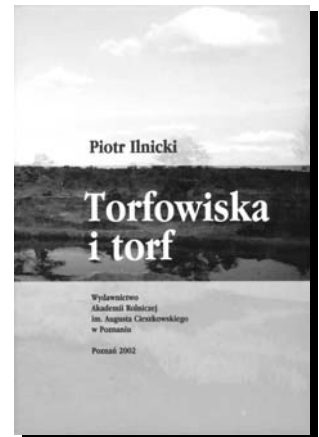
Przedstawiana książka stanowi pokłosie VI Warsztatów Archeobotanicznych. Zebrane tu artykuły obejmują okres od mezolitu do wczesnego średniowiecza i dotyczą różnych problemów będących przedmiotem badań botaników, archeologów i przedstawicieli różnych dyscyplin. Autorzy reprezentują kilka ośrodków badawczych, a ich zainteresowania skierowane są na różne aspekty użytkowania roślin przez dawne społeczności ludzkie. Dzięki temu, że w jednym tomie zgromadzono wiele najnowszych wyników badań różnych dyscyplin współpracujących na niwie archeologii i botaniki, niniejsza książka może stanowić źródło wiedzy o aktualnych kierunkach badawczych w archeobotanice.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; tel. 012-4241731, fax: 012-4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

P. ILNICKI 2002. *Torfowiska i torf*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego, Poznań, ss. 606. ISBN 83-7160-243-X. Cena: 32,00 zł.

Jedyny polski interdyscyplinarny podręcznik akademicki z zakresu torfoznawstwa. W książce przedstawiono m.in. następujące zagadnienia: geneza torfowisk, ich występowanie, budowa, klasyfikacja, hydrologia, mikroklimat, flora, fauna, gleby hydrogeniczne, gytie, użytkowanie rolnicze i leśne, przemysłowa eksploatacja, rola torfowisk w obiegu gazów cieplarnianych, ochrona i renaturalizacja, a także metody badań torfowisk, właściwości torfu i sposoby jego wykorzystania. Na końcu książki zamieszczono odpowiednie aktualne akty prawne. Pewną nowością w opracowaniu typu podręcznikowego stanowią czterojęzyczne słowniczki podstawowych terminów specjalistycznych (polski, angielski, niemiecki, rosyjski), mające na celu ułatwienie zainteresowanym czytelnikom korzystania z literatury obcojęzycznej. Podręcznik doczekał się już licznych wyróżnień i nagród.

Dystrybucja: Akademia Rolnicza w Poznaniu, Collegium Maximum, Księgarnia ŻAK, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, tel./fax: 061-8487542; e-mail: zak@wp.pl

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

Helleborus purpurascens Waldst. et Kit.

GATUNKI ROŚLIN i GRZYBÓW RZADKIE, GINĄCE i RELIKTOWE PROBLEMY ZAGROŻENA I OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI FLORY

INSTYTUT BOTANIKI im. W. SZAFERA PAN

KRAKÓW, 30-31 maja, 2006